

H
5722

~~Se om Lauter watta minik~~

~~Qualjandukinda~~

Jaan-Kroospaum

may 15. 1848.

Elijapetti Ahrens

Kahka aranne

Elijapetti Ahrens

pp 8 1848

ENSV TA
Kirjandusmuuseumi
Arhiiviraamatukogu

37954

Se on Elijapetti Raamat

Se Raamat maasp. iits paar
uua pa serin kofre kact

~~Kristian Forjaal~~

~~1 no Nante~~

Jaan-Kroospaum 1848

Vorrede.

Elijapetti Ahrens

Der Herr Pastor Marburg zu Neuhausen über-
gibt hiermit dem Dörpisch-Estnischen Pu-
bliko ein Büchlein, dessen Nutzen nicht zu verkän-
nen ist, wenn es nach seiner Absicht bey demselben
eingeführt würde. Es ist eine vollständige Erklärung
des Catechismus Iuthers. Sie hat vor der alten,
die unter dem Namen des großen Catechismus be-
kannt ist, den Vorzug, daß die Glaubens-Lehren so-
wohl, als auch die Lebens-Pflichten unser Christlichen
Religion vollständiger, deutlicher, mit mehrerer Rück-
sicht auf ihre praktische Anwendung, mehr nach den
Fähigkeiten der Esthen vorgetragen, und die Beweis-
Sprüche besser gewählt sind. Zur Ersparung des
Raums ist das Werk nicht wie gewöhnlich in Fra-
gen und Antworten, sondern in kurzen Sätzen mit
hinzugefügten Beweis-Sprüchen abgefaßt.

Hieraus leuchtet der Zweck des Herrn Verfafs-
fers deutlich hervor, daß es nicht eigentlich bestimmt
ist, den Herrn Predigern zum Leitfaden bey Ihrer

Bauer-Kinder zu dienen, oder von den Ehestinischen Bauer-Kindern und Lehrlingen auswendig gelernt zu werden, sondern daß er es hauptsächlich als Lesebuch in den Dorfs- und Kirchspiets-Schulen bey der Ehestinischen Jugend statt des alten großen Catechismus eingeführt zu sehen wünscht. Indessen will ich hiermit diesem Werkgen auch seinen Nutzen für die Herrn Prediger selbst nicht ableugnen. Wenigstens wird es ihnen, zumahl den jungen angehenden Herrn Pastoribus bey ihrer Erklärung des Catechismus manche gute Ideen an die Hand geben, wenn sie es auch zu weidläufig finden sollten, es ganz zum Grunde ihres Unterrichts zu legen. Dafür hat aber der Herr Pastor Marburg auch gesorgt, und einen kurzen aber körnigten Auszug aus diesem größern Lesebuch verfertigt, welcher mit ehestem im Druck erschienen und nicht völlig drey Bogen betragen wird. Dieser kann auch gewiß von allen Herrn Predigern sowohl bey der Lehre als übrigen ehestinischen Catechisationen zum Grunde gelegt werden.

Destomehr aber werden sie den Nutzen dieses Lesebuchs bey ihren Lehrlingen wahrnehmen, wenn diese es in der Schule schon einigemal durchgelesen, und sich dadurch eine gewisse Vorkenntniß der christlichen Religion erworben haben. Die Deutlichkeit und Faßlichkeit der vorgetragenen Lehrsätze kann diese gute Wirkung nicht verfehlen, daß, wenn auch nicht die

Wor-

Worte, doch wenigstens der Sinn derselben sich nicht allmählig, und durch mehrmaliges Lesen dem Verstande und Gedächtnisse der Jugend eindrücken sollte. Ueberdem erhalten sie durch die vielen Sprüche eine Bekanntschaft mit den vorzüglichsten Stellen der heiligen Schrift, die ihnen nützlicher als das Lesen der Bibel selbst seyn wird, welche, den historischen Theil ausgenommen, ihnen größtentheils dunkel und unverständlich bleibt, dahingegen sie hier die Anwendung derselben zur Vermehrung ihrer christlichen Kenntnisse finden.

Uebrigens gereicht es diesem Werkgen zu einer nicht geringen Empfehlung, daß Ein hohes Collegium der allgemeinen Fürsorge in Riga, aus eigenem menschenfreundlichen Antriebe, in dieser edlen Absicht, um es in die Dorfschulen an arme Bauer-Kinder zu vertheilen, auf fünf hundert Exemplare pränumerirt hat. Welcher Lehrer der Religion Jesu wird nicht dies edle Beyspiel nachahmen, und es als Lesebuch den Eltern in seiner Gemeinde empfehlen, um es sowohl selbst des Sonntags zu ihrer eigenen häuslichen Erbauung mit den ihrigen zu lesen, als auch ihren Kindern zu ihrer Lese-Uebung in der Schule anzuschaffen, wenn es dazu von ihrem Seelsorger eingeführt ist. Der äußerst wohlfeile Preis von 20 Cop. läßt mich um so viel eher die thätigste Mit-

wür-

würkung meiner Herrn Amtsbrüder hoffen, dies Büchlein in Ihren Gemeinen allgemein zu machen, von welchem der hiesige Buchhändler in Dorpat, Herr Grenzius, die Bestellungen erwartet, und aufs prompteste besorgen wird. Der Herr kröne die Arbeit des würdigen Herrn Verfassers, der ohne den mindesten Vortheil sich derselben unterzogen hat, mit dem reichsten Segen, daß dadurch die Erkenntniß Gottes und unsers Heilandes Jesu Christi, und Seiner herrlichen Lehren, auch unter dieser Classe unserer Mit-Christen immer mehr ausgebreitet werden mögen.

Dorpat den 10ten Februar 1793.

Friedrich David Lenz.

Ober-Pastor

Armas ma Rahwas.

Siin olle minna Teije eest nink Teile hääs ütte Ramatut kirjotanu nink laskau trükkida, kellest teije ommale hengele, Jummala nink Sunisteggijä abbi läbbi, suurt kaswu woite sada, kui teije seddä sate nidade pruukma kui waja om, nink minna teile weel tahha nouwo anda. Teije lömwate temmä sissen seddä koggona kristlikko Oppust Jummala Sönnast üllespantu meije önsa lütterusse Katekismusse wiije pätükti mödo -lango perrä, kumbe kül paljo teist häste pääst woiva luggeda, ent neid sönnu öigede ei moista. Seperräst olle minna siin Teile neid wiis Pätükti selgembäste nink parrembäste ärräselletanu, nink eggäütte oppusse man mönd selget Bibli werfi mannu pandnu, et teije neist eessi woite nätta nink tutta, et se pühha kirri seddäsamma oppetap, nink et kif nefsinnakse oppusse Jummala sönnast omma woeru nink temmäga kokko sünniwa. Kige man olle minna Teile näütnu, kuitao nink määräsel wiis Teije, armas ma Rahwas, sen saissusen mink sisse Jummal Teid om säädnu, neide perrä peate käuima nink kristlikkult ellama, kannatama nink lootma. Se tarbis sata nink juhjata minna teid iks Jesuse pole, kää meije Uesu algja nink löppetaja om, et Teije temmäst peate opma! nink temmä jälgi perrä käuima. Ja, minno Arma, seddä peate Teije ikkes eggäütte oppusse man ellawält meelde algatama: et Jesus nidade om oppetanu, nida om tennu, nida om käuinu nink kannatanu, nink nida meist seddä ka tahhap; nink temmä aru kühhotago teid, Eigin temmä tahtmist täüta,

Se sisest näete Teije, et sefnnane oppetusse Ramat ei ütfinda joht norille latfille enge ka neile wannulle hääs tulley, nink neist peap loetus sama. Wõlke sis, Teije Wannamba, sinna Esä nink Emma, sedda kätte, äsfiarrälikkult pühhal päival, nink oppetage henda esfi temmä läbbi. Siin om nüüd Teile üts Ramat, kelle sisfen Teije eggäute oppusse ülle woite middäge perrä juurdleda nink temmäst öiget ärräselletamist löida. Oppetage temmäst omme latfi nink Perret nink andke sedda neile kätte. Laske neid temmäst luggeda, sis oppwa nemma norest eäst sedda kristlikko oppust tundma, luggeden eht luggemisse läbbi, ilma suure waiwata. Se läbbi sawa nemma ommast Oppusselle. Käümisest jäädwät önnistamist, kui nemmä sefnnatse oppetusse Ramato-tundmissesega Oppusselle tullewa. Nemma woitwa sis omme Oppetajide küsümiste päle hölpsambast kostata, nink neide ärräselletamissi parrembaste ärrämoista, nink kui nemma sedda iks eddest luggewa, sis ei unneta nemma oppust mitte ärrä, enge temmä tulley neile iks wastsest meelde nink sawa nidade Jummalta Sönnä tundmissen iks ennämb nink ennämbest kaswama.

Et eggäüts Teist sedda oppetusse Ramatut hölpsaste woip sada, sis mürowas tedda ilmkeütmatta se ülle wäega oddawa hinna 20 tenga eest, mistest mul üttele kaswu ei olle. Kik kaswu olgo teije hengille.

Mönni sönnä ei olle öigede trükkitu, mes minnole ei woi süüs armatus sada, ent minna olle neid orjan rähhendanu.

Jesus Kristus lasko sedda Ramatut Teile nink teije latfille rohkestä önnistetü olla

George Gottfried Marburg,
Wassselina Rihhelkonna
Oppetaja.

I. Jum-

I.

Jummalatundmissesest.

I.

Üts Jummal om, kã tige asja een olli, nink kã kik om lonu.

2. Eggäüts lood asfi tunnistap, et üts Jummal om.

3. Eht kül meije omme ihsolikko silmiga Jummalat ei woi nätta, siiski woip temmä näggemäta ollemist meist tuttus sada temma teust, se ilma lomissest.

Röm. r. 1. v. 19. Sest se, mes Jummalast tutta om, se om neide (innimeste) sisfen atwawalik: Sest Jummal om neile sedda atwaldanu. Sest temmä näggematta olleminne, se om temmä iggawenne wäggi nink Jummalus närtas, kui sedda tähhele pannas neist teust, se ilma lomissest, nida et neil wabbandamist ei olle.

Law. 1. 19. 1. Taitwa juttustawa Jummalat auwo, nink taitwa laotus kulutap temmä kätte tööd.

Apostl. tegg. r. 14 17. Jummal ei olle henda esfi tunnistamatra jättnu, hääd tetten, teiwast meile wihma nink wiljalikko aiga anten, meije Söamid sögi nink römuga täuten.

4. Ei olle Jummalalle mitte üts kik, kas me-

II

je

Kõhinen 25129 pöran antellen, noomi ju omi

je tedda oppime tundma, woi mitte; Jummal tahhap, et meije tedda peame opma tundma.

Jes. r. 1. 3. Härg tunnep omma perremehhe, nink Esel omma Jësanda Söine; J'srael ei tunne minno mitte, minno rahwas ei wotta minno moista.

Law. 1. 100. 3. Opke tundma, et se Jësand Jummal om: Temmä om meid tennu, nink ei mitte meije esji, ommas rahwas nink omma larja lambas.

5. Jummal om ka meile se tarbis, et meije tedda peäs opma tundma, moistust nink omma Söinna andnu.

Apost. tegg. r. 17. 27. Et nemma sedda Jësandat otšise, kas nemma tedda saas haarma nink löidma. Eht kül temmä eggäuttest meije seäst kawwen ei olle.

6. Jummal om se figedörkem nink se fige täwwekkumb olleminne eht Waim.

Jer. 10. 5. Uršik olleminne ei olle, kui sinna oh Jummal, suur olled sinna, nink suur om sinno nimme woimus.

Law. 1. 86. 10. Sinna ollet suur nink teetimme abju, sinna olled Jummal, sinna ütšindä.

Jan. 4. 24. Jummal om Waim.

II.

Jummala Täwweusst.

7. Jummal om izaawenne, se om: Jummal oli itš, nink saap itš ollema, Temmal ei olle algmist ei ka otša.

Law.

Law. 1. 90. 1. 2. Jësand sinna ollet meile ello ašsemest olnu põlwest põlweni: Enne kui mäe saiwa, nink enne kui ma ilm lodt, sis olled sinna Jummal iggawest iggaweste.

8. Ent fest et Jummal iggawenne om nink iggawes jääp, sis peäp temmä ka itš meije fige suuremb lotus ollema.

Law. 1. 46. 2. 3. Jummal om meije lotus nink wäggi, ütš wäega man ollew abbi häddä sis-sen; Seperräst ei pelga meije mitte, eht kül ilm hulla lääs, nink mäe keset merre wajušse.

9. Meije olleme ka iggawuše tarbis eht iggawetses elluslota. Seperräst peame meije seddä fige eesmäit nink fige ennämbest otšma, mes iggawes jääp, nink mes meid iggawes önsas woip tetta.

Matth. 6. 33. Otške eesmäit Jummala rikkušt nink temmä diqušt.

10. Jummal om muudmatta; se om: Temmä jääp itš seamma ni kui temmä om.

Jak. 1. 17. Eht hä andminne nink fik täwwekk Umbde om ülewäst, nink tullep mahha Walgusse Esst, kumma man ei olle Walgusse nink pimmetusse (hä nink kurja) W:ramutamist eht umbrewahhetamist.

11. Jummal om sis itš ütš hä nink armolinne Jummal, nink minki mu päle ei woi innimine ni kindmäste loota, kui Jummala päle. Sest fik om heitlik nink mudap henda ärrä, ent Jummal jääb itš seamma.

Law. 1. 73. 25. Kut wo lihha ärrälöppep, nink

mo süddä ka, sis ollet sinna, oh Jummäl, mo süddame paes nink mo oösa iggawes.

Ebr. 1. 10. 12. Sinna Jisand ollet algmisfest Maad pohjandanu, nink taiwas om sinno läe tö. Nemma sawa huffaminnema, ent sinna jäät: nemma sawa kif kui reiwas wannas minnema, nink sinna saat neid kui Pääł:reiwast ärrämuuduma, nink nemma sawa ärrämuduma: Ent sinna ollet sesamma, nink sinno Ujas taja ei sa mitte ärrälöpma.

12. Kui meije tahhame Jummala saarnatsesf saba, sis peame meije henda hä pole ümbremudma.

Rom. 12, 29. Urge sage sesinnatse ilma saarnatsesf, enge muudke henda ärrä läbbi omma Mele wastseuse, et teije kiusasse, mes Jummala hä mele perrälinne nink täwwekif tahtminne ölnes. Wislage kurja nink jäge hä mannu.

13. Jummäl om kigewäggenne, se om: Temmä woip kif tetta, mes temmä tahhap.

Law. 1. 115. 3. Meije taiwanne Jummäl woip kif tetta, mes temmä tahhap.

14. Seperräst om Jummäl meije kige suuremba peljusse wäart, nink meije ei pea mitte temma wasta patma, sest et temmä omma suurt wägge meije wasta nink meije karristusfesf nink hukkatusfesf woip pruftida.

Law. 1. 33. 8. 9. Kif ma peljäto Jummalat, kif, kumma ilma pääl ellawa peljäto Jummalat, kui temmä ütley, sis sünnip, kui temmä kässep, sis se saap walmiss.

15. Hä

15. Hä eggäüttele innimessele, kä seddä söna iks melen peap, mes Jummäl Abrami wasta ütlet.

1. Mos. 17. 1. Minna olle se kigewäggenne Jummäl, käü minno palge een, nink olle tö: teöte wagga.

16. Jummäl om ka kigin paikun man ollew, se om: Jummäl om nink tallitap kigin paigun omma wäega, nink om sesamma omma wäega kigelle lodu asjule liggi, nink peap kif ülles.

Jer. 23. 23. Kas minna olle Jummäl lähhükesfen, ütlet Jummäl, nink ei mitte Jummäl kaugelt? Kas keäge woip warjulle minna warjo paika, et minna teddä es peas näggemä, ütlet Jummäl? es minna täüda taiwast nink maad?

Apst. tegg. 17. 27. Jummäl ei olle eggäüttest meije seäst kawwen: sest temma sisfen elläme, ligume nink olleme.

17. Jummala een ei woi keäke henda ärräkätki, ehk temmä eest ärräpaggeda, ehk middäke tetta, mes Jummäl es näe.

Law. 1. 139. 7. Kohhe pea minna minnema sinno Waimo eest, nink kohhe pea minna paggema sinno palge eest, kui minna hennele asfend tees pörgutte (ehk henda saas kige süwemba ma sisfen ärräkäkma) näse! sis ollet sinna sääl; kui mul ollesf tule siwu, nink ollesf wiimfen merven, sis sääl ka sinna saafi minno juhhatama nink löidma, nink sinno käsfi peas minno kinni.

23

18. Se

18. Se inniminne, kä waggaußen käüp, Jummalat pelgap, nink henda pattu tö eest hoijap, se woip ka kikin paigun nink kikin häbdän Jummalas mansaismisese nink temmä abbi päle lota, Jummalata towotusse perrä.

Jes. 41. 10. Aräpaelga, sest minna olle sinoga, minna olle sinno Jummal, minna te sinno tugewess, minna awwita sinno, minna pea sinno ka ülles omma läega.

19. Inniminne woip ka omme möttidega mitman paigan olla.

20. Meije meel nink mötte peap iks hä päle, Jummalata nink temmä tahtmisese päle ja taiwa päle lääntu ollema ehk minnema.

Wilpp. 4. 5. Päle se, Wellitse, mes töttelik om, mes ausalik om, mes õige om, mes pohhas om, mes wastawõtlik om, mes hä kuulda, kui ütse hä kombe om, kui ütse kuttust om, se päle mötlege.

Kol. 3. 1. Mötlege se päle, mes üllewän om.

21. Jummal om kiget edja, se om: Temmä tijap kil, mes eäle om, nink eäle om sündinu nink tettü, mes nüüd sünnip, mes saap sündima, nink mes eäle woip olla, ja mes eggäüts inniminne mötlep nink teep.

5 Mos. 31. 21. Kil om selge nink awwalik temma silmi een.

Apost. tegg. 15. 18. Jummalal om kil temmä tö iggawest teeda.

Law. 1. 139. 1-5. Jssand sinna kiusat minno läbdi nink tunnet minno. Sinna tijat mo maggamiß

miß nink minno üllestõsemist, sinna moistat minno möttid kaugelt ärra; sinna kånat mo käümisse nink minno manollemisse ümbre, nink ollet kil minno teed opnu ärrakaema; kui ei olle weel sõnnage minno keele pääl, nätsse! sis tijat sinna Jssand kil ärrä.

22. Jummal tijap nink tunnep ka meije usku, waggauß, kannatust, armo nink lotust nink sedda hääd, mes meije temmä tahtmisese perrä teme.

2. Tim. 2. 19. Jssand tunnep neid, kumma temmä perrält omma.

Jan. Awwald. r. 2. 2. Minna tunne sinno tödd nink sinno teggo nink sinno kannatust.

23. Jummalata een ei woi sinna middäke ärrä sallata; nink kui ütse inniminne ei tija, mes sinna ollet tennu, olgo hä ehk kurri, sis tijap Jummal sedda kül. Sest Jummal pannep kil tähhele.

1. Petr. 3. 12. Jssanda silmä kajewa õigide päle, nink temmä kõrwa neide palwe päle. Ent Jssanda palge kajep (wihha melega) neide päle, kumma kurja teggewa.

24. Jummal om ka kiget arkemb, Temmä moistap, mes se kige parremb om, Temmä kæn om kil nouw, kelle perrä temmä kil häste teep, nink kil asja hä pole kånap.

Job. r. 12, 13. Temmä man om tarkus nink wäggi, Temmal om nouw nink moistus.

25. Jummalata tarkus om nätta kige asju läbdi, temmä hole kandmisese nink wallitsusese läbdi, nink ülle kige se ärrälunnastamisese tö läbdi.

Law. l. r. 104. 24. Kui suur om sinno tööd, oh Jummal, sinna ollet kii tarkaste tennu.

Rom. r. 11. 23. Oh rikusse nink tarkusse nink Jummala tundmisse sirowiust! kui ärränoudmatta omma temmä kosto nink ärräotsmatta temma tee?

r. Tim. 1. 17. Selle iggawetselle ilm ärrä kaddowalle nink aino tarkalle Jummalalle olgo autw nink kittus iggawes, iggawetses ajas.

26 Neid innimiäsi, kumma äige wisi perrä kii omma äsja ärrätallitawa, allandlikkult nink rahholikkult tassatsen Waimun ellawa, nink hä pole nouwo andwa, neid kutsutas ka targas.

Jak. 3 13. 17. Kes om tark nink moistlik teije seän? se näitko ülles ommast hääst kängist omme tekko, tassatsen tarkusfen. Ent kui teil mörrö wihha nink törra omman söamen om, sis äрге kikke henda mitte, nink äрге wöiske mitte tötte wasta. Se ei olle mitte se tarkus, kumb üllewäst mahha tullep, enge maine, lomolik, nink kurratist. Sest kun wihha nink törrä, sääl om kõrreta ässi, nink selge kurri tö. Ent se tarkus, kumb üllewäst om, om eesmäält pohhas, pärräst rahholinne, tassane, sönnawötkik, täüs hallestust nink hääd sulkku, nink om karwawusjeta.

27. Jummala peljus om tarkusse algminne.

28. Jesusse Kristusse nink temmä armo opusse siäsen omma kii tarkusse nink tundmisse Warra ärräpedetu. Kol. 2, 3.

29. Jummala Täwweuste seän om temmä arm nink heldus meile se kigerdmoikkumb.

30. Jummal om helde nink armolinne, se om: Temma näütap nink annab kikkille ommille lobu äsjulle mitmasuggust hääd, nink ni paljo, kui eggäüttele hääs nink tarbis tullep.

Law. l. r. 145 9. Hä om Jummal kige wasta, nink temma heldus päüp kige temma teggode ülle.

31. Esirälikkult om Jummal helde nink armolianne innimiste wasto.

32. Jummal om meile omma armo nink heldust mitmasuggustel wisil arwalbanu, lomisse, üllespidamisse nink se ärrälunnastamisse tö läbbi. Apost. tegg. 14. 17. Jummal ei olle henda esitunnistamatta jätnu, hääd tetten, taiwast meile wihha nink wiljalikko aiga anden, meije Söamtd sögi nink römuga täuten.

Jer. 3 23. Jummala heldus teep, et meijege ei olle weel otsa sanu, nink temmä heldus om eggäl hommongul wastfes meije ülle.

I. Jan. r. 4. 9. Se siäsen om Jummala arm awalbetu meije wasta, et Jummal omma aino sündinu poiga ilma siäse om lähätanu, et meije temma läbbi ellässe. Jan. 3. 16.

I. Jan. 3, 1. Kajege, märräst armaastamist Jäsa meile om andnu, et meije Jummala lastis kutsutame.

33. Kä Jummala meleperräst tahhap olla, nink henda temmä armust tahhap römustada, se peäp ka helde nink armolik ollema töiste wasta.

1. Jan. 4, 16. Jummal om arm, nink ká armo
sise jááp, se jááp Jummala sise, nink Jum-
mal temmä sise.

Luk. 6, 36. Olge armolikko, nida kui teije Esä.
armolik om.

34 Jummal om ka öige, Temmä ei te kel-
leke liga, Temmä tassup sedda hääd nink nuht-
lep sedda kurja.

Taw. I. II, 7. Jummal om öige nink armastap
öigust.

Rom. v. 2, 6. Kä eggäüttele saap andma temmä
tö perrä.

35. Kui Jummal siin ilman lik häädjiks nink
seddamaid ei tassu nink mönd kurja nuhtlematta
jättäp, sis saap sedda töisin ilman ehk ellon sündimä.

Kol. 3, 24. Teedke, et teije Jesandast sate perrän-
dusse tassomist sama: sest teije orjate Jesandat
Kristust. Ent ká köwverus om tennu, selle
saap tassotama, mes köwverust temmä om
tennu: nink sääl ei olle innimisse kajemist.

2. Kor. 5, 10. Sest meid peäp lik awwalbetama
Kristusse kohto järje een, et eggäüttele tassot-
tas, nida kui temmä ihhun om tennu, olgo hä
ehk kurri.

36. Meije peäme ka öige ollema, öigust näütma
nink öigusen káuma, temmä pärrä teggema nink
elläma.

1. Jan. 3, 39. Kui teije tijate, et temmä öige om,
sis teedke, et eggäüts, ká öigust teep, temmäst
om sündinu.

2. Tim. 2, 19. Eggäüts tago kurjusfest, ká Kris-
tusse nimme nimmitap.

1. Jan.

1. Jan. 3, 7. Kä öigust teep, se om öige.

37. Jummala een same meije Jesusse ärräte:
nimisse läbbi öigess, kumba meije kindmä usfuga
peäme wašta wötma.

2. Kor. 5, 21. Sest temmä om sedda, ká üttestike
pattust es tija, meije eest pattust tennu, et meije
saassem Jummala öigusess temmä sisen.

Rom. 3, 24-26. Kit sawa ilma ärräorjamisfeta
öigess temmä armust, läbbi se ärralunnastamis-
se, kumb Jesusse Kristusse läbbi om sündinu.
Kumba Jummal om ette säädnu ärräleppitä-
misse, läbbi ussu temmä twerren, omma öi-
gusse üllesnäütmisse, se sisen, et temmä pat-
tu andis annap, kumma enne ollitwa olnu Jum-
mala kannatusse al, et temmä selsinnatsel ajal
temmä öigust ülles näüdäss: Et temmä öige
olless, nit öigess teess sedda, ká Jesusse ussust
om.

38. Jummal om pühha, se om: Temmä ei
te üttele kurja, enge lik hääd, nink temmä tun-
nep iks sedda figesuurembat römo hä sisen.

Daw. I. 5, 5. Sinna ei olle mitte ütš Jummal,
kel wallatust melepärräst om, ká kurri om, ei
pušsi mitte sinno een.

Apostl. tegg. v. 10, 35. Kä tedda pelgäp nink öigust
teep, se om temmäle sönnawötlik.

39. Kä meije peäme pühha ollema, pühhäus-
se perrä kiusama, nink pühhalikkult elläma; Se-
perräst peäme lik kurja wiškama, nink sedda hääd
armastama nink teggema.

1. Petr. 1, 15. Se Pühha perrä, ká teid om kutsnu,
fage

sage ka teije esfi figin omman kääkin pühhäff; sest kirjotet om: olge pühhä, sest minna olle pühha.

40. Jummal om ka töttelik; Temma sõnna om toisidus, nink kif, mes temmä om üttelnu ehk tootanu, sedda peap temmä ka.

Daw. l. 33, 4. Jisanda Sõnna om õige, nink kif, mes temmä tootap, sedda peap temma ka. Hebr. 6, 18. Se om woimatta, et Jummal wõliff.

41. Meije woime sis Jummala Sõnna nink temma kalli towotusse päle kindmäste lota.

2. Kor. I 20. Sest mitto Jummala towotuesi omma, ne omma Ja nink Amen temmä sissen.

42. Meije peame ka töttelikko ollema, töttet hääl meel kuulma, opma, nink kõnnelema.

Eweestr. r. 4, 25. Seperräst jätke mahha wallet, nink pajatage töttet, eggauts omma lähhem baga.

Wiltip. 4 8. Päle se, wellitse, mes töttelik om, mes ausalik om, mes õige om, mes pohhas om, mes wastawõtlik om, mes hä kuulda, kui üt- sil hä kombe om nink kui üttele kittust om, se päle mõtlege.

III.

Jummala Käsudist.

43. Se om meile ülleinult waja, nink tul- ley meile hääs sensinnatsen nink tulleratsen ellon, et meije figest jöuwust otsime, Jummala mele per- räst olla nink sada.

Law. l. 143, 10. Oppeta minno teggema sinno hä mele perrä. Ewees.

Eweestr. 5, 10. Kiusage, mes Jisanda mele per- räst om.

2. Kor. 5, 9. Seperräst, ehk meije olleme kottun, ehk wäljan, sis olleme ussina temmä mele per- räst olla.

44. Kä Jummala meleperräst tahhap olla nink sada, se peap Jummala tahtmisse perrä elläma.

Alpost tegg. r. 10, 35 Kä tedda pelgäp nink õigust teep, se om temmal wastawõtlik.

45. Jummal om meile ka se tarbis omma tahtmist teeda andnu.

Eweestr. r. 1, 9. Nink om meile teeda andnu om- ma tahtmisse Sallaut, omma hä mele perrä.

46. Se Sõameteedmisse läbbi om eggäl üt- tele inimisfele ütš kange ja selge tundminne sest, mes hä ehk kurri, mes Jummala mele perräst, ehk temmä tahtmisse wasta om.

Rom. 2, 14. Sest kui Paggana, kummi Sädust ei olle, lomust Sädusse teggewa, nesamma om- ma hennel esfi Sädusses, ehk neil kül Sädust ei olle, kumma üllesnäütwa, sädusse teggo nei- de sõamette kirjotetu ollewat, sest et ka neil neide süddame tundminne sedda tun- nistap, nink ne mõtte, kumma henne was- ta tõine tõise päle kaibawa, ehk henda wag- bandawa.

47. Weel selgeämbäst om Jummal meile om- ma tahtmist teeda andnu omma Sõnna nink käs- sude läbbi.

48. Üts käs om ütš eenkirri sest, mes mei- je peame teggema ehk mahhajätma.

49. Kif, mes Jummal meid om kääfku tet-
ta, se tullep ikk meile nink töisille hääs; se was-
ta, kif, mes Jummal om ärräkeelnu, se tullep
meile nink töisille kahjus.

50. Arm awwitap Sädukse täüdmisfelle.
Röm. 13. 10. Arm om Sädukse täüdminne.

51. Seperräst om Jummala kääsude sissen kif
armo päle, Jummala nink lähhembra wasta, poh-
jandetu.

Matth. 22, 37. Ent Jesus üttel: Sinna peät
Jummalat omma Jäsandata armastama kigest
ommast Söamest, kigest ommast hengest, nink
kigest ommast melest. Se om se eesmänne
nink suuremb kääf. Ent se töine om temmä
saarnane: Sinna peät omma lähhembat ar-
mastama, kui henda essi. Neide kätte kääsu
küllen poop se koggona Säduks nink Proweeti.

1. Tim. 1, 5. Ent kääsu pä, oppus om arm puh-
tast söamest, nink hääst süddäme teedmisfest,
nink kawwalatta ussust.

IV.

Eesmänne kääf: Minna olle se Jä-
sand, sinno Jummal, sinnol ei pea
mitte muid Jummalid ollema min-
no een.

Seperräst peäme meije Jummalat ülle kige
asja p. Igäma, armastama, usma ehk temmä pä-
le looma.

52. Jummal om kige inimiste nink eggäutte
inimise Jummal, üts ainus töttelik Jummal,
nink

nink tahhap ka nidade eggäuttest inimisfett tuttus
nink auswustetus sada.

Law. 1. 100, 3. Opke tund. 10, et se Jäsand Jum-
mal om: Temmä om meid tennu, nink ei mit-
te meije essi ommas rahwas nink ommas karja
lambas.

53. Ilma Jummalata ei twi inniminne mitte
önnis olla, ei ka önsaff sada.

54. Ei olle töist Jummalat, kui se ainus töt-
telik Jummal, se Jäsand, meije Jummal.

5. Mos. v. 6, 4. Kule Israel, Jäsand, sinno Jum-
mal, se Jäsand om üts.

Jes. 44. 6. Minna olle eesmänne nink olle wiimne,
nink ei olle muud Jummalat, kui minna.

1. Kor. 8, 6. Meil om ennege üts Jummal, se Es-
sä, kummast kif om, nink meije temmä sissen:
nink üts Jäsand Jesus Kristus, kummast kif
om, nink meije läbbi temmä.

55. Kif wäär Jummala ei olle middäke.

1. Kor. 8. 5. Sis tijame nüüd wäär Jummala oh-
twi Sömisfett, et wäär Jummal ei olle ilman
middäke, nink et ütteki muud Jummalat ei olle,
kui üts.

56. Seperräst ei pea meil ka muid Jummalid
ollema temmä een, se aino töttelikko Jummala een.

57. Kellel muid Jummalid om, se peap muud
middäke, mes Jummal ei olle, ommas Jummalass.

58. Sedda pattu tewa ne inimise üttel roppo
ehk pagganide wiisil, kumma neid lodu asja ehk är-
rä kolu inimissi jummalikkult auwustawa, kele-
tu ehk ellota koso ehk palgid kummarawawa, appi-
hei.

heikawa, ehk kumma mõnd paila ehk puid mõt-
san ehk jöggä pühhas pidawä, neile wahhest too-
tust pannewa ehk kahjo tewa.

59. Sallajal kombel orjatas wäär: Jummalid:
kui ütš inniminne omma sõamega minki mu per-
rä ennamb himmustap, kui Jummalala perrä, nink
muud ennamb armastap ehk pelgap, kui Jumma-
lat, kã innimiste ehk ütte kãstwu perräst kurja teep,
ehk hãäd mahhajãttap. Kã essi henneseft suurem-
bat luggu peap, kui Jummalast, essi hennese päle,
omma moistusse, kunsti ehk warrandusse päle
liig julge om, kã pattu orjap nink iks omma lih-
ha himmo täüdmisse päle mõtlep.

Rõm. 16. 15. Sest nisugguse ei orja mitte Jõsan-
dat Jesust Kristust, enge omma kõtto.

2. Tim. 3. 4. Ürãandja, ülleandto, üllepaifonu,
kumma ennambest lihha himmo armastawa,
kui Jummalat.

Eweess. Sest se olgo teil teeda, et üttelege port-
jal ehk rojatsel ehk ahnel, kã om wãarijummalala
orjaja, ei olle mitte perrãndust Kristusse nink
Jummalala rikkusen.

Jer. 9. 22. 23. Nida ütleb Jummal: ärgo kit-
telgo tark ommast tarkusseft, nink ärgo kittel-
go wãggenwees ommast wãest, ärgo kittelgo
rikkas ommast rikkusseft. Enge kes tahhap
kittelda, se kitteldago seft, et temmã targa me-
lega om, nink minno tunnep, met inna olle
se Jõsand, kã hãäd teep nink mes kõhus nink
õige om Ma pãäl; seft neid asju omma min-
no mele perräst, ütlep Jummal.

Jer.

Jer. 17. 15. Nida ütlep Jummal: ärrãwãmmõit
om se mees, kã lodap innimiste päle, nink
pannep lthha ommas kãewarres, nink lahkup
Jummalast omma süddãmega ärrã.

60. Wãär: Jummalala orjusse lãbbi kãnap in-
niminne omma Sõamega Jummalast ommast Jõ-
sandast ärrã, se pole, mes Jummal ei olle, enge
heitlik om, nink peetap nink teotap hendã essi.

Law. 1. 97. 7. Hãbbi sisse sawa kã, kumma
nikkertu kõjub orjawa nink kitlewa tühja Jumi-
malatte perräst.

Law. 1. 115. 4. Neide Wãär: Jummal om hõb-
be nink kuld, innimiste kãtte tõ. Su om neil,
ent nemma ei kõnnele mitte: Silmi om neil,
ent nemma ei nãe mitte: Kõrwa om neil, ent
nemma ei kule mitte: Nõnna om neil, ent nem-
ma ei tunne hãiso — nink õrse kut nemma
omma, nida omma ne, kumma neid tentwa, nink
eggãitõ, kã neide päle lotap. Jõrael! loda
Jehowa päle, sesamma om meije abbi nink kãp.

61. Se sarap inimistele ütte õnsalikko henge-
luggu, kui Jummal meile kãt kigen om, nink in-
niminne iks ellãwãst tunnep, et Jummal ka tem-
mã Jummal om.

Law. 1. 73. 25. Kes om mulle armsamb kui sin-
na? kui ma sinno man olle, ei himmusta ma
üttele sin ma pãäl; kut mo lihha ärrã lõppep,
nink mo südda ka sis ollet sinna, oh Jummal,
mo süddame paas, nink mo ossa iggawess.

62. Meije nõnrame sebdã, et se Jõsand ka
meije Jummal om, se lãbbi, kui meije Jumma-
lat

B

lat

lat ülle fige asja pelgäme, armastame, ussume ehk temmä päle lotame.

63. Meije peäme Jummalat ülle fige asja pelgäma, sest et temmä meije Jēsand nink Jummal om, kif näep nink tunnep, mes meije mõtleme ehk teme, nink mes kurri om, wihtap, nink seddā woip nink tahhap nuhhelda.

64. Ent Jummalat pelgäma om ni paljo, kui Jummal perräst henda kurja nink patto tõ eest hoidma nink seddā mahhajätma.

Gal. Sõn. 16, 6. Jummal peljus sadap kurjus: sest henda lahkuma.

65. Ent meije ei pea jost ütfinda hirms peräst nuhtlusse eest seddā kurja mahhajättma, enge armust Jummal wastā nink üttest latselikust melest, se om Jummalat lat selikkult pelgama.

66. Midade peäp esstärvalikkult üts ristiniiminne Jummalat pelgäma, sest et meije läbbi ussu Jēsusse sisse latsesusse Waimo olleme sanu. Rom. 8, 15. Sest teije ei olle mitte sullasusse Waimo sanu, jälle peljāta (hirmo tunda;) enge teije ollete latsesusse Waimo sanu, kumman meije heikame, Abba, Eēsa!

67. Kā ennāmb hirmo tunnep pattu eest, kui nuhtlusse eest, se pelgāp Jummalat latselikult.

I. Mos. r. 39, 9. Josep üttel: kuis peäs minna ni suurrt kurja teggema, nink Jummalat wastā patma.

68. Meije peäme ka Jummalat ülle fige asja armastama; sest Jummal om se fige täwvelik. kumb

kumb olleminne, meije fige suuremba armo wäärt nink temmä om meid eesmält armastanu.

I. Jan. 4, 19. Armastagem teddā, sest temmä om meid eesmält armastanu.

69. Seperräst peäp ka Jummal meije fige suuremb rõõm nink lust ollema.

Ejal. r. 61, 10. Minna rõmusta henda wäega Jēsanda sissen, nink minno heng om wäega rõmus minno Jummal sissen.

70. Se tullep meile ülle wäega hääs, kui meije Jummalat ülle fige asja armastame.

Rõm. 8 28. Meije tijame, et neil, kumma Jummalat armastawa, kif hääs tullep.

71. Ent se om se Jummal arm, se läbbi näütāme meije omma armo Jummal wastā, et meije temmä käsiku peame.

I. Jan. 5, 3. Sest se om Jummal arm, et meid se temmä käsiku peame: nink temmä käsiku ei olle mitte rāseda (neile, kumma Jummalat armastawa.

I. Jan. 2 5. Kā temmä Sõnna peäp, se sissen om tõest Jummal arm.

Jan 14 23. Jēsus ütley: kā minno armastap, se laap minno Sõnna piddama.

Taw. I 97 10. Kumma teije Jummalat armastate, wihtage kurja.

72. Meije näütāme ka kolmandalt, et se Jēsand meije Jummal om, se läbbi, kui meije teddā ülle fige asja ussume ehk temma päle lotame.

73. Meije peäme seperräst kif mes Jummal omma Sõnna läbbi om teeda andnu, tõtress ar-

wama, sest Jummal om töttelik, nink temmä söna om töisitus. Seddá woip käl usku.

Mikk. r. 7, 7. Minna tahha Jësanda päle kaeda ma tahha omma önnistusse Jumjala päle otada, käl mo Jummal minno kulep.

75. Häddän, ristin nink willitususen näüta me meije omma lotust Jumjala päle ka n n a t u s se läbbi.

Rom. 12, 12. Olge kannatalikko häddän.

76. Üts kindma lotus Jumjala päle sigginep meile rahhos nink önnistusess.

Law. l. 118, 8. Önnis om se mees, käl Jësanda päle julge om, kel Jësand temmä lotus om.

V.

Edine käsk: Sinna ei pea mitte Jësanda omma Jumjala nimmi kurjaste pruukma; sest Jummal ei tahha sedda mitte nuhtlematta jätta, käl temma nimme kurjaste pruukip.

Seperräst peame meije Jummalat pelgäma nink armaštama, et meije temmä nimme man (wäärjummala orjust ei aja) ei (ka) wannu, ei neä (nalja ei heita,) ei ndižo, ei ka petta; enge meije peame seddá kige hädda sissen appiheikama, pallema, (üllestunnistama,) kirtma nink tennama.

77. Edijen kässun saap käl ärräkeletus, mink läbbi Jumjala nimmi kurjaste pruukitus ehk teotetus saap.

78. Jumjala nimme läbbi moistetas käl ärrä,

rä, mes Jummalat puttup, ehk jummalik om, ni kui om: temmä jummalik nimmi, temma täwweussi, söna, säädmissä nink ande.

79. Se inniminne teep suurt pattu, nink tömbap henne päle räset sundust, käl Jumjala nimme, temmä täwweussi, temma söna nink säädmissä ehk andid kurjaste pruukip ehk teotap. Sest Jummal ei tahha seddá mitte nuhtlematta jätta, käl temmä nimme kurjaste pruukip.

80. Se eest peap meid Jumjala pelg nink arm temmä wasta hoidma.

81. Ent käl se öige Jumjala nimme al wäärjummala orjust ajap, se ei pelga mitte Jummalat, enge temmä pruukip Jumjala nimme kurjaste wäärjummala orjusse läbbi.

82. Käl Jumjala nimme man wannup, ehk henneselle ehk töisille Jummalast kurja söwwap, se pruukip Jumjala nimme kurjaste Wandmissä se läbbi.

83. Se om üts kurri nink jummalawallato nink alw wiis, kelle perrä mönne innimisse iks edine töise päle hirmsaste wandwa, mes ristirahwalle sukkule ei sünni.

Jak. 3, 10. Uttest suust lät wälja önnistaminne nink wandminne: se, minno welle, ei pea mitte nida sundima.

Röm. 12, 14. Önnistage neid, kumma teid perrän kiusawa: önnistage nink ärge wandke mitte.

Sir. r. 23, 9. Ärrä harjotage mitte omma suud wandma, pühha Jumjala nimme asjata mäle-

letäma, kä sagedaste wannup, se teep sagge-
de pattu, nink willitsus ei sa temma majja
päält mitte ärräsäma.

84. Kä kurja tööd om tennu, nink seddä
kawwalast ärräsalgap, nink se päle weel Jumma-
la een ütleb, et temmä seddä es olle mitte tennu,
se teotap Jummalat, nink prukip Jummalala nim-
me kurjaste ne ädmis se läbbi.

3. Mos. r. 19, 12. Teije ei pea mitte minno nim-
me man kawwalaste wandma, sest se teotap
omma Jummalala nimme.

Gal. Oppet. San 28 13. Kä omme ülleastmisi
kinnikattap (ärräsalgap,) sellal ei sa se kõrda
minnema; ent kä omme ülleastmisi tunnep,
selle päle hallestetas.

85. Ent kä lohto wannembist kästus saap,
tõtte tundmisse perräst Jummalala een wandma,
se peap sis tõttet tunnistama nink kõnnelema.

Jer. r. 4, 2. Nink sis wannud sinna, ni tööst
kui Jummal ellap, tõisi, kui lohus om nink
säe.

86. Kä Jummalala orjusse, temmä sõnna, ar-
mo, käsude ehl pühha Säadmistega nalja heit-
tap, se prukip Jummalala nimme kurjaste nalja
heitmis se läbbi nink teep se läbbi suurt pattu.

Gal. 6, 7. Urge esige mitte, Jummal ei lasse
henda mitte naarda.

87. Kä Jummalala nimme ehl temmä sõnna
nink andid naru tö perräst prukip, ehl se läbbi
mõnd többe hennesest otsip ärrä ajada, ehl kä se
läbbi ütte ärrälaotetu asja otsip kätte sada, ehl
mõnd

mõnd Jummalala sõnna wersi läbbi omma kurja
ettevõtmist tahhas eddesi sada, ehl kä nõidu,
tundjide, lausjide mannu lät, neidega naru tööd
ajap, se prukip Jummalala nimme kurjaste nõid-
mis se läbbi.

5. Mos. r. 12. Kä seddä teep, se om Jesandalle
üts hirmus asst.

88. Kä wilja ehl töppra hullkaminnemist nink
muid kahjo, ehl kä õnnistamist kurrati ehl neidu
süüsi arwaw, se om üts wäär uskja.

89. Ne, kumma henda nõidjiss kitwa, om-
ma petja, nink ne, kumma neide mannu läwa,
omma rummala innimisse, kumma hebba ussu
perrä heitwa, nink wõlsmist ennamb armasta-
wa, kui tõttet.

90. Kui keäke Jummalala nimme man wõls-
mist pajatap, Jummalala sõnna wõlsmis ses kånäp,
kawwalaste nink omma lihha himmo perrä seddä
ärräselletap, Jummalala armo turalus ses prukip,
se pettäp Jummalala nimme man.

Rom. 1, 25. Kumma Jummalala sõnna tõisidust
omma wõlssis kånändu.

Jud. r. 4. Sest mõnne innimisse omma henda
kõrwalt sisse weddänu, kummist jo ennemuste
selle sunduselle om ette ärräkirjotetu, kumma
omma Jummalawallato nink kånändwa meije
Jummalala armo turalus ses, nink salgwa ärrä
aino wallitsejat Jummalat, nink meije Jesan-
dat Jesust Kristust.

Jak. 3, 14. Urge wõlske tõtte wasta.

91. Kui keäke henda waass pannep, nink
 sebda süddämest ei olle, kui temmä pilkap, ehk kui
 temmä palwust peap nink söameliikkult ei palle, ehk
 kui temmä pattale käüp, nink omme pattu ella-
 wält ei tunne, neid kigest söämest ei kahhitse, nink
 henda pattust ei kána. se prukip ka Jummalala nim-
 me kurjaste nink pattap Jummalala nimme man.
 Mark. r. 7, 1. Gesinnane rahwas auwustap min-
 no omme huuldega, ent neide söä om karwen
 minnust ärrä. Ent asjatta orjawa nemma
 minno.

92. Neidesinnaste pattude läbbi prukip inni-
 minne Jummalala nimme kurjaste; se eest peap
 nüüd iggauts inniminne henda hoidmä, sest Jum-
 mal wöis kül omma ähwärdamist täuta, ei tem-
 mä ei tahha tedda nuhtlematta jätta, ka temmä
 nimme kurjaste prukip.

Ewess. r. 39 7. Utlep Jummal: minna ei tah-
 ha ennamö laske omma pühha nimme ärräteo-
 tada.

93. Se wästa peäme meije Jummalalle sebda
 figesuurembat auwo andma, temma nimme
 fige auwustamisega mäslletama, nink iks kíl au-
 wo temma söanna nink säadmisse wästa näütma.
 Malak. r. 1. 6. Poig peap omma Esä auwust-
 tama nink sullane omma Esäandat; kui minna
 nüüd Esä olle, kus om minno auw nink pel-
 jus minno eest, ütlep se fige wäggewenne Jum-
 mal.

Altwald. r. 4, 11. Jäsand, sinna ollet auwus
 wötma kirtust nink auwo nink wäkke. Sest
 sin-

sinna ollet kíl lonu, nink läbbi sinno tahtmisse
 omma nemma nink omma lodu.

1. Kor. 10, 31. Kui teije nüüd söte ehk jote, ehk
 mes eäte tete, sebda tekke kíl Jummalala auwust.

94. Kä hädda sössen om, hädda tunnep, ehk
 többine om, se peap Jummalat appi heilama.

Law. l. 50, 15. Heika minno appi hädda sössen,
 sis tahha minna sinno ärräpösta, nink sinna
 peät minno kirma.

95. Kike ärräpöstmisse nink abbi nink armo,
 nink kike hä eest peäme meije Jummalat kirtma
 nink tennäma.

Law. l. r. 103 1, 4. Minno heng kitta Jäsan-
 dat, nink kíl mes minno sössen, temmä pühhä
 nimme. Kirtä minno heng Jäsandat nink ä-
 räunnetä mitte kíl temmä häteggemisä ärrä.
 Temmä om se, ka kíl sinno üllekohhut andis
 annap, nink ka ärräparrandap kíl sinno wike
 ka. Kä sinno ello lunnastap hukatussest nink
 sinno ehhitäp heldusse nink hallästussega kui
 Eroniga.

Law. l. 106, 1. Tennäke Jäsandat, sest temmä
 om helde, nink temmä heldus püsip iggawess.

96. Tenno nink kirtusse pole same meije fige
 ennämbäst se läbbi ülleöwirrotetus, kui meije Jum-
 mala wäkke, temmä armo, heldust, tarkust, nink
 kíl temmä häteggemisä saggedaste tähhele pane-
 neme nink meelde algatame.

97. Sebda römo, armo nink auwustust,
 kumba sinna sis omman Söämen Jummalala wä-
 ta

ta nink temmä ille tunnet, peät sinna ka suga ülestunnistama.

I. Petr. 2, 9. Et teije temmä häteggõ Kulutasse, ka teid pimmedussest om kutsnu omma immetoalikko Balguöse pole.

Matt. 10, 32. Kä minno ülestunnistap innimiste een, seddä tahha minna ka ülestunnistada omma taiwasse Eäsa een: ent ka minno ärräsalgap innimiste een, seddä tahha minna ka ärräsallada omma taiwasse Eäsa een.

Rom. 10, 9, 10. Sest kui sinna omma suga tunnistat Jesandat Jesust, nink usfut omman Soämen, et Jummal tedda kooljist om ülesärrätänu, sis soat sa önsas sama. Sest soämega usfutas õigussest; ent suga tunnistetas õnnistussest.

98. Sinna ei pea sis henda mitte häbbenema, kui Jummalast, nink Jesussest nink temma sõnnast sõnneltas, ehk palwust petas ehk laultas, ehk kui pattal nink lawwal kät.

Mrk. 8 38. Kä minnust nink minno sõnnast häbenep, sest saap se innimise poig ka häbbenema, kui temma saap tullesma omma Eäsa auwustusen neide pühha Engliwega.

99. Üts õige ristiinniminne peap omma usku nink armo nink tenno Jummalat nink õnnisteg, gijä wasta fige omma teggode läbbi ülestunnistama, ni häste rõmofundnussen kui kurbastusen, hädda nink ärräpäästmisse ajal.

Kol: 3. 17. Kik mes teije eäle tete, sõnna ehk teg.

teggoga, seddä tekke kil Jesanda Jesusse nimel, nink tennage Jummalat nink Eäsa, läbbi temmä.

VI.

Kolmas käs: Sinna peät pühha päiwa pühhendama. Sepärräst peäme meije Jummalat pelgäma nink armastama, et meije juttust nink Jummalat sõnna ärrä ei pötte: enge meije peäme seddä pühhas piddama, hääl meel kuulma nink (hästi) opma, (nink ka se perrä teggema.)

100. Jummal tahhap meist, se kolmanda käs su perrä, pühha päiwa pühhendamis, sest et se meije ihhole nink hengele hääs tullep.

2. Mos. r. 20, 9. Mötle pühhä päiwa päle, et sinna tedda pühhendat.

Mark. r. 2, 27. Pühha päiw om innimise perräst tettu, nink ei mitte inniminne pühha päiwa perräst.

101. Innimise ihho saas pea ärräwässima nink kohhalt kōhhetus minnema, kui temma päiwäst päiwäni iks peäs tödd teggema.

102. Inniminne ei saisa ka joht ütfinda ihhost, enge temmä sissen ellap ütš heng, kellel ka omma töd, hool nink murre om.

103. Ihho töidusse nink ajalkko ellämise perräst omma kuus päiwa, kummil inniminne peap tödd teggema, ent säitsmes päiw om ästärälikkult henge eest säetu.

104. Seperräst om pühha päiwa säädämise läb.

lääbi Jummalata tarkus nink arm innimiste was-
ta ülle rohkeste nink õige selgeste nätta.

105. Ent se om se Jummalata armolinne taht-
minne pühha päiwä säädmissä lääbi, et innimie-
sel päiwäl ommast ihhulikust tööst nink murest
peäs hengäma, et temmä jo parrembäst nink ilmt
keelmatta Jummalata, temmä sõnna, temmä tunde-
missä nink tahtmissä nink omma henge õnnistusse
päle wois mõtelda.

2. Mos. 20, 9. 10. Kuus päiwä peät sinna tööd
teggema, nink küt omma Nõija tallitama; ent
seitsmel päiwäl om Jõsanda sinno Jummalata
hengamissä päiw, sis ei peä sinna üttele tööd
teggema, ei sinno poig, ei ka sinno tüttar, ei
ka sinno sullane, ei ka sinno näütsil, ei ka sin-
no töbras, ei ka sinno Wõbras, ka sis sinno
Wääräjän om.

106. Seperräst om waja, et inniminne püh-
häl päiwäl küt ihholikkö tööd mahhajättas ni pal-
jo kui woimolik om, ässiärrälikkult säräst teggo,
kumb temmä ka ni hästi nink ilma kahjotta ärrä-
päiwil woip pärrätällitada.

107. Ent seperräst ei olle joht küt tööd ärrä
keletu; hääd teggo, armo teggo nink hädda teg-
go, kumb wiritamist ei salli, om kül lubba püh-
häl päiwäl tetta.

Matth. 12, 11. 12. Ent Jeesus üttel neile: kumb
inniminne om teije seän, kel lammas om, kumb
täl pühhal päiwäl hauda sattap, et temmä ted-
da ei sa kinni haarma nink wälja tõmbama?
Kuis paljo parremb om nüüd inniminne, kui
Lam-

Lammas? Seperräst woip kül pühhal päiwäl
hääd tetta.

108. Ent pühha päiw ei sa mitte meije tö läb-
bi, ei ka laiskusse lääbi pühhendetus, enge Ju-
mala sõnna lääbi.

109. Seperräst peäme meije pühhal päiwäl
Jummalata sõnna pruukma, kuulma nink tähhele
pannema.

110. Se tarbis om Jummalata sen Kristlikun
kerkun seddä juttusse ammetit säädnu.

Eph. 4, 11. Nink temmä om säädnu mõnd apost-
lis, mõnd kirjaselletajis, mõnd rõmu kuluta-
jis, mõnd karjusis nink Oppetajis, et püh-
hi säetasse ammeti Tõle, kumma lääbi Kris-
tusse ihho peäp üllestettama.

111. Kä nüüd ilma häädäta, wahhest lais-
kusse ehk wallatusse perräst pühhal päiwäl kerko
ei tulle, nink ka koddun Jummalata sõnna ei pru-
ki, se pöllep juttust nink Jummalata sõnna ärrä.

112. Ent ka kül kerkun tulleb, ent juttusse pä-
le sõamelikkult tähhele ei panne, juttu ajap, min-
ki mu päle mõtlep, umbrejosep, se pöllep ka jut-
tust nink Jummalata sõnna ärrä.

Luk. 10, 16. Kä teid kulep, se kulep minno, ka
teid ärräpöllep, se pöllep minno ärrä. Ent
ka minno ärrä pöllep, se pöllep seddä ärrä, ka
minno om lähhätanu.

113. Eggäütte hä ristinnimissä wõlg nink
kohhus om, et temmä pühhal päiwäl, ni sagge-
daste kui eäle woimolik om, kerko tullep nink
juttust kulep.

Ebr. 10, 24. Hoidkem teine tõist ajamisega arms nink teggode päle: nink ärge jätkem mitte mahha omma koggodust, nida kui mõnnel wiis om, enge mannitsegem tõine tõist.

Rom. 10, 14. Kuis nemmä seddä Isfandad peäwa appihelkama, kumma sisse nemma ei olle usknu? kuis nemma peawa uskma, mes nemma ei olle kuulnu? Ent kuis nemma peawa kuulma ilma juttustajatta? sis tullep usk juttusse kuulmisest, ent juttus läbbi Jummalasõnna.

114. Se om iks üts selge täht ütte ristitinnimise: umb usust nink kurja sõame luggust, kut temmä kerko-käümist mahha jättap nink pühha päiwä ei peä; ülle säräst puttup lige töttega se, mes sääl üteltäs.

Jan. 9, 16. Se inniminne ei olle Jummalast, et temmä pühha päiwä ei pea.

115. Üts õige ristitinniminne peäp ka kodon Jummalasõnna pruukma, pahwust pidama nink laulma, ent sedda sündi tetta, nink seddä es sünni jätta.

116. Se om jo üllewäega hä nink õnsalik, kui ütte koggodusse rahwas üttemelelisse omma nink tõine tõist wellelikkult armastawa; ent se pole arwitap se üttemelelinne laulminne, palleminne, juttusse kuulminne nink lawwal käüminne pühhal päiwal kerfun. Siin om nätta, mink pole se Apostel Pawel mannitsep:

Ewees. 1. 14, 3. Olge ussina waimo üttest pidama, läbbi rahho keüdukse, üts ihho nink üts

üts waim, nida kui teije ka ollete kutsutu teije kutsimise ütten lotussen: üts Isfand, üts usk, üts ristminne, üts Jummal nink lige Esisa, ka om ülle lige nink läbbi lige nink teije lige sissen.

117. Ent meije ei pea joht Jummalasõnna ütfinda kuulma, enge seddä ka õige sõamelikkult lige tähhelepännemisega kuulma nink kindmä ussuga wastawõtma nink sõnnateggija ollema.

Luk. 8, 15. Mes hä ma päle satte, omma ne, kumma seddä sõnna kuulden tallale pannewa hä kauni sõame sisse, nink towa suggu kannatussen.

Jak. 1, 22. Olge sõnnateggija, nink ei mitte kuulja ütfinda.

118. Kä Jummalasõnna hääl meel kulep, sedda oppip tundma nink ussuga wasta wöttap, nink ligest jöuwust pürowap, se perrä ellada, se peäp Jummalasõnna pühhäss.

1. Teesal. 2, 13. Seperräst tennäme meije Jummalat ilmmahhajätmäta, et kui teije Jummalasõnna saite, kumba teije meist kulite, sis es wötta teije seddä wasta kui innimise sõnna, enge, nida kui se töttelekkult om, kui Jummalasõnna, kumb ka teije sissen wäggew om, kumma ussute.

119. Se Jummalasõnna tundminne tullep meile suures õnnistusess, rahhos nink lotusses ellon, ristin nink surman, siin nink sääl iggäwess. 2. Tim. 3, 16. Et sinna lastest sani pühha kirjat, sis woip se sinno tarkass tetta õnnistuselle

felle, läbbi ussu Kristusse Jesusse sisse. Kii kirri om Jummalast sisse antu nink om tarbis oppetamisess, nuhtlemisess, parrandamisess, karistamisess digussein: et Jummalainniminne täwbelinne olless, nink kigele häle töse walmistetu.

Law. I. 119, 92. Kui sinno käsü oppus es olles minno juhhataminne olnu, sis olles minna jo annuke omman willisusen hukka lännu.

120. Se Jummalainnime om se lige kallimb warra, kumb eäde meije kätte wöis tulla; se om se ainus pühha assi, kumb meil om, nink mes iggawes jääp, se om se dige walguus, kumb kii innimissi walguustop; se om üts töttelik söna, nink lige wastawötmissese wäärt.

I. Petr. I, 23. Kumma jälle ollete sündinu, ei mitte hukkaminnewäst, enge hukkaminnematta Seemnest, läbbi elläwa nink iggawess jäädwa Jummalainnime söna. Sest kii lihha om kui hain, nink kii innimisse awwustus kui haina lill. Hain om ärrakuiwanu, nink temmä lilli om mahha saitanu. Ent Jesanda söna jääp iggawes.

121. Seperräst tewa ne ristinnimisse essä hennese wasta suurt pattu, kumma Jummalainnime söna tundmisses ei holi, nink pühha päiwa Jummalainnime söna kuulmissese nink tähhele pannemissese läbbi ei pühhenda.

122. Ne töise pühha päiwa, ni kui Maria päiwa, Jaani nink Mihli päiwa ei olle mitte Jummalast, enge kristlikkuisi kosto nink kerko wannambist säetu, seperräst om neil ka lubba,
neid

neid jälle mahhajätta, kui nemmä seddä hääs arwawa. Sest sin masap, mes se Apostel Pawel kirjotap:

Kol. 2, 16. Sis ärrä sundko teid nüüd keäke sögi nink joqi perräst, ehk seäru pühha, ehk wastse ku, ehk pühhi päiwi perräst.

123. Üts dige ristinniminne peäp eggaitte päiwa pühhas piddama; se sünnip, kui sinna kristlikkuisi ellat, kige omme teggude man Jummalainnime päle mötlet, Jummalainnime söna perrä ellat, waggausen, digusen nink jummalapeliusen käärt.

124. Se risti rahwa ütte koggominne pühhal päiwal kerfun nink hengus ihwolikkuisi teust nink waiwast om üts selge eentähhendaminne iggawess pühhas päiwal nink hengusess sääl taiwan.

125. Sest öise kui risti rahwas sin pühhal päiwal kigest polest nink kortussist kerkohe kofko tullewa, Jummalainnime söna piddama, Jummalainnime söna kuulma, remmale kirtust laulma nink henge önnistust tundma, niwade same meije ka, kui meije sin ellon seddä pühha päiwa olleme digede pühhendänu, sääl taiwan kofko tullema, nink Jummalast kige täwbelikkumbäsi töttin nink waimun kummardama, pallema, kirtma nink tänäma nink iggawessen öususen ilma waitwata elläna.

Ebr. 4, 9. Seperräst om weel Jummalainnime söna hengus allale: Sest ka temmä hengusesse om tulnu, se hengap ka önnast tödä,
nida

nida kui Jummal ommast. Sest rühkem nüüd
sefinnatse hengusse sisse sada.

VII.

Neljas käsik: Sinna peät omma Eß-
sa nink Emma auwustama, et sinno käsik
hästi käüp, nink sinna karwa ellat ma
pää.

Seperräst peäme meije Jummalat pelgäma
nink armastama, et meije (temmä perräst) omme
wannambid nink Eßsändid ärrä ei pölle, ei ka
wihhasta; enge peäme neid auwustama, neid
orjama, neide sõnna wõtma nink neid armsas
nink ausas piddama.

126. Perräst Jummalat peäme meije omme
Wannambid, Eßsa nink Emma, nink kiki, kum-
ma neide assemel omma, kige ennambäst auwus-
tama.

Sir. 7, 29. Auwusta omma Eßsa kigest Eßä-
mest nink ärrä unneta mitte omma Emma wat-
wa; mötle, et sinna neist ollet sündinu, nink
mes woit sinna neile tassoda, nida kui nemmä
sulle hääd omma tennu.

Ewees. r. 6, 1:3 Latse, kuulge omme wannem-
bid Jssandan: sest se om õige; auwusta om-
ma Eßsa nink Emma: se om eesmänne käsik,
kummil towotust om: et sinno käsik hästi käüp,
nink sinno Jggä pik olles ma pää.

127. Wannambide läbbi om Jummal meile
ello andnu; Wannambide läbbi kannap Jummal
meije

meije eest hoold, wallitsep temmä meije ülle, op-
petap temmä meid, nink lassep meile neide läbbi
mitma saggutsid häteggemisfi kätte tulla.

128. Se om üllewäega hä nink õnsalik, et
Jummal wannambid om säädnu.

129. Et lastille Eßsa nink Emma om, kumma
neid üllekastawatawa, neide päroitusse eest hoold
kandwa, neid hä pole juhhatawa, se tullep lat-
sille, Eßsale nink Emmale nink innimiste selsile
hääs nink rõmus.

130. Inniminne tahhap ka oppust, muido
saas temmä ni moistmatta nink ärrä wäärmat-
ta ollema, kui mõts töppra, seperi äst omma kerko-
nink koki wannamba waja, kumma neid oppe-
tawa.

131. Kui ütte maija sissen perrewannamba es-
olles, enge sääl eggäüts omma pä nink tahmisese
perrä tahhas elläda nink maija piddäda, sis saas
säräne maija pea hukka minnemä; seperräst om-
ma perrewannamba waja, kumma omma kotta
wallitsewa.

132. Se om jo ka üllewäega hä nink õnsalik, et
eggäüts omma maija nink hä nink tö man kairse-
tus, kurja nink üllekohhut ärräkeetus nink ruh-
heltus saap; seperräst omma moisa nink kohtos
wannamba waja nink se tarbis säetu, et nemmä
se päle walwawa, et fik ürte kõrre perrä lääs.

133. Ent kohtowannambille ei olle ka lubba
omma mele nink tahmisese perrä kohhut moista,
enge nemmä peäwa Jummal nink üllembide sä-
dusje perrä kohhut moisma; seperräst om hä et

Üts om, kâ kige üllemb om, nink nida om ka Jummal säädnu.

Kol. 1, 16. Sest temmä sissen om fik lotu, mes taiwan nink ma pääl, mes nättä nink näggematta om, olgo järje eht Ešändusse, eht pälikko walla, eht woimusse, fik om läbbi temmä nink temmäle lotu.

Rom. 13, 1. Üllembat ei olle, kui ennege Jummalast, nink kun üllembid om, ne omma Jummalast säetu.

134. Seperräst peäme meije Jummalat peljama nink armastama, et meije temmä perräst omme wannambid nink Ešandid ärrä ei põlle, ei ka wihhasta.

135. Kui latse omma Ešä eht Emma, kui sullase omme perrewannambid eht allamba omme üllembid söimawa, neide sõnna ei kule, neide wasta pannewa, neile õiget orjust ei te, neid ei arwa wagga ollewat; ne põlgwa omme wannambid nink Ešandid ärrä.

136. Kâ üllembide nink wannambide wasta pannep, se pannep Jummalat säädusse wasta. Rom. 13, 2.

137. Neile tullep wimate ikš kurriluggu kätte, kumma wannambid ärräpõlgwa nink neide wasta pannewa.

Rom. 13, 2. Kumma wasta pannewa, ne sawa kohto Sõnna henne ülle.

Gal. Sõnn. 30, 17. Seddä Silmä, kumb omma Ešä willitellep, nink põllep ärrä omma Em-

Emma sõnna wõtta, peawa kaarna Jõ weren wäljäsaggama, nink nore kotta ärräsõma.

138. Kâ wannambille pahhandust teep, se wihhastap neid.

Matth. 18, 7. Hädda selle inimiselle, kumma läbbi pahhandust tullep.

139. Se pat ei jä näle nuhtlematta, kui teäke omme wannambid nink Ešandid eht opetajid ärräpõllep, neid wihhastap eht neide wasta pannep.

140. Se wasta peäme meije omme wannambid aawustama, neid orjama, neide sõnna wõtma nink neid armsas nink ausas pidäma.

141. Se eddimanne wõlg, näljanda käsku perrä, kumb Wannambille meist peap näütetus sama, om: meije peäme neid aawustama. Mal. 1, 6. Poig peap omma Ešä aawustama, nink sullane omma Ešandat.

Sir. 3, 9. Aawusta omma Ešä tõ nink sõnna, et temmast õnnistus sinno päle tullep; sest Ešä õnnistaminne teep latšille maiju, ent Emma wandminne kışup neid mahha.

I. Tim. 5, 17. Wannambid, kumma häste walitsewa, peap latte wõrra auwo wäart peetama: äšäärälikkult neid, kumma tõdd tegevä sõnnan nink oppusen.

I. Tim. 6, 1. Mitto sullasid ikke al omma, ne pidäme omme Ešandid kige auwo wäart: et Jummalat nimmi nink oppust ei teoteta.

142. Se tõine wõlg om näljanda käsku perrä wannambide wasta: meije peäme neid orjama.

Ewees. r. 6 5. Sullase, kuulge omma ihholik-
ko Efsandid, peljo nink wärrisemisega, omma
sõame waggauksen, kui Kristust: ei ütsinda
silma een orjaten, kui innimise mele perräst
olla, enge nida kui Kristusse sullase hengest
Jummala tahtmist tetten, õtse kui orjaste tei-
je hämelega Jfsandat, nink ei mitte tunni-
mist, nink teedke, et mes hääd eggäüts saap tegge-
ma, seddä saap temmä talle tasotama Jfsan-
dast, olgo sullane ehk wabbandik.

1. Petr. 4 10. Eggäüts orjago töist se andega,
kumba temmä om sanu, kui Jummala mitma
suggutse armo hä majapiddaja — et kigen Jum-
malat kittedus Jesusse Kristusse läbbi.

143. Se kolmas wölg, kumba meije ommit-
le wannambille peäme näütma, om: meije peä-
me neide sõnna wõtma, ehk neile kigen,
mes pat ei olle, sõnnawõtlikko ollema.

Rom. 13. 1. Eggäüts heng olgo üllembille alla-
heitlik, kummil woimus temmä ülle om.

Tit. 2 9. Sullase olge ommille Efsandille alla-
heitlikko, kigen meleperräütsse, nink ei mit-
te wasta panna, ei ka middäke ärräkisku, en-
ge kif hääd usku ülles näüta: et nemmä kigin
Jummala meije õnnisteggija oppust ehhitäse.

Ebr. 13 17. Kuulge omme oppetajid, nink ol-
ge miele sõnnawõtlikko, sest nemma walwawa
teije henge eest, nida kui ne, kumma arwo
peäwa andma, et nemmä seddä rõmuga teesse,
nink ei mitte puhhaten, sest se ei olle teil mitte
hä.

144. Sest sõnnawõtmissest wannambide
wasta om ka meije Jfsand Jesus Kristus omma
ello kääkiga ma pääl meile eenkirja jätnu, ehk
meije een käänu; sest temmä olli iks ommille wan-
nambille sõnnawõtlik nink üllembille allahetitlik.
Luf. 2, 49.

Matth. 2 5. Säräne mötte olgo teil, kui Kris-
tusel Jesusel ka olli: kää, ehk temma kül Jum-
mala palgen olli, nink es arwa mitte riisimis-
ses, Jummala arwolonne olla; siski alland tem-
ma henda essi nink olli sõnnawõtlik sur-
mani ja risti surmani.

145. Jesus Kristus om ka henne eest üllem-
bille tatsinat masnu, nink se läbbi peame meije ka
omma sõnnawõtmiss nink auwustamist wannam-
bille nink üllembille näütma, et meije neile seddä
anname nink massame ehk teme, mes meije wölg
nink kohhus om.

Matth. 22. 21. Sis andke Keisrille, mis Keis-
ri perrält om, nink Jummalalle, mes Jumma-
la perrält om.

Rom. 13, 7. Sis tasfoge niüd eggämihhele om-
ma wölg. Tatsinat, kelle tatsinat sünnis, tolli
kelle tolli sünnis, auwo, kelle auwo sünnis.

1. Kor. 9, 14, Jfsand om armo oppusse kulu-
tajille säädnu, armo oppussest ellada.

146. Kige se polest, mes meije ommille wan-
nambille peäme näütma nink teggema, ei sa mei-
je mitte laisa ollema, kui meije neid omman sõa-
men armissas nink auffsas peäme.

147. Üllembide nink wannambide nink Es-
fandide wölg nink kohhus om ka, et nemma om-
me allambid nink ommatsid nink perret armasta-
wa, tarkalikkult nink digusen nink armun neide
ülle wallitjewa, neide eest hoold kandwa, nink
neide ihholikko nink waimolikko õnnistust otõwa.
Kol. 4. 1. Esfanda, mes õige nink parras om,
sedda tekke sullasille, nink teedke, et teileke Es-
fandat om taiwan.

1. Tim. 5. 8 Ent ka ommatside nink äsfiarralik-
kult omma koddo rahwa eest ei holiitse, se om
usku ärräsalgnu, nink om kurjem umbusjat.
Ewees. r. 6. 4. Wannamba ärge kishotage om-
me latši wihhale, enge kaswatage neid karris-
tamissen nink Jësanda mannitsemissen.

VIII.

Wijes käs: Sina ei pea mitte ärrä-
tapma.

Eperräst peame meije Jummalat ülle lige
õõia pelgama nink armastama, et meije (temmä
perräst ka omma lähhembat õigede armastame)
nink temmä ihhole üttele kahju ehk wigga ei te-
enge peame tedda awwitama nink eddesi saatma
lige ihholikko (nink waimolikko) häddä sissen

148 Jummalat tahtminne om, et meije omma
lähhämbat, eggäütte innimist, olgo kes temmä eäle
om, määräsest usust nink rahwast temmä olnes,
peame armastama.

149. Se om üts õige, hä nink armolinne
tahtminne, sest meil om ligille üts Esfa, üts
Jum-

Jummal om meid ligi lonu, nink meije olleme tõi-
ne tõiselle tarbis.

Malak. 2. 10. Es meil ligille ei olle üts Esfa?
es üts Jummal ei olle meid lonu? minn per-
räst teme sis pertust tõine tõise wasta.

150 Selle innimistele, ka omma lähhem-
bat ei armasta, ei olle ka õiget armo Jummalat
wasta.

1. Jan. 4. 20. 21. Kä ütley: Minna armasta
Jummalat, nink wihkap omma welle, se om
wõõisja; sest ka omma welle ei armasta, kedda
temmä näep, kuis temmä Jummalat woip ar-
mastada, kedda temmä ei näe; nink se käs
om meil temmäst, et ka Jummalat armastap,
se armastago ka omma welle.

Jan. 13. 34. Wastet käsku anna minna teile,
et teije tõine tõist armastate: nida kui minna
teid olle armastanu, et teije tõine tõist armas-
tate.

151. Meije peame ka, kui ristinnimisse, om-
me wainlaifi armastama.

Matth. 6. 44. Minna üttele teile, (ütley Jeesus)
armastage omme wainlaifi, õnnistage neid,
kumma teid wandwa, tekke hõäd neile, kumma
teid wihkawa, nink pallege neide eest, kumma
teile kahjo tewa, nink teid perrankiusawa; et
teije omma Esfa latse ollete, kumb taiwan om;
sest temmä lastep omma päiwa tousta ülle kur-
ja nink hä, nink lastep wihma sattada ülle õi-
gedid nink ülle kohotõid.

152. Kä nüüd omma lähhemba ihhole kahjo teep, ehk temmä ello otsip otša tetta, tedda ärrätappap, se om Jummalala nink innimiste wainlanne.

153. Jummal om meile sedda ello andnu nink ei olle kellegi lubba andnu hennele ehk töiselle ello wõtta, ehk henda essi ehk töist ärrätappa.

154. Se om üts dige Jummalawallato innimine, kä töist ärrätappap; nink kui üts Mees omma Naist, ehk naine omma meest ehk omma last ärrätappap, sis om se se kike hirmolikkumb nink kurjemb, mes woip sündida.

155. Üts säräne Jummalawallatto innimine ei woi mitte omma kurja teggo sega wabbandada, üttelten: tedda kurratist ajetu ollewat.

Matt. 15, 19. Sest sõamest tulles wälja kurja mõtte, tapleminne, abbiellorikminne, portus, wargus, kawwal tunnistus, teotus.

156. Ütte rõwli jummalawallato teggo tullep wimate iks walge ette, nink saap jo sin rasedas te nuhheldus.

I. Mos. 9, 6. Kä innimise werd ärrawallap, selle werri peap innimise läbbi jälle sama ärrawalletus, sest Jummal om innimist omma palge perrä lonu.

157. Kui sis üts kurjategajia ehk rõwel koto moistmisse perrä surmale sunnitus nink hukkapantus nink ihho nink ello polest nuhheldus saap, sis ei olle se mitte se wijenda käsü wasta.

158. Ent

158. Ent weel paljo suuremb nink rassemb sundus odap rõwlide päle tullewatsen ellon.

Jan. Awwald. 21 8. Ent Pelgikkuil nink hirmolikkuil nink Tappil, nink Wortjil nink nõidjil nink Wäärjummalala orjail nink kigil wõlesil, saap omma ots ollema se mülgi sissen, kuub tulle nink tõrwaga pallap, se om tõine surm.

I. Jan. 3 15. Ütteleke rõwli ei olle iggawenne ello henne sissen jäädwa.

159. Ent ehk kül sinna henda essi ehk töist õkwa ärrä ei tappa, siski woit sinna mitmaugutiel wisil rõwli sada, essi henda nink töiste wasta.

160. Se woip sündida liigjomiisse nink liigfõmisse läbbi, portmisse läbbi, suure wihha nink liig julgusse läbbi, ülle wäega rasse tö läbbi, suure kurbastusse nink pahhandusse läbbi.

Gal. Op. 5. 20 1. Liig jominne teep taplema.

I. Kor. 6 18. Kä portup, se pattup henne omma ihho wasta.

Sir. 3 27. Kä henda hääl meel (liig julgusse ehk wallatusse perrält) hädda siisse annap, se lät se sissen hukka; nink üttele liig julgele innimisele saap wimate kurri ots.

I. Jan. 3 16. Eggauts, kä omma welle wihkap, se om rõwel.

Rom. 12, 19. Ürge tasfoge essi omman wihhan: enge andke wihhale maad. Sest kirjotet om: Sundus om minno perrält: minna tahha tasfoda, ütlep Jõsand. Ürrä lasto henda kurjast ärrawäärda: enge wära sinna kurja ärrahäga.

I. Petr.

1. Petr. 1, 9. Urge tasfoge kurja kurjaga, ehk Sõimamist Sõimamisega; ent se wasta õn-
nistage, ning teedke, et teije selle ollete kutsutu,
et teije õnnistamist perrändäse.

161. Ahnus ning kaddeus esitap ka sagge-
daste taplemisjes.

1. Tim. 6, 9. Kumma tahtwa rikkas sada, ne
fattawa riisatusse sisse ning kapla ning mirma
rummala kahjoliiklo himmu sisse, kumma inni-
mist ärräupputawa ärrärilmisese ning hukkamin-
nemisese sisse, sest ahnus om lige kurja juur.

162. Jummal pejus ning üts sõamelik arm-
temmä ning lähhembra wasta hoijap teigewägge-
wämbäst taplemisese eest.

163. Seperräst peäme meije Jummalat pel-
gama ning armastama, et meije omma lähhembra
ihhole üttele kahjo ehk wiikka ei te.

164. Se om jo hirmus ning kurblik nätta,
kui kaasinnimise, ristinnimise, hoimlasse, na-
bri, küllaleisi, õtse kui mõtsalisese iks ridlemisjen
ning taplemisjen tõine tõiseega ellawa.

165. Ent se om hä ning rõmoliik ning õnsalik,
kui kiki sõameliklo armastamist tõine tõise wasta
näütwa ning tõine tõist sõbbraiklikult ning helde
mezelega arwitawa ning eddesi saatwa lige ihho-
liklo hädda sissen.

Sir. 25, 1, 2. Kolm kaunist Usia om, kumma
Jummal ning Innimise mele perräst omma:
kui wellitse üttemelelisese omma, kui külla meh-
he henda armastawa, ning Mees ning Naine
häste üttele sünniwa.

166. Eggäüttele innimisele om tõiste abbi
ning mansaismist waja, ei woi keäke ilma tõiste
abbita eddesi tulla.

167. Se abbinäutminne ning abbi tullemi-
ne peäp eggäüttele ristinnimisele üts armas
wõlg ollema.

168. Kui nüüd sinno lähhemb hädda sisse om
johtonu, olgo tee pääl, ehk koddun ehk mõtsan,
ning sinna näet ehk kulet sedda, sis peät sinna
temmale, kui eäle woimoliik om, abbi rühema;
neid, kumma omma ärräuppunu peät sinna, kui
eäle jouwat, äkkitselt weest wälja tõmbma, ning
kik prukma, minik läbbi nemma jälle wois ellose
tulla.

Gal. Sõn. 24, 11. Wästa neid, kumbe tahhetas
tappa (ehk muido hädda sissen omma) ning
ärrätafo neist, kumbe tahhetas kolus lüwwa.

169. Meije peäme ka omma lähhembat tem-
mä henge hädda sissen arwitama.

170. Kui sinno lähhemb ussust, tõttest, ehk
sõnnawõtmisest ärräes sis ehk kurja tahhas tetta,
ning se olles sinnole tiju perräst, sis peät sinna
tedda mannitsema, ning tedda temmä esitusse tee
päält otsma ümbre kaända.

Gal. 6, 1. Wellitse, kui inniminne wahhest üttele
esitusse sisse johhus, sis saatke teije, kumma
waimolisese ollete, tedda jälle assemelle, tas-
satse Waimoga.

Jak. 5, 19. Wellitse, kui üts teist tõttest ärräes-
sis, ning üts kånap tedda ümbre, se teedko,
et ka pattast temmä Esitusse tee päält om im-

bre käändnu, se awwitap henge surmast, nink
saap pattu hulka kinni kattma.

Ewees. r. 4, 31. Kik mörrous nink kurri meel
nink wiha nink hölli nink teotaminne olgo
kawwen teije mant ärrä fige kurjussega. Ent
olge töine töine wasta söbbralikko, söamelikko,
nink ande töine töijelle andis, nida kui ka
Jummal Kristusen teile om andis andnu.

1. Petr. 4, 15. Keäge ärrä kannatage teist kui rö-
wel, ehk warras, ehk kurja teggija.

IX.

Kues käs: Sinna ei pea mitte ab-
biello rikma.

Seperräst peame meije Jummalat pelgama
nink armastama, et meije puhtaste nink aujaste
ellame (mötte) sönnu nink teggode sissen, nink
eggauis peap omma abbilaas armastama nink
auwuetama.

171. Kuenda käsku wasta om kii häuto möt-
te, himmo, kōnne, teggo nink kōmbe.

Rol. 3, 5. Sis koletage nüüd omme lulükmiessi,
kumma ma pääl omma, portust, rojust, türa-
kus, kurja himmo nink ahnust, kumb om wäär-
jumjala orjantinne.

172. Se ristinniminne, olgo temmä Mees
ehk Naine, pois ehk tütruk, kää portmissen, rojus-
sen nink türakusfen ellap, om üts hōbbematta in-
nininne, temmä teep henda essi häüs, pattup
henne omma ihho wasta nink rikkup omma ihho
nink henge ärrä.

1. Kor.

1. Kor. 6, 18. Kä portup, se pattup henne om-
ma ihho wasta.

1. Kor. 3, 17. Kä Jummal kerku ärrärikkup,
sedda saap Jummal ärrärikma.

173. Se satap selle innimisesele mitmasuggust
kähjo nink hullkatust, kelle sissen lihha himmo nink
lihhalik meel woimust wöttap; otsan om sis kii
temmä ennine Jummal peljus, nink henge rah-
ho, kii temmä arm nink roöm nink lust Jumma-
la sönnan nink orjusfen.

Rom. 8, 7. Sest lihhalik mötte om wiha Jum-
mala wasta. Sest temmä ei heida Jummal
sädukse alla. Sest se ei woi ka mitte. Ent
kumma lihhan omma, ne ei woi Jummal
mele perräst olla.

174. Reid portjid nink abbiello rikjid saap
Jummal siin ajalikkule nink sääl iggawest sundma,
nemma ei sa mitte Jummal rikust perrändama.

Ebr. 13, 4. Portjid nink abbiellorikjid saap Jum-
mal sundma.

Gal. 5, 9. Ent lihha teo omma awwalikko: kum-
ma omma abbi ello rikminne, portminne, ro-
jus, türakus — kumma nisuggust teggewa,
ne ei sa mitte Jummal rikust perrändama.

Ewees. r. 5, 5. Sest se olgo teil teeda, et üt-
leke Portjal, ehk rojatsel, ehk ahnel, kää om
wäärjummal orjaja, ei olle mitte Perrändust
Kristusse nink Jummal rikkusfen.

175. Seperräst peame meije Jummalat pel-
gama nink armastama, et meije puhtaste nink
aujaste ellame sönnu nink teggode sissen.

Rom.

Rom. 13 13 Käügem ausalikkult kui päüwa ajal: ei mitte lijan sögin nink jokin, ei mitte porto nulgän nink türakusfen, ei mitte rijan nink wišhan. Enge tömbke henne päle Isfandat Jesust Kristus, nink ärge tekko omma lihha kasimist himmustamisfes.

Ewees. r. 5 3 4. Ent portus nink figesugaune rojus ärrä sajo ka nimitetus teije seän, nida kui Pühhil sünnis, ei ka häütus, ei ka hul fönne ehl naja heitminne, kumma ei sünni.

176. Se söame nink ello puhtus peap eggaut: tele rištiinnimisese üts pühha, üts armas nink kallis wölg ollema; sest Jummal om seddä ni saggedaste fästnu, nink Jummal söanna tükkip ülle wäega söame: nink ello puhtuse päle.

x. Leef. 4, 3. Sest se om Jummal tahtminne, teije pühendaminne et teije tagganate portust, nink et eggauts teist tijas omma ihho piddada pühendamisfen nink auwun: ei mitte himmo kannatamisfen, nida kui paggana, kumma Jummalat ei tunne. Sest Jummal ei olle meid mitte kütönu rojusse siise, enge pühendamisfen.

x. Petr. 1, 15, 16. Se Pühha perrä, kää teid om kütönu, sajo ka teije essi figen omman Käügin pühhas. Sest kirjotet om: olge pühha, sest minna olle pühha.

177. Se tarbis om Jesus Kristus meid omma kannatusse nink surmaga ärräöstnu.

Tit. 2, 14. Kä henda essi meije eest om andnu, et temmä meid ärrälunnastas figest ülleöhrust, nink hennele essi rahwast pohhastas ommandusfes, kumb ussin olles häle töle. I. Kor.

I. Kor. 6, 20. Sest teije ollete kalliste ärräöstetu: seperräst kiffe Jummalat omman ihhun, nink omman waimun, kumma omma Jummal perräst.

178. Meije ihho om ka pühha Waimo kerk I. Kor. 3, 16. Es teije tija, et teije Jummalat kerk ollete, nink et Jummalat waim teije siisen ellap?

Kol. 5, 22. Ent waimo suggu om arm, rööm, rahho, pitmeel, söbbruus, heldus, usk, tasfaus, puhta ello piddaminne.

179. Meije ihho arwatas ka Kristusse lullikmisfes, sest et Jesus meije Pä om.

I. Kor. 6, 15. Es teije tija, et teije ihho Kristusse lullikmisese omma? Kas minna nüüd pea Kristusse lullikmist wötma nink porto lullikmisfes teggema? se ärrä sündö mitte.

180. Jummal tahhap henda ka neile selgem: bäft arwaldada, nink henda neidega ühhendäda, kumma puhta söamest omma.

Matt. 5, 8. Onsa omma ne, kumma puhta söamest omma, sest nemma sawa Jummalat nägema.

181. Ne, kumma abbi ellon, peäwa henda töine töist söamelikkult armastama nink auwustama.

Ebr. 13, 14. Abbiello peap ausaste petama kiffe seant, nink abbiello wote purretamatta.

182. Mees peap omma Waišt armastama kui omma hennese ihho.

Kol. 3, 19. Wihhe, armastage omme Waiši, nink ärge olge körreta neide wasta.

Ewees. r. 5, 28. Nida omma mehhe wólgo omme naiſt armastada, kui omma ihho; ká omma naiſt armastap, se armastap henda eſſi.

183. Mees peap ka omma naiſe úlle wallitſema, ent ei mitte wiſha, wandmiſſe, ſóimamiſſe niñ peſmiſſega, enge tarkuſſe, moiſtuſſe, armo niñ taſſauſſega.

Ewees. r. 5, 23. Mees om naiſe pá, nida kui ka Kriſtus om koggoduſſe pá.

I. Petr. 3, 7. Miſhe elláge omme naiſte man moiſtuſſega, niñ andke naiſte ſuggule kui nõrgemalle annumalle auwo, kui ello armo kaasperrándajille, et teiſe palwuſſil puttuf ei ſa.

184. Seperráſt ei peá mees omma naiſe waſta mitte kurri ollema, ei peá tedda mitte lóma, ei ka temma waſta nurrifema; ſeſt naine om kui mehhe hennefe ihho, niñ keáke ei olle omma liſha wiſkanu, enge temmá tóidap niñ hálitſep tedda, nida kui Jéſand koggoduf. Ewees. 5, 29.

185. Naine peap ka omma Meesť kigeſť ſóameſť armastama, niñ ſeperráſť kif aſja mahha járma, meſ mehhe mele waſta om.

Tit. 2, 4, 5. Et nemma (ne naiſe) nori oppetaſſe parra ollema, omma mehhi armastama, laſſi armas piddama, taſſaſſe, puhta, holiko, waa, ommille meeſteſſe allahetlikko ollema, et Jummalá ſónna ei teoteta.

186. Naine peap mehhe ſónna kuulma, holikaſ niñ ei mitte raikaja ollema, enge maja pidamiſſe eefť háſte hood kandma; Seſť naine om majá tabba.

Kol.

Kol. 3, 18. Naiſe olge allahetlikko ommille meeſteſſe, nida kui ſunnisť Jéſandan.

187. Abbiello rahwas peáwa tóine tóifť kigin aſjun, ni háſte kui neide káſſi háſte káup, kui ka kigin háddán awwitama, tóine tóife nõrguſť kannatalikkult kannatama, rahholikkult niñ útte melelikkult ellama, niñ henda kigin nida náutma, et nemma tóine tóifť tóofť meleſť niñ ſóameſť kannatama.

Sir. 25, 1, 2. Kolm kauniſť aſja om, kumma Jummalá niñ inimiſte meleperráſť omma; kui wellitſe útte meleliſſe omma, niñ kúlla miſhe henda armastawa, niñ mees niñ naine háſte útte ſunnima.

188. Kui abbiello rahwalle laſſe ommawa, ſiſ peáwa nemma neid moiſlikkult, karristamiſſen niñ manniſemiſſen Jummalá pole úlles kaſwatama.

Ewees. r. 6, 4. Wannamba árge kikhotaſe omma laſſi wiſhale, enge kaſwatage neid karristamiſſen niñ Jéſanda manniſemiſſen.

189. Seperráſť peáwa nemma omma laſſi nõreſť eáſť oppetama, Jummalat pelgáma niñ Wannambide ſónna kuulma, ramatut luggema, niñ neid uſſinduſſe niñ tó man piddáma.

X.

Sáitſemes käsť: Sinna ei peá mitte warráſtama.

Seperráſť peáme meije Jummalat pelgáma niñ armastama, et meije omma lähhemba rahha

D 2

ha

ha ehk haäd ei wõtta, ehk kawwala kauba ehk ostmissega henne kätte ei sata, enge peame tedda arwitama, et temmä sedda wois piddada, nink se mannu jäda.

190. Säitsmedä käsü perrä om wargus nink kil ülle kohhus, nink läbbi inniminne omma lähhembra haäd henne pole küssup, olgo arwalikkult wäggise, ehk sallajalt kawwalussega, ärräkeeltu.

3. Mos. 11, 13. Teije ei pea mitte warrastama. Sinna ei pea mitte ommale lähhemballe liga ehk üllekohhut teggema, ei ka tedda ärräriisma.

191. Üts Warras wõttap ehk risup lähhembra haäd ärrä, nink teep se läbbi lähhemballe kahjo, üllekohhut nink pahhandust.

192. Jummal näep nink tijap kil, mes inniminne teep, kohhe temmä lät, mes temmä tallitap, kas temmä haäd tööd teep, woi wargille käip, nink wihtap kil kurja nink üllekohtoteggijid.

193. Seperräst peame meije Jummalat pelgama nink armastama, et meije omma lähhembra rahha ehk haäd ärräkeeletu ehk üllekohtotsel wisil ei wõtta.

194. Sinnul ei olle jo üttele digust, lähhembra haäd, mes temmä perrält om, ärräwõtta, ehk ärrärisu, nink sinna ei tahha ka mitte, et üts töine sinno haäd peas ärräwarrastama, seperräst ei pea ka sinna mitte omma lähhembra haäd ärräwarrastama.

195. Sallajal kombel warrastetas kawwala kauba ehk ostmissega.

196. Kä

196. Kä üttele asja, mes temmäle mumisest ängatas, pole hinna eest tahhap kätte sada, ehk kä üttele alwa asja mumisest ängap nink littap sedda haäd ollewat, se otsip kawwala kauba nink ostmissega lähhembra rahha ehk haäd henne kätte sada.

Lesk. 4, 6. Keäke ei pea ülle kawwete haarma, nink ommast wellest ahnust ajama kauplemissen.

197. Kä kattesuggust kalo ehk mõto prukip, se otsip ka kawwala kauba nink ostmissega lähhembra haäd henne kätte sada.

5. Mos. 25, 14. Sul ei pea mitte kätte suggune kaal sinno paunan ollema suur nink wäikenne, nink sinno majjan ei pea mitte kätte suggust wakka, suurt nink weikest ollema, sinna peät üttele täwwe nink õige kaalo nink üttele täwwe nink õiget wakka piddama.

198. Kä üttele warrastetu haäd ärräkäkip, ehk üttele lõitu asja kinni peap, se warrastap ka sallajal kombel.

199. Ehk kui keäge se man nink se polest, mes temmä kätte ehk temmä holele om usutatu, usutaw ei olle, nink sedda lassep hukka minna, om ni kui warras.

I. Kor. 4, 2. Majapiddajist otsitas, et üts saas usutaw lõitus.

Luk. 16, 10. Kä wäikun usutaw om, se om ka suuren usutaw, nink kä wäikun kōwwer om, se om ka suuren kōwwer. Nink kui teije wõran usutama ei olle, kes teile teije omma tahhap anda?

D 3

Sit.

Tit. 2, 9. Sullasil lasse ommile Esandile alla heitlikko olla, kigen meleperrälishe olla, nink ei mitte wašta panna, ei ka middäke ärräkis-ku, enge hääd usku ülles näüta. Et nemma Jummal meije önnisteggija oppust ehhitäse.

200. Üts warras saap kigest innimisist üttes halwas innimisshes arwatus, tenmälle tullep häb- bi nink nuhtlust kätte, nink ei sa mitte Jummal riki perrändama.

Sir. 5, 17. Bargale tullep suur häbbi.

1. Kor. 6, 10. Barga, ei ka ahne, ei ka jobiko, ei ka laitja, ei ka riisija ei sa mitte Jummal riki perrändama.

201. Warrastetu hä man ei olle kunnake sig- gidus.

202. Laiskus, ütš wallato nink korrata ello- kääf, halw majapiddamine nink ahnus, es- si- tap wargusse pole.

203. Seperräst ei pea sinna mitte laiskus- sen kääma, enge kige ussindussega nink häste tödd teggema, et sinna omma leiba woit süwwa.

Gal. Sön. 10, 4. Kehwäs lät se, kää pettisel wi- sil tödd teep, enge wirl kääsi teep rikkas.

Gal Sön. 28, 9. Kää omma maad harrip, saap leiba kül, ent kää tühja asja tagga ajap, saap waisust kül.

2. Tess. 3, 10, 12. Kää ei tahha tödd tetta, se ei pea ka mitte söma; sest meije kusema, mönda teije seän kurja kombe perrä kääwat, nink ei mitte tödd teggemat, enge tühja asja tagga

aja-

ajawat. Ent nisuggusid kääseme nink man- nitseme neid läbbi meije Jssanda Jesusse Kris- tusse, et nemma rahholikko tödd tetten neide omma leiba söwa.

204. Sinna ei pea ka mitte ütte wallato nink korrata ellokääki piddama ehk iks wäljan kääma kurjan feltsin.

Ewees. r. 5, 18. Urge joge henda täüs wina, kum- mast tigge ello töšses.

205. Süggisel ei pea Sinna mitte Jummal andidega raistaja ollema, enge iks häste majas piddama.

Jan. 6, 12. Korjake kokko neid üllejānu rasu, et middäke hukka ei sä.

206. Segä, mes sinnul om, nink Jummal sinnole om andnu, peat sinna rahholik ollema nink Jummal päle lootma.

1. Tess. 4, 11, 12. Püüdke rahholikko olla, nink tallitake omma asja, nink tekke tödd omme kät- tega, nida kui meije teid olleme kääfnu: et tei- je ausalikkult kääte neide wašta, kumma wäl- jän omma, nink et teil üttele waja ei olle.

Hebr. 10, 5. Kääf olgo ahnusseta, nink olge rahhul sega, mes teil om; sest temmä om üt- telnu: minna ei tahha sinno mitte ülle kää hei- ta, ei ka sinno mahha jätta.

207. Sedda, mes sinna ommist wannam- bist ehk lähembast ollet lainanu ehk wölgo wöt- nu, peat sinna — iks öigede nink hääl meel taggasi masma.

Law. l. r. 17, 21. Jummalawallato lainap, nink ei maſa mitte; ent ſe õige om ormolik nink helbe.

208. Lähhembra hä nink ſiggibuſe nink pä tõibuſe ülle ei peä ſinna mitte kabbelik ollema, enge henda ſe ülle rõmuſtama; nink kui ſinna temmäle ütte kaſwu woiſt ſada, ſis peat ſinna ſedda uſſinaſte teggema, nink nidade tedda awwitama, temmä hääd nink põtõituf kaſwatada nink hõida.

Luk. 6. 31. Nink nida, kui teije tahhate, et rahwas teile peäp teggema, nida tekke teije ka neile ſefanimawärki.

XI.

Rattestas fäst: Sinna ei peä mitte lawwalat tunniftuſt andma omma lähhembra waſta.

Seperräſt peäme meije Jummalat pelgama nink armastama, et meije omma lähhembra päle lawwalat kombel ei wõlſi, tedda ei petta, keeld temmä päle ei peſſä ehk kurja kõnnet ei tõſta; enge peame tedda wabbandama, hääd temmäſt kõnnelema, nink lik aſja hä pole kaänma.

209. Rattesama kaſſu perrä om lik wõlſlugu, kõnne nink teggo, ärräkeletu.

210. Kui ſinna tõtte tunniftajas heikatus ſaat, olgo kohto een ehk muido, ſis ei peä ſinna mitte wiſhaſt ehk peljuſfeſt ehk wallatusfeſt lawwalat tunniftuſt andma, enge tõttet üttema nink tunniftama.

Gal.

Gal. Eõn. 25. 18. Se mees, ká omma lähhembra waſta kui walle tunniftaja kõnnelep, ſe om kui waſſar nink mõõk nink terráw nool.

211. Sinna ei peä mitte omma lähhembaga wõlſi kõnnelema, feſt ſe läbbi pettat ſinna omma lähhembat wõlſkõnne läbbi.

Ewees. r. 4. 25. Seperräſt jätke mahha wallet, nink pajatage tõttet eggõits omma lähhembaga: feſt et meije olleme tõine tõife luliikmieſe.

212. Kui ſinno läbbemb ſinnole om middage ſallajult uſknu ehk üttelnu, ſis ei peä ſinna ſedda mitte wälja lobbisama ehk ſedda lähhembra kaſjos awwaldama, feſt ſe läbbi pettat ſinna omma lähhembat.

Gal. Eõn. 25. 9. Sada otſa omma aſja lähhembaga, nink ärräawwaldago mitte tõife ſallauf.

213. Ent kui keäke ſinnole omma kurja ette wõtmift awwaldas, ſis peät ſinna tedda manniſema, et temmä ſedda es tees enge mahhajättas, muido, üttelten, et ſinna ſedda peäs teeda andma. Nink kui temmä feſt ei tahha tagganeda nink ei tahha mahhajätta, ſis om ſinno wõlg, ſedda wannambille teeda anda, et ſedda kurja wõis aigſaste ärrä keeleruſ ſada.

1. Tim. 3. 22. Ärrä tekko henda õſſalikkus wõriſt pattuſt.

214. Sinna ei peä mitte omma lähhembra päle keeld peſma, ſe om: ſinna ei peä mitte ſälja taggan ſedda ehk tõiſt kurja lähhembäſt kõnnelema, ehk lik temmä tõ nink ſõnna nink temma ello wiſi

D 5

tõi

tõistite kaandma, ei ka rahwa seän kurja kõnnet
temmä päle tõstma.

Gal. Sõn. 26, 22. Kele peesja sõnna on kui nal-
li, ent siiski-läwa nemma sõame pohja siise.

215. Se om ütš kurri nink halv wiis, kelle
perrän mõnne innimise, laiskuse perräst, siin
nink sääl umbre hulkiwa, wõlsjuttu ajawa, nink
sedda nink tõist, mes nemma siin nink sääl kuul-
wa, wõlsis nink tõistite kaandwa nink wälja ütle-
wa lähhemba teotusses, pahhandusses, kahjos
ehk häbbis.

216. Särätside kelepesjide kõnnet ei peä mit-
te uskma.

3. Mos. 19, 6. Sinna ei peä mitte kelepesjäs
kaandma omma rahwa seän, sinna ei peä mit-
te omma lähhemba werre wasta saisma, min-
na olle se Jssand.

217. Särätsest kawwalast nink wallato sug-
gust omma ka ne, kumma kawwalat sorret rahwa
seän tõstwa, rahwast umbusu pole ärräesitawa,
ehk neid otswa ülles ajada wasta pannemise po-
le; ärrä kuulge neide sõnna.

Rom. 16, 15. Sest nisuggutse ei orja mitte Jss-
sandat Jesust Kristust, enge omma kõtto: nink
läbbi maggusa sõnna nink libbeda kõnne petwa
nemma waa sõamid.

2. Petr. 3, 17. Et teije nüüd, arma, sedda ärräti-
jäte, sis hoitke henda, et teid wallato rahwa
esitusse läbbi üttelise ärrä ei wija, nink sat-
tate ärrä ommaft kangusest.

Luf.

Luf. 21, 8. Jesus üttel: Kaege, et teid ei essi-
teta: sest paljo sawa tullemä minno nimme pääl
nink ütlemä: et minna olle. Urge minge mit-
te neide perrä.

Evrees. r 4, 14. Et meije ennamb ei olle latse,
nink ei lasse henda hällitada, nink umbreajada
figest oppusse tulest läbbi innimise kawwalus-
se nink pettusse, kummaga nemma meid püüd-
wa petta: Ent olgem tõistite armun, nink kas-
wagem kigen temmä sissen. Kä Pä om, Kristus.

Gal. Sõn. 24, 22. Minno pois, pelga Jumma-
lat nink kunningat, ärrä heida neide selssi,
kumma tõistite mõtlewa. Sest neide huklatus
tõst-p äkkitselt.

2. Tim. 3, 13. Ent kurja innimise nink Petja sa-
wa weert wõtma kurjusen, sawa esitama,
nink esimä; ent sinna jä se sissen, mes sinna
ollet opnu, nink mes sulle om usfutu.

218. Kä tõist ilm armota sunnip, ent henda
essi omma kurjusse nink rummalusse man targas
nink waas peap, om ka tõttest ärräesinu.

Matt. 7, 1, 2, 5. Urge sundke mitte, et teije ei sa
sunnitus, sest kumma kohtoga teije sunnite,
sega fate teije sama sunnitus — Sinna pilg-
ja tõmba eesmäst sedda hirt wälja ommaft sil-
mäst, nink kaje sis sedda pinda sinno welle sil-
mäst wälja tõmmata.

Rom. 12, 3. Sest minna ütle eggäüttele, kä teije
seän om, et henda keäge targembas ei panne,
kui sunnis tark olla: enge parranssi tark olla,
se perrä, kui Jummal eggäüttele usju mõto
om ärräjagganu.

219. Üts

Üts ristinniminne peap kii wöls luggu nink petlikko wiisi, kōnne ehk sõnnu läbbi, kige holega ärratagganema, sest se tõttelik Jummal wiiskap sedda, nink om sedda kangede ärrakeelnu nink ähwardanu, neid, kumma julgede wölsi kōnnelewa, ärrähukkada.

Law. 1. 5, 7. Sinna hukkat ärrä, kumma wölsi kōnnelewa, Jummal melest om se hirmus, kel werre süüd, nink kes kawwal om.

Gal. Sõn. 19, 9. Üts kawwal liig mees ei jä mitte nuhtlematta; nink kã julgede wölsi kōnnelep, se saap hukka.

Jan. Aww. 21, 8. Kigil wölsjil saap omma oõsa ollema se mülge sissen, kumb tulle nink tõrwa-ga pallep, se om tõine surm.

Gal. Sõn. 6, 16. Reid kuus asja wiiskap Jummal, kül seitse om hirmus temma een: Surelise silmä, wöls keel, käsfi, kumma wagga werd ärrawallawa, südda, mes kurja mõttid mõtlep, jalla, kumma nobbeda omma kurja tetta, üts walle mees, kã iks wallet kōnnelep, nink riido tõstap welliste waijel.

220. Se wasta peame meije Jummal peajusfest nink armust temmä nink lähhembra wasta kige omme sõnnu nink kōnne sissen iks tõttet pajatama, nink teggoden digust teggema.

Law. 1. 15, 1. 2, 3. Jõsand, kes saap ellama sinno forjusjen? nink kes saap jama sinno pühha mäe päle? kã kōwverusjen ei kãu nink digust keep, nink pajatap tõttet süddamest. Kã kenti päle keeld ei peõsa, wink ommale lähhemballe kurja ei te, nink omma lähhembat ei teota.

Ewees.

Ewees. 4, 29. Ütsike tühhi sõnna ärratulgo teije suust wäljä: enge mes hä om parrandamisjes, kui sedda waja om, et se armo toop neile, kumma sedda kuulwa.

221. Üts inniminne peap tõttet armastama nink kōnnelema, dige nink kawwalusseta ollema kige omma sõnnu nink kōnne sissen. Temmä peap ka parral ajal waiik ollema, nink tarkust pruukma kōnnen.

Ewees. 4, 29. Ütsike tühhi sõnna ärrä tulgo teije suust wäljä: enge mes hä om parrandamisjes, kui sedda waja om, et se armo toop neile, kumma sedda kuulwa.

222. Jesus Kristus om meile ka se polest eenkirja jätnu, et meije temmä jälgi perrä peame kãuma. Temma olli kige omme sõnnu nink kōnne nink teggode sissen tõttelik, ni kui temma Wainlaissi eõsi temmale sedda piddiva tunnistama.

Matt. 22, 16. Oppetaja, meije tijame, et sinna ollet tõttelik, nink oppetat Jummal teed õigede, nink sinna ei holi kenti perräst.

223. Meije peame onmast lähhembäst, ni paljo kui ammeti nink digusse perräst eäle woip olla, selget hääd kōnnelema, temma tekko armo perrä ärräselletäma, nink temma wigga nink eõsitust kinnikatma, se om kii asja hä pole kãandma.

224. Meije peame omma lähhembra tutwa waggaust nink Auwo kelepesjide wasta kaitõsma nink tedda wabbandama.

Gal. Sõn. 31, 8. 9. Auwa ülies omma suud keletumma eest nink kige neide asja eest, kummil

õts

ots lään om. Awwa ülles omma suud, nink moista kohhut õigede, nink awwita häddalist nink waist.

22. Kige asia eest piddäge henne waijel kangel armo: sest arm kattap pattu hulka kinni. I. Petr. 4. 8.

XII.

Uttesas käsik: Sinna ei pea mitte himmustama omma lähhembra maija.

Seperräst peame meije Jummalat pelgama nink armaštama, et meije temmä perräst kawwalussega omma lähhembra perrändusse ehk maija perrä ei kiusa, ei ka üttele õigusse tähhe al henne kätte ei sada; enge peame tedda awwitoma, et temma sedda wõis piddada nink se mannu jada.

226. Uttesämä käsiku perrä om kii kurja sübdame himmo ärräkeletu; sest eggäüts kurri himmo om ka pat nink saap Jummalast pattus arwatus.

Rom. 7, 7. Pattu es tunne minna muido mitte, kui läbbi sädusse. sest minna es tunne himmo (pattu nink nuhtlusse wäärt ollewat,) kui sädus es olles üttelnu: sinna ei pea mitte himmustama.

227. Kurjast himmust tulles kurja tekko wälja, nink inniminne, ka kurja himmo henne sisen peap, saap ka iks kurjateggode pole kiusatus nink kihhotetus.

Jak. 1, 14, 15. Eggäüts kiusatas, kui temma ommast himmust wetas nink kihhotetas. Perräst, kui him-

himmu om sanu, sis sünnitap temma pattu; ent kui pat om täüdetu, sis sünnitap se furma. Mark. 7, 21. Sisset polt innimiste sšdamest tulles wa wälja kurja mõtte, abbiello rikminne, portminne, tapleminne, wargus, ahnus, kurjus, kawwalus, türakus, kurri silm, Jummalateotus, kõrkus, haugus, kii nesiinatse kurja tükki tulleswa sisset polt wälja nink pürretawa innimist.

228. Särätsest kurjast himmust wetas nink kihhotetas ka inniminne, kui temma omma lähhembra perrändusse ehk maija kiusap, nink sedda henne kätte otsip sada.

Gal. Son. 21, 10. Jummalate wallato heng himmustab kurja, nink temma lähhemb ei olle temmal mitte wastawõtlif.

229. Weel suuremb nink kurjem om se himmo sis, kui üts inniminne omma lähhembra perrändusse ehk maija perrä kawwalussega kiusap, ehk sedda üttele õigusse tähhe al henne kätte otsip sada.

230. Kä omma lähhembat hälitsemissega ussutap ehk määrätsegi wiisil sedda nink tõist lähhembra perrändussest otsip kätte sada, se kiusap kawwalussega lähhembra perrändusse perrä.

231. Kä kawwalaste ütlep, et üts tõine temmale sedda ehk tõist wõlgo olles, se otsip üttele õigusse tähhe al lähhembra perrändust henne kätte sada.

232. Sesamma kurri sübdame himmo wõttap äsfiärälifkult neide innimiste sisen woimust, kamma ahne, laisa nink kaddelikko omma, kummil üt-

itfinda maitse mõtte omma, ning kumma Jum-
mala perra ei küssi.

Luk. 12. 15. Kaegi ning hoide henda ahnukse
eest, sest kaake ei ella sest, et temmal paljo haad
om.

I. Tim. 6. 9. 10. Kumma tahtwa rikkas sada,
ne saddawa kiusatusse sisse ning kappla, ning
mitma rummala ning kahjulikke himmu sisse,
kumma innimisi arrauppotawa arrarihmisse
ning hukkaminnemisse sissen. Sest ahnus om
lige kurja juur: kumba mõnne omma puudnu,
ning usust arradesinu, ning omma henele essi
paljo waiwa saatnu.

Hebr. 13. 5. Käuik olgo ahnuseta, ning olge rah-
hul sega, mes teil om.

233. Seperrast peame meije Jummalat pelga-
ma ning armastama, et meije peljo ning armo
läbbi kii kurja himmo henne sissen lämmatame.

234. Kui ütš kurri himmo meije sissen ülles-
tõssep, siš peame meije ellawält Jummalala päle
mõtlemä, temma man ollemist meelde algatama
ning tõdšt melest kike kurja himmo wasta pannema
ning taplemä.

Kai. 5. 24. Kumma Kristusse perrält omma,
ne panna omma lihha risti, himmo ning
tahtmissega.

Rom. 6. 12. 14. Siš arrawallitsegu nüüd pat tei-
je surmikun ihhun, talle sõnnawõtlik olla tem-
ma himmun. Äge andke ka omme luliikmisši
üllekohto riistas pattule: Enge andke henda
essi Jummalalle, nida kui no, kumma kool-
jist

jist omma ellawas sanu, ning omme luliikmisši
digusse riistas Jummalalle. Sest pat ei sa
teije ülle mitte wallitsema: sest teije ei olle sa-
duše al, enge armo al.

235. Üts risti inniminne ei peä mitte omma
sbämega maitse asja külge naktama, ehk sedda
lijalt armastama ning taggan otsma, enge lige
ennambäst Jummalala armo ning iggawest ello him-
mustama.

I. Jan. 2. 15. Äge armastage sedda ilma, ei ka
sedda, mes ilman om, ka ilma armastap, se
sissen ei olle Jissa arm mitte; sest kii, mes il-
man om, lihha himmo ning filmi himmo, ning
kõrt ello, se ei olle mitte Jisast, enge se om il-
mast. Nink se ilm lat hukka ning temmä him-
mo; ent ka Jummalala tahtmist teep, se jääp
iggawes.

236. Meije peame omma süddame rõnu Jum-
malan ning waggausem ning häteggemissen ots-
ma, siš ei woi tõtne himmo meije sissen woimust
wõtta.

Law. 1. 73. 25. Kes om mulle armsamb, kui sin-
na; kui ma sinno man olle (sinno perra him-
musta) ei himmusta ma üttele sin ma pääl;
kui mo lihha arralõppep, ning mo süddä ka, siš
ollet sinna, oh Jummal, mo süddame paas
ning mo ossa iggawes.

237. Lähhembra perranduse polest, siš peame
meije tedda awwitama, et temma sedda wõis pid-
däda ning se mannu jäda.

XIII.

Kümnes käsk: Sinna ei peä mitte himmustama omma lähhemba naist, sullast, näütsikkut, többrast, ehk fik, mes temmä perräst om.

Seperräst peäme meije Jummalat pelgäma ninl armastama, et meije omma lähhemba naist, perret ehk többrast henne pole ei kistsu, ehk temmast ärrä ei sada; enge peäme neid mannitsema, et nemma jäwa ninl tewa, mes neile sünnis.

238. Se kümne käsku perrä om se kurri perriis himmo, kumma sissen fik innimisse omma sündinu, ärräkeeltu.

239. Sesamma kurja perriis himmo läbbi tullep, et inniminne kõrgeusfest, ehk ahnusfest, ehk lihha himmust ehk wallatusfest omma lähhemba naist, perret ehk többrast henne pole kistsup.

240. Meije olleme kül se himmoga kurja pole sündinu, ninl temmä nakkap meije külge ni kawwa kui meije sün elläme. Siiski keläp Jummal seddä ärrä, fest et temmä innimist ilma himmota om lonu, ninl et eggäüts kurri himmo temmä pühhä tahtmisse wasta om, ninl et meije omma patlikko saisust peäme opma tundma, ninl otsma Jummalala armo läbbi fest ärräpästetus sada.

241. Seperräst peäme meije Jummalat pelgäma ninl armastama, et meije temmä perräst omma lähhemba naist, perret ehk többrast henne pole ei kistsu, ehk temmäst ärrä ei sada.

242. Kä omma lähhemba naist himmustap, tedda kajep Jummal kui ütte abbiellorikjat.

Matt. 5, 28. Minna (Jesus) ütte teile, et eggäüts, kä ütte naiste päle kajep, et temmä tedda himmustap, se om jo abbiello temmaga riknu omman söämen.

243. Kä omma lähhemba perret ehk többrast henne pole kistsup, ehk temmäst ärräsadap, se om ütts Warras.

244. Sinna ei peä mitte lähhemba naisele kurja nouwo andma omma mehhe wasta ninl abbiellorikmisjes, et ka temma perrele, wastapanemisjes, ehk ärräpaggemisjes; sinna ei peä mitte temmä hobbese ninl töbra perrä himmustama.

245. Ent kui lähhemba naine ehk perret temmast tahhas ärräpagaeda. sis peät sinna neid mannitsema, et nemma jäwa. Ninl kui nemma wasta pannewa, ninl omma tööd et tahha õigede teta, sis peät sinna neid mannitsema, et nemma tewa, mes neile sünnis.

246. Ninl kui sinna omma lähhemba töbrast esitusjen näet, ehk kui ütts warras seddä henne pole om kistsnu, ninl sinna tjet seddä, sis peät sinna omma lähhembat arwitama, temmä töbrast jälle kätte sada.

247. Üts risti inniminne peäp pühhas söämest ollema, ninl it's pühha himmo ninl mõttid henne sissen kandma, kumma Jummalala pole kaantu omma.

Matt. 5, 8. Onsa omma ne, kumma puhta sčá-
mest omma, sest nemma sawa Jummalat näg-
gema.

248. Meije peáme henda esši ärrásalgama,
armust Jummalat wašta omma himmo ärráwáár-
ma, henne ülle walwama, Jummalat temmä ab-
bi nink pühha waimo perräst pallega nink wai-
mun káuma.

Matt. 16, 24. Jesus üttel omma Jüngride wašta:
ká minno perrá tahhap tulla, se sallago henda
esši ärrá, nink wótko omma ristti henne päle,
nink tulgo minno perrá.

Lit. 2, 11. Sest Jummalala onsalik arm om henda
figille inimistelle ilmotanu: nink karristap
meid, et meije peáme ärrásalgama Jummalala
wallato ollemist, nink ilmilikko himmo, nink
parrausi, digede nink jummalapelglikult sen-
sinnatsen ilman ollema.

Matt. 26, 11. Walwke nink pallege, et teije kiu-
satusse sisse ei satta: Se waim om kül ussin,
ent se lihha om nõrk.

XIV.

Otsa Sónna: Kigest neissinnatsist käsudest
ütlet Jummal nidade:

Minna, se Jēsand sinno Jummal, olle
üts wággew wihhane Jummal, ká neide
päle, kumma minno wihkawa, wannam-
bide pattu koddos orsip laste päle, kolman-
da nink náljanda Pólwe sisse. Ent neile,
kum-

kumma minno armastawa, nink minno
kásku piddáwa, te minna háád, ammak
tuhhanda pólwe sissen.

Jummal áhwárdap nuhhelda kíl kumma nei-
desinnaste käsude ülleastwa; seperräst peáme
meije temmä wihha pelgáma, nink ei peá mitte
nisugguste käsude wašta teggema. Ent temmä
tootap ka armo nink kíl háád figille, kumma tem-
mä kásku piddáwa. Seperräst peáme tedda ka ar-
mastama, temmä päle lootma, nink háál meel
temmä käsude perrá teggema.

249. Jummalala käsude man peáme meije iks
meelde algatama, et se Jēsand, meije Jummal
meile neid kásku om andnu; nink temmal om kül
se kóhhus, meile nisuggust kásku anda, sest et
temmä meije Jēsand nink Jummal om.

250. Jummal tahhap tõemelikkult, et meije
temmä kásku peáme piddáma; se om ka temmä
kangest áhwárdamisest nink temmä kallist towo-
tusist nátta.

251. Jummal om üts wággew wihhane Jum-
mal, nida nimmetap temmä henda esši siin.

5. Mos. 32. Kajege nüüd, ütlet Jummal, et min-
na, minna olle sesamma, nink üttele Jumma-
lat ei olle minno een: minna koleta, nink te
ellawás, minna pešša katski, nink te terwes,
nink ei olle ütlike, ká minno káest pástap.

Jak. 4, 17. Üts sádušse andja om, ká woip on-
sas tetta, nink ärráhuškata.

252. Jummalal wiſha om temmä melepah:
handuſ ſige kurja waſta.

Law. 1. 5 6. Sinna ei olle mitte üts Jummal
kel wallatuſ mele perräſt om, kã kurri om, ei
püſſi mitte ſinno een.

253. Geſamma Jummalal woimus niñ wãg:
gi meije ülle niñ temmä melepahhanduſ ſige kur:
ja waſta peap meid peljo pole temmä een ajama,
et meije temmä kãſſude waſta ei te.

Law. 1. 33. 8. 9. Kik ma peliãko Jummalat, Kik,
kumma ilma pããl ellãwa, peliãko Jummalat.
Kui temmä ütley, ſiſ ſünnip, kui temmä kãſ:
ſep, ſiſ ſe ſaap walmiſ.

254. Se ei peã meil mitte ütſkiſ ollema, kãſ
Jummal meid wiſkãp, woi armãſtãp.

255. Jummal wiſkãp neid, kumma tedda
wiſkãwa, kumma temmäſt ei holi, niñ temmä
kãſku julgeſte ülleãſtãwa niñ lihhaliſkult mõtlewa.

Rom. 8. 7. Geſt lihhaliſ mõtte om wiſha Jum:
malat waſta. Geſt temmä ei heida Jummalal
Sãduſſe alla, ſeſt ſe ei woi kã mitte. Ent kum:
ma lihhãn omma, ne ei woi Jummalal mele:
perrãſt olla.

256. Neid, kumma Jummalat wiſkãwa, ãh:
wãrdãp Jummal nuhhelda, niñ wannambide
pattu kãddo oſſi laſte pãle, kolmanda niñ nel:
jãnda põlwe ſiſſen.

257. Kui ſiſ wannamba omme laſſi ſõãmeſt
armãſtãwa niñ ſoudwa, et neide kãſſi peãſ hãſ:
te kãuma, ſiſ peãwa nemmä henda kã pattu, kur:
ja

ja niñ hãbbematta tõ eeſt hoidma, ſeſt et wan:
nambide pattu nuhtluſ niñ hãbbi kã laſſid oſkãp.

258. Ent ne laſſe, kumma omma wannambid
nãggewa kurja teggewat, ei peã ſedda mitte neide
perrã teggema, enge jo waamba ollema, niñ
kãnnatuſſen Jummalat pallema.

259. Jummal laſſep ſedda kũl ſũndida, meſ
temmä ãhwãrdãp.

Law. 1. 50, 21. Sinna teet kurja, (ütley Jum:
mal) niñ minna olle wail, ſiſ mõtlet ſinna,
minno ſãrãtſe ollewat. Ent minna taſha ſin:
no nuhhelda, niñ taſha ſedda ſinno ſilmi ette
ſãeda.

260. Ent Jummal ei ãhwãrda joſt ütſinda,
enge temmä tootãp kã armo, niñ kik hããd, ki:
gille neile, kumma tedda armãſtãwa niñ temmä
kãſku peãwa.

Jan. 14, 23. Kã minno armãſtãp, ſe ſaap min:
no ſõnna piiddama, niñ minno Eſſã ſaap ted:
da armãſtãma, niñ meije ſame temmä mannu
tullema, niñ temmä mannu aſſuma.

261. Kã Jummalat armãſtãp, ſe peãp kã
temmä kãſku.

I. Jan. 5, 3. Geſt ſe om ſe Jummalal arm, et mei:
je temmä kãſku peãme: niñ temmä kãſſu ei
olle mitte raſſeda.

262. Kui meije Jummalat armãſtãme niñ
temmä kãſku peãme, ſiſ woime meije henda kã
temmä armuſt rõmuſtãda: niñ Jummalal ar:
muſt om meil kũl, ſeſt temmä wãggi om nõrguſ:
ſen wãggew.

2. Kor. 12 9. Minno armust om sul kül. Sest minno wäggi om nõrkusfen wäggew, ehk täu detäs nõrkusfen.

263. Se tullep sis älliwäega meile hääs, kui meije Jummalat armastame nink temmä kasku peäme; sest Jummal tootap neile, kumma tedda armastawa nink temma kasku peäwa, kii hääb, ammal tuhhanda põlwe sisse.

Lut. 1 50. Jummalaheldus pääsip palwest põlwe ni nelde man, kumma tedda pelgawa.

264. Jummalalle om iks armsamb hääb tetta, kui nuhhelba, sest Jummal om arm; ent arm tahhap ka armo wasta.

265. Se Jummalah armo towtus peäp meid iks ajama, et meije hääb meel temmä kaskude pererä teme.

Job. 4 5. Kik omma ello ajal mõtle Jõsanda meije Jummalah päle, nink ärrä pirowa mitte pattu tetta, ei ka ülle temmä kaskude minna. Se õigust kik omma ello ajal, nink ärrä kää ülle lohto tee pääl.

XV.

Pattust.

266. Kik, mes meije sissen nink meije man Jummalah kasku wasta om, olgo et meije seddä hääb, mes melle kasku om, mahhajatnu, ehk seddä ärräkeeltu kurja teme, om pat.

1. Jan. 3 4. Eggauis, kää pattu teep, se teep ka üllekohhut. Nink pat om üllekohhus.

267. Pat om lattesuggune: perris nink teggopat.

268. Per-

268. Perris pat om se hallelinne saisuus nink luggu, kelle perrä inniminne lomust kurja pole kääntu om; ent laisk nink ilm kolsmatta om hä pole, ehk üts pudus figest hääst, nink kändminne kurja pole.

1. Mos. 8, 21. Innimise süddame mõtleminne om kurri latse põlwest.

Erweesr. 2, 1 3. Meije olleme kolu ülleastmisen nink pattun, nink lomust wihha latse.

Law. 1. 51 7. Nätse, minna olle patlikkust seems nest sündinu, nink minno Emma om minno pattu sissen sanu.

Rom. 7, 18 19. Sest minna tija, et minno sissen, se om minno lihha sissen, ei ellä hääb. Sest tahtmist om mul kül, ent hääb tetta, ei löwwa minna mitte. Sest seddä hääb, mes minna tahha, ei te minna mitte: enge seddä kurja, mes minna ei tahha, seddä te minna.

269. Sessinnane meije lomu ärräräkminne kutas seperräst perris pattus, sest et temmä läbbi ihholikko sündmise meije eesmätsist wannambist om perrändetu.

270. Ent Jummal ei olle mitte neid eesmätsi innimissi kui pattatid ehk patlikko lomuga lomu.

1. Mos. 1. 31. Jummal kaje kige se päle, mes temma olli tennu, nink nätse, se olli wäega hä.

271. Pat ei tulle sis mitte Jummalast, enge, tullep 1) kurratist, kää eesmält om pattu tennu.

2) Innimisest hennesest, kää henda hääb meel läses kurratist pattu sisse hukkatada nink kihhotada.

272. Kui Jummal innimist olli lomu, sis pand

temmä tedda Paradisi ehl kauni aija sisse, and tälle lubba figiſt puist siwwa, üttest ennege keeld temmä tedda sömäst, nink üttel: sest ei peä sinna mitte söma; kummal päiwäl sinna sest sööt, peät sinna surma ärräfoolma. 1. Mos. 2, 16. 17.

273. Se olli se eesmänne sädus, mes Jummal neile innimissille and. Üts sädus olli neile waja, et nemma sönnawötmissen harjotetus saas se. Nink sesamma sädus es olle joht rasse. Sest Jummal keeld neil middäke ärrä, mes neile muido kahjos tulles.

274. Ent kurrat, ká iks ütš wainlanne om, kike há wasta, öts neid innimisse ilm sönnawötmissese pole ärräesfitäda, nink tulli siwuwu nául Ewa mannu, káand Jummal sönnu ümbre, teggi tedda julges, et temmä seperräst es saas ärräfoolma; juttust tälle suurt tullu, mes tälle sest sömissest pididi sama.

1. Mos. 3, 4. 5. Sis üttel Siuug naise wasta: Teije ei sa joht ärräfoolma, enge Jummal tiijap, et kummal päiwäl teije sest (ärräkeeltu puust) söte, sis arwatas teije filmi ülles, nink teije sate ollema ötse kui Jummal, nink teedma háäd nink kurja. Nink se naine kaje, et sest puust há olli siwowa, nink et temmä kauris olli nátta, nink himmolik pu, targas teggema, nink wöt temmä wiljást nink söije, nink and ommale Mihhele ka sest, nink temmä söije.

275. Sega teijewa ne eesmätsse innimisse suurt pattu Jummal selge kássu wasta; nemma ussiwiva nink kuliwa kurratid ennámh, kui Jummalat,

lat, nink olliwa Jummalat wasta umbusklikko; se man olliwa nemma lörgi; nink es olle mitte omma saiussega rahholikko, nink olliwa holeto se jouwo pruukmissese polest, kumba Jummal neile olli andnu.

276. Se om weel iks kige pattu látte: ni kui om, kurrati pettus, (se kurrat om saggedahte ütš kurri inniminne,) innimisse lihhalik himmo, katšite mõleminne nink umbusk Jummal sönnu polest, ilm rahhul olleminne, rörgus, nink holerus.

277. Se pattu sattamisse läbbi kooliwa innimisse Jummal palgest ärrä, nemma saijewa kohhalt ümbrekääntus, jummalikko asju sissen rummalas, umbusklikkus, nink kániwa henda Jummalast ärrä, henda essi nink muud lodu asja armastama.

278. Neide tahtminne saije se pole ajetus, mes kurri nink kahjolit om; neide himmo ärräriklotu, nink neide ihho surma alla heitetu.

279. Sesinnane hukkatu om ihholikko sündimisse läbbi kige innimisse päle tulnu.

1. Mos. 5, 5. Adam sünnitas latse hennese saarnatsis omma palge perrä.

Matt. 7, 17. Kõlbmatta pu, kannap kõlbmatta salku.

Jan. 5, 6. Mes lihhas om sündinu, se om lihha.

Rom. 5, 12. Seperräst, nida kui läbbi üttest innimisse pat ilma sisse om tulnu, nink pattu läbbi surm, nink nida om surm kige innimisse päle läbbi tüknu, kumman nemma kük omma patu tennu.

280. Perrist pattust tullep teggo pat, mes meije egga päiwa mötte, sõnnu nink teggodega Jumjala käsü wašta teme.

Matt. 15, 19, 20. Sest sõamest tulleva wälja kurja mötte, tapminne, abbiellorikminne, portus, wargus, karwal tunnistus, teotus. Ne omma ne asja, kumma innimist pürretawa.

Matt. 12, 36. Ent minna üttele teile, et innimise peäwa arwo andma, lohto päiwäl eggäüttest tuhjatsest sõnnast, mes nemma omma pajatanu.

281. Inniminne woip ka rummalus se nink ilm teed mätta pattu tetta.

282. Sinna ei woi mitte omma pattu teggo sega wabbandada, ütteleu: minna ei olle sebda mitte teednu pattu ollewat.

Apostl. r. 17, 30. Jummal om rummalusse aija sallinu, ent niüd kässep temmä kile innimissi, kigen paigun, henda pattust käända.

283. Sinna woit henda ka wõrist pattust oßsalikkus tetta, kui sinna tõiselle kurja nouwo annat, tedda pattu pole esität, tedda wihhale kihhotat, temmäle pahhandust teet, temmä kurja hääs kittat, tedda temmä kurjan ette wõtmis sen arwitat, sebda kurja kigest jowust ärrä ei kela, ehk se man waiti jäät, ehk se ülle narat.

I. Tim. 5, 22. Ärrä tekko henda oßsalikkus wõrist pattust.

284. Se kige suuremb pat, om se pat pühha Waimo wašta, sest et temmä ei sa innimisel mitte sama andis antus.

Matt.

Matt. 12, 31, 32. Seperräst üttele minna (Jesus) teile: kile pat nink teotus saap innimistille sama andis antus: ent se teotus wašta sebda Waimo ei sa innimistil mitte sama andis antus. Nink kile middäle pajatap se innimise poja wašta, selle saap se sama andis antus; Ent kile middäle pajatap se pühha Waimo wašta, sel ei sa se mitte sama andis antus, ei sensinnatsen, ei ka tullewatsen ilman.

285. Sebda pattu teijewa, Jesusse nättawa ello kääti ajal ma pääl, kile ne, kumma wihhaga Jesusse immetekko teotawa, Jesus nättawa filmiga ärräpõlgsiwa, temmä oppust, mannitusi nink palkusisi sugguke es tahha wašta wõtta nink ette wõtmissegaga pühha Waimo wašta pannawa.

Apost. 7, 51. Kange kala, nink umbreleikamatta sõamist nink kõrwust, teije pannete ikkes pühha Waimo wašta, kui teije wannamba, nida ka teije.

286. Se pat pühha Waimo wašta om seperäst ni suur, sest et ne, kumma Jesusse oppust teotawa nink wihhaga pühha Waimo wašta pannewa, ilm pattust käändmätta, parrandamatta nink usfuta jäwa; neide polest sünnip, mes Jesus üttelep:

Matt. 13, 15. Sest sefinnatse rahwa südda om är räkallestetu, nink neide kõrwa kuulwa rasfedaste, nink neide silma suikwa, et nemma filmiga ei näe, nink kõrwuga ei kule nink sõamega ei moista nink henda umbre ei kána, et minna neid süttitas.

287. Hoi

287. Hoiia händä fige pattu eest, ka se fige wähhemba pattu eest, nink anna ikkes neile hä ligutamisille maad, kumba se pühha Wain Jum- mala sõnna läbbi sinno sõame sissen soetap.

289. Eggaüts pat, ka se fige wähhemb pat, om üllekohhus, nink Jummalala een üts hirmus aäsi.

289. Meije tenime omma pattuga Jummalala wiha nink nuhtlust, ajalikko surma nink iggae west hukkatust.

Rom. 6, 23. Sest pattu palik om surm.

Rom. 2, 8. 9. Neile, kumma töttet ei kule, enge kuulwa üllekohhut, Wain nink wiha, oht nink hädda ülle fige innimisse henge, ka kur- ja teep.

290. Meije saakse sis õige häddalikko nink õnneto innimisse ollema, kui meije se pattu saisu- sisse sissen peäsime jäma nink se sissen tahtsime jada.

Rom. 7, 24. Minna häddalik innimine: kes minno saap ärräpäästma sefinnatie surma ihhust?

291. Ent tenno Jummalalle! meije woime ni häste pattu nuhtlussest, kui ka pattu wallitusse- sest ärräpäästerus sada. Jummal eäsi om meile sedda teed ärräpäästmisses awwaldanu, se om se ussu tee.

XVI.

Risti ussust.

292. Kige man, mes meije Jummalala taht- misje perrä peame opma tundma nink teggema, et

et meije Jummalala meleperräst nink õnsas woime sa- da, om meije polest uss waja.

Hebr. 11, 6. Ussuta ei woi teake (Jummalala) me- leperräst olla: sest ka Jummalala mannu tahhap tulla, se peap ussma, tedda ollewat, nink et temmä neil, kumma tedda otswa, tasfoja om.

293. Ussu man lät meije tundminne iks kind- mämbäs, ellawämbäs nink jäädwämbäs, et meije se päle nink se man, mes meije Jummalast nink temmä sõnnast õigede tunneme nink lotame, kind- ma nink litigmatta jäme.

Hebr. 11, 1. Uss om kinni lotus se päle, mes lode- tas, nink kui katsite ei mõttelwa sest, mes ei nätta.

294. Ussu läbbi saap meije teggole ello nink wägge, et temmä parrembäst korda lät.

Jak. 2, 22. Kas sa näet, et uss om omme tekko awwitanu.

295. Ütte usslikko sõame luggu man saap mei- le ka Jummalala sõnna nink temmä kassu nink taht- minne iks armsambas nink wasta wõtlikkumbas.

Sir. 32, 24. Kä kassu oppetust ussup, se panney kassu sõnna tähhele.

296. Jummalala sõnnan nink armo oppusen omma ka mitma asja nink fallaussi, kummist mei- je selle kombet nink wiisi ei woi ärräselletada, nink selgeste läbbi kajeda, enge kumba meije Jumma- la sõnna päle peäme ussma.

297. Iggawetse ello polest ei ella meije ka weel mitte näggemissen, enge ussun.

2. Kor. 5, 7. Sest meije käume ussun nink ei mit- te näggemissen.

298. Meie ei voi ka hennele kige omme tegogodega midbäge Jummalast ärräteenida, ent uskfatap meid Jummal armu nink Jესusse ärrätentmisse pole, nink annap meile ellawält teeda, mes meie sestammast Jummal armust nink Jესusse ärräteenimisest peäme sama nink woime lota.

Rom. 3 24, 26. Meie same ilma ärräorjämisse ta diges, temmä (Jummal) armust, läbbi se ärrälunnastamisse, kumb Kristusse Jესusse läbbi om sündinu, kumba Jummal om ettesaadnu ärräleppitamisses, läbbi ussu temmä werren, omma digusse üllesnäütmisses, se sissen, et temmä pattu andis annap, kumma enne olliwa Jummal kannatusse al. Et temmä selfinnatsel armu ajal temmä digust üllesnäudas: et temmä dige olles nink diges tees sedda, ka Jესusse usust om.

299. Usk arwitap meid pattust kändmisses nink ello parrandamisse pole, sest temmä man tunneme meie Jummal armu nink pühha Waimo abbi.

300. Usk fatap meile Woimust, sedda ilma nink pattu ärräwäärda.

Jan. 5. 4. Sest kii, mes Jummalast om sündinu, se warap ilma ärrä: nink se om se woimus, kumb ilma om ärräwäärnu, meie usk.

301. Ne ussu tükki omma mitmasuggutiē: Meie peäme kii, mes Jummal omman sōnnan om teeda andnu, ehk oppetanu ehk käsknu ehk towotanu, uskma, se om: digede opma tundma, tōttes nink hennele hääs arwana, wasta wōtma, se

per

perrä ellama nink se päle lootma.

302. Ent meie peäme äsfiärrätkkult Jummal se Jēsfa Poja nink pühha Waimo sisse uskma; sest nida om se ainus tōttelik Jummal hendä meile arwalbanu, et temmä om Jēsfa Poig nink pühha Waim.

303. Sesamma ussu päle ristitas ka kii ristitiinimissi.

Matt. 28, 19. Winge nink tekke Jüngriis kii pagaganid; neid risten se Jēsfa nink Poja nink pühha Waimo nimmel.

XVII.

Pühha risti ussu eddimenne tüf:

Minna ussu Jummal se Jēsfa, kige wäggewä taiwa nink ma loja sisse.

Se perrä ussu minna, et Jummal minno kige lodu asjuga om lonu, mulle andnu ihho nink henge, silmi, kōrwä nink kii lullikmist, meelt nink moistust, nink weel üllespeap: Päle se, reiwid nink kängi, sögi nink jogi, maija nink kotta, naist nink last, pōldo, tōprid nink kii hääd, kige ihho nink ello tarwitusse nink pätoitussega rikkalikkult nink eggä päiwä õnnistap, kige hädda eest kaitsoj nink kige kurja eest hoisap nink paimendap. Nink sedda teep temmä kii selgest isälikkust armust nink heldussest ilma minno ärräteenimisse nink tōta. Se kige eest olle minna jälle wōlga, tedda tenndda nink kitta, orjata nink kuulda. Se om tōttelikult tōst.

F

304. Rist

304. Kristi ussu eddimätsse tükki perrä ussu-
me meije Jummalase Jesasise.

305. Jummal se Jesa om henda meile äsfiar:
rälikkuit arwaldanu kui fige asja Loja.

306. Jummal om taiwast, maad nink kil,
mes sääl sissen om, lonu.

I. Mos. r. 1, 1. Algmissen loije Jummal taiwast
nink maad.

Rom. II, 36. Sest temmäst, nink läbbi temmä,
nink temmä sissen omma kil.

Hebr. II, 3. Läbbi ussu moistame, et ilm läbbi
Jummalasõnna om kollo lidetu, nida, et se,
mes nättas, om sanu sest, mes ei nätta.

307. Jummal om kil ei ütsike minkistegi lo-
nu, ainult nink ütfinda läbbi omma figewäggewä
sõnna nink tahtmissse.

Law. I, 115, 3. Meije taiwane Jummal woip kil
tetta, mes temmä tahhap, kui temmä ütlep,
sis sünnip, kui temmä kelap, sis jääp saisma.

I. Mos. r, 3. Jummal üttel: Tulgo walge: nink
walge tulli.

398. Jummal om kil kuwe päiwäga lonu.

2. Mos. r. 20, II. Sest kuwe päiwäga om Jum-
mal taiwast nink maad, merd nink kil, mes
neide sissen om, tennu.

309. Jummal olles kül woinu kil ütte päi-
wäga ja ütte sõnnaga luvwä, ent temmä om kil
ütte kõrra perrä lonu, et ka meije ütte kõrra per-
rä peäs tööd teggema nink omme käsfiga hääd
saatma.

2. Mos.

2. Mos. r. 20, 9. Kuus päiwä peit sinna tööd
teggema nink kil omma asja tallitama; ent säits-
mel päiwäl om Jesanda sunno Jummalas henn-
gusse päiw.

310. Jummal om kil ommas auwus nink
fige lodu asju õnnistusses lonu.

Rom. II 36. Temmäst nink läbbi temmä, nink
temmä sissen omma kil: Temmä olgo auw ig-
gawetsel ajal.

311. Paljo lodu asja ehk lojusse omma weel,
kumbe meije et woi nätta, ni kui ne Engli omma,
kumbe Jummal ka om lonu, nink kumma omma
moistlikko waimo nink näggematta lojusse.

Rol. 1, 6. Sest temmä sissen om kil lodu, mes
taiwan nink ma pääl om, mes nättä nink näg-
gematta om, olgo järge ehk Jesandusse, ehk
pälikko walla, ehk woinusse; kil om läbbi
temmä nink tämmäle lodu!

312. Ne Engli omma kattesuagutse: hä nink
kurja. Ne hä Engli omma ne. Kumma se lodu hä,
nink sõnnawõtmisse sisse wasta Jummalat, kind-
mäst omma jänu, nink nüüd hä sissen omma kin-
niteru.

313. Neide hä Englide tallitamine om, et
nemma Jummalat kitwa, temmä käsku tallitawa,
nink neid kurja wasta kaitwa

Law. I. 103-10. Kütte Jesandat teije temmä Engli,
teije kange sõa mihhe, kumma temmä käsku
tallitare.

Hebr. I, 14. Es nemma (ne hä Engli) kil olle or-
jalikko waimu, wälja läyhäretu, orjusjes nei-

de perräst, kumma önnistust peäwa perrända-
ma.

314. Ne hä Engli wötwä ka ösfa meije pat-
tust kändmissäst nink römustawa henda se ülle;
seperräst ei peä meije neid mitte pattuga kurbasta-
ma, enge neid öige pattust kändmissäga römsas
teggema, nink himmustama neide seltsi sada.

Luk. 15, 10. Minna (Jesus) ütle teile, rödm saap
ollemä Jummalä Englide een, ülle ütte pat-
tust käändjä pattatse.

Hebr. 12, 22. Teije ollete tulnu Zioni mäe mannu,
nink elläwa Jummalä lina, taiwatsä Jerusa-
lemmi nink mitmä tuhhanda Englide hulka.

315. Neide Englide arw om ülle wäega suur.
Dan. 7, 10. Tuhhatörd tuhhat tensiwa tedda nink
kümme tuhhat säsiwa temmä een.

Matt. 26, 53. Eht kēs sinna mötlet, et minna es
wois parhilla omma Esä palleida, et temmä
mulle lähhätas enwamb kui katstödistkummend
Legioni Englid.

316. Ne hä Engli omma wäega önsa, seft
nemma omma Jummalä een, nink näggewa ikkes
Jummalä palget.

Matt. 18, 10. Rajege, et teije üttele neistfinnat-
sist wäikisist (latsist) ärrä ei pölle: seft minna
üttele teile, et neide engli taiwan näggewa ikkes
mitano Esä palget, kumb taiwan om.

317. Ne kurja Engli omma no, kumma Jum-
malast omma ärrätagganu, Jummalat wiškawa
nink teotawa, nink ösiwa Jannimistille kahjo tetta.

Jan. 8, 44. Kurrat om innimisse tapja algmist
seft,

seft, nink ei olle töttehe säisma jänu, töttet ei
ölle temmä man.

118. Neide kurja Englide Pälik kutsutas kur-
ratis.

Matt. 25, 41. Sis saap temmä (Jesus) ka ütle-
ma neile, kumma kurrat kael omma: taake är-
rä minnust teije ärräwannotu se iggawetse tul-
le sisse, kumb walmistetu om kurratille nink
temmä Englille.

319. Neile, kumma Jummalat ei pelgä, us-
sun ei käu, henne ülle ei walwa, woip kurrat nink
temmä Engli kül kahjo tetta.

Luk. 8, 12. Ent ne, kumma te weren omma, om-
ma ne, kumma seddä (sönnä ütfinda) kuulwa;
perräst tullep kurrat, nink wöttap seddä sönnä
neide söämest ärrä, et nemma ei ussu, nink öns-
as ei sa.

320. Seperräst ei peä meije kunnage kurrati
nink temmä Englide, kui Jummalä nink meije
Wainlaste, meleperräst middäke teggema, enge
palkwussen nink ussun neide wästä säisma.

1. Petr. 5, 8. 9. Olge kaine nink walwke, seft tei-
je wainlanne, kurrat, käu ümbre, kui röök-
wa louw, nink ösöp, kedda temmä ärränee-
läs: Sesamma wästä säiske kindmält ussun.

Jan. 4, 7. Pange kurratille wästä, sis lät tem-
mä teist pakko.

Eweesr. 6, 10. 11, Päle se, wellitse, olge kange
Jesandan, nink temmä Wäe kangussen: wöt-
te henne päle kif Jummalä söäriistö, et teije
woisse säista kurrati kawwala tabbalemisse
wästä.

321. Perräst Englid, nink nelde nättäwa lodu
asju seän omma ne innimisse ne lige auwolik-
kumba lojušte.

Matt. 6, 26. Rajege linnokeiste päle taiwa al:
es teije paljo parremba olle, kui nemmä?

322. Jummal om innimist ommas palges lo-
nu, et temmä olles temmä saarnane.

1. Mos. 1, 27. Jummal loije innimist ommas pal-
ges; Jummalal palges loije temmä tedda.

323. Jummalal palge om üts lodu innimisse
saarnaus Jummalaga, täwvelikkun tarkusfen,
pühhäusfen nink õigusfen; ehk, õitse nida kui Jum-
mal om pühha, tark, helde, õige, ni olli se eesmä-
ne inniminne ka.

Kol. 3, 10. Wõtke wassfet innimist henne päle, kã
wassfes lãt tundmiselle, se lojo perrã, kã ted-
da om lonu.

Eweestr. 4, 24. Sage wassfes omma mele wai-
mun, nink tõmbke wassfet innimist henne päle,
kumb Jummalal perrã om lodu tõttelikkun õi-
gusfen nink pühhäusfen.

324. Sesamma Jummalal palge perrã olliwa
ne eesmäte innimisse koggona ilmsüta, ihholik-
kult nink waimolikult õnsa, nink nemmä es olles
mitte ärrãkoolnu, kui nemma ilma pattuta olles
jãnu.

325. Sedda Jummalal palget omma ne ees-
mäte innimisse se pattu lãbbi, kumba nemma Jum-
malal kãssu wasta teijewã, ärrãkootanu, nink
temmä ei olle mitte ennãmb meije pãal.

Eweestr. 2, 3. Meije olleme lomust wiha latse.

326. Ent

326. Ent meije woime seddã ärrãkootetut Jum-
malal palget jãlle kãtte sada, õsfast jo siin ellon,
lãbbi Jummalal nink Jესusse nink temmä sõnna
tundmisse, lãbbi ussu nink armo, lãbbi õigusse,
waggausse nink pühhäusse; ent lige tõwvelikkum-
bãst same meije seddã sis kãtte sama, kui meije ig-
gawetse ello sisse same tullemã.

1. Jan. 3, 2. Arma, meije olleme nüüd (lãbbi us-
su Jესusse Kristusse sisse) Jummalal latse, nink
weel ei olle arwalikkus sanu, mes meije same
ollemã. Ent meije tijame, et meije, kui se ar-
walikkus saap, same temmä arwolisse ollemã:
sest meije same tedda nõggema nida kui temmä
om.

327. Se eddimãne hãteggeminne, kumba
Jummalal meile om nãutnu, om: et temmä meid
om lonu, innimisses nink ommas palges om lonu;
se lãbbi om Jummalal meile omma suurt Jესalikko
armo nãutnu.

328. Jummal om meile lomissen andnu ihho
nink henge; Inniminne saisap sis ihhost nink hen-
gest.

Matt. 10, 28. Arrã peljãko mitte neid, kumma
seddã ihho ärrãtapwa, ent ei woi seddã henge
mitte tappa; ent peljãle paljo ennãmbãst seddã,
kã ihho nink henge woip ärrãrikkoda põrgun.

329. Meije ihho saisap lihhas, luust nink wer-
rest, nink peãp jãlle nullas sama, kummas tem-
mã om woetu; ent meije heng om üts waim, nink
ürtel waimul ei olle mitte liha nink luid; Temmä
jããp ka ihho koolmisse man ellawãs.

§ 4

Gal.

meid fige kurja eest, nidade, et ilma temmä teed-
misfeta nink perräändmisfeta meile ei woi middä-
ke johtuda.

Law. I. 19, II. 12. Temmä om omme englid sinno
perräst kasknu, et nemma sinno hoidwa fige
sinno teije pääl, et nemma sinno kätte pääl känd-
wa, et sinna omma jalga kiwwi wasta ei touga.

Kui ma magga, waltwat sinna, kaitfat kur-
ja kahjo eest, wirrotat mo meeld, et minna wast-
set armo sa so kääst: kui es olles abbiš tulnu,
Jummal! omma palgega, mitmast häddäst päš-
tada, olles ma jo hukkan olnu.

336. Jummal wallitsep ka ülle fige nink säep
nink kånap kil innimiste teggo nink möttid ja kil
nidade, kui temma tahhap, et se temmäle auwus
nink innimistelle hääs tullep.

Gal. oppet. sön. 16, 9. Innimise südda mötlep
omma tee pääle, ent se Jhsand Jummal kinni-
tap temmä sammo, se om: Jummal peäp meije
ettewõtmiš eddesi saatma nink kórda wima.

337. Jummal wallitusse nink temmä hole
kändmisse al saisap kil: taiwas nink ma, ku nink
tähte, wihm nink lummi, külmi nink lämmi.

Jes. 40, 26. Tõstke omma filmi ülles kórgette,
nink kajege, kes om neid lonu nink sadap nei-
de hulka wäšja arwo perrä: Temmä kutsup neid
kiki nimme perrä; mink perräst ütlet sinna:
minno tee om Jhsanda eest warjul, nink min-
no kohhus lät minno Jummalat möda! kas
sinna ei tija, es sa olle kuulnu? iggawenne
Jummal ma ilma otšade loja ei wä² si ei ka tüd-
di

di ärrä, temmä moistus om ilma ärräärwa-
matta. Temmä annap settele, ká wäšsinu om,
rammo, nink jouwotummille annap temmä pal-
jo joudo.

Law. I. 147, 7, 9. Jummal kattop taiwast pil-
wedega, temmä walmistap male wihma, nink
laš ep mägaede päle haino kastwada, nink an-
nap lojusille neide šömiš.

338. Esšäärälikkult káup se Jummal wallit-
sus nink temmä holekändminne innimiete ülle:
meije ello samise nink temmä eddisinnemisse
ülle, nink ello otša ülle ja fige ülle mes meije teme,
nink meile johhup.

Gal. Sön. 16, 1, 3. Innimisele om mitto nouw
süddämen, ent Jummal kääst tullep, mes keel
peäp kofstma. Anna kil omma tööd Jumma-
la kätte sis kinnitetasse sinno mölemise.

Job. 14 5. Temmä (innimise) päiwa omma jo
äärämäratu, temmä kude arwo om sinno káen,
temmä säetu aja ollet sinna tennu, et temmä
ei woi se ülle minna.

Gal. Sön. 21, 1, 2. Kuninga südda om Jum-
mala káen kui wee oja; Temmä kånap sedda
kohhe temmä eäle tahhap. Egga mihe wiis
temmä melest õige; ent Jummal arwap šöand
ärrä.

Jes. 10, 23. Jhsand, minna tija, et innimise
káen ei olle mitte temmä te, ei olle mitte mihe
káen, kes kónnip, et ta woip omma sammo
kinnitada.

339. Meije peäme seperräst kii omma teed Jummalat kätte andma ninf temmä päle lootma sest temmä kannap hoold meije eest.

Law. I, 37, 5. Anna kii omma teed Jummalat kätte ninf loda temmä päle, kii temmä saap kii häste ärrätallitama.

I. Petr. 5, 7. Heitke kii omma murretamist temmä päle, sest temmä kannap hoold teije eest.

340. Ninf sebda teep Jummalat kii selgest is salikkust armust ninf heldussest ilma meije ärräteenimiseta ninf tōta.

Law. I, 103, 13. Otse kui Esä laste päle halles tap, nida hallestap Jummalat neide päle, kumma tebda pelgäwa.

341. Se kige eest olleme meije wölgō, Jummalat tennäta, kitta, orjata ninf kuulda.

Law. I, 106, 1. Lennage Jesandat, sest temmä om helbe, ninf temmä heldus pūsip iggawes.

342. Jummalat peap meije kige kōrgemb hä ninf dn ollema, kelle päle meije kige man peäme kaema, kelle pool meije iks peäme ollema ninf jäma, kelle auwus ninf tahtmisse perrä meije peäme ellama, ninf kellele meije iks peäme sōnnawōstikkō ollema.

Hebr. 12, 28. Seperräst, et meije liikmatta rikust same, sis om meil armo, kumma läbbi meije Jummalat meleperrälikkust peäme orjama, häwwe nitk auwustamisfega.

Kitta sis Jesandat, minno südda, ma kitta sebda surmani, kumma mul ello weel ilman nähta, laula ma Jummalalleke, se ihho hen-

ge andnu mul, sel sago kuttust ilkes tääl, Hal-
leluja.

Temmäst om taiwas, ma ninf se merri, ja kii mes neide sisfen tet. Täwweste täudetas tōttest ärrä kii, mes meil temmäst towotet. Kii ilm om temmä wallitsus, ta peap usku iggawes, Halleluja.

XVIII.

Risti ussu tōine tük.

Minna ussu Jesusse Kristusse, Jummalat aino Poja, meije Jesanda sisfe, kii om sadu pūhhast Waimust, ilmale tulnu Mariast neikkust, kannatanu Pontiusse Pilatusse al, risti päle podu, ärräkolu ninf mahha mattetu, alla lännu Porgo hauda, kolmandal päiwal jälle illestōsnu kooljist, illeslännu Taiwate, istup Jummalat, se kigewäggewä Jesä hääl kael. Säält saap temmä jälle tullema kohhut moistma ellawide ninf kooljide päle.

Se perrä ussu minna, et Jesus Kristus tōttelik Jummalat Jesäst iggawest, ninf ka tōttelik iniminne, Meikkust Mariast sündinu, om minno Jesand, kii minno ärräkaddonu ninf ärräsunnitu innimist om lunnastanu, ärräostnu ninf pästnu kigist pattust, surmast ninf kurrati wäest; ei mitte kulla ehk hōbbedaga, jenge omma pūhha kalliwere, ninf omma süta, jannatusse ninf surmaga;

maga; et minna temmä omma peä ollema, nink temmä Niffusfen temmä al elläma, nink tedda orjama iggawesfen digusfen, waggauksen nink õnsusfen: õtse nida kui temmä om üllestõõnu surmast, ellap, nink wallitsep iggawes. Se om tõttelikult tõisi.

343. Kristi ussu tõise tükki perrä ussume meije Jesuse Kristuse Jummal aino Poja sisse.

344. Se nimmi Jesus tähhendap üttes õn-
niõteggias.

Matt. 1, 21. Sinna peät temmä nimme nimmi-
tama Jesus: sest temmä saap omma rahwast
õnsas teggema neide pattust.

345. Jesus om omma ollemisfe perrä tõttelik
Jummal nink tõttelik inniminnie.

2. Kor. 5, 19. Sest Jummal olli Kristuse sisen
nink leppit ilma hennega ärrä.

Jan. 1, 14. Nink se sõnna saije lihhas, nink
elli meije seän, (nink meije näime temmä Au-
wustust, kui aino sündinu (Poja) awwustust
Esfast.) täüs armo nink tõtet.

346. Jesusielle om se jummalik loom ehk olle-
minne läbbi se iggawetse sündmisfe Jummalast sest
Jesast; Temmä om Jesast iggawest sündinu,
nink om seperräst tõttelik Jummal, Jummal se
Jesiäga.

Hebr. 1, 5. Sinna ollet minno poig, minna olle-
sinno täämba sünnitanu.

Jan. 10, 30. Minna nink se Esfa olleme ütts.

Jan. 12, 45. Kä n inno näep, se näep tedda, kä
minno om lähhatanu.

347. Je-

347. Jesus kutsutas ka pühhan kirjan tõtte-
likkus Jummalas.

Rom. 9, 5. Kristus om wannambist sündinu lih-
ha perrä (temmä innimiselikko lomu perrä)
kumb om Jummal üle lige kittedu igga-
wes.

I. Jan. 5, 20. Ent meije tijame, et Jummal
poig om tulnu, nink meil moistust andnu, et
meije tõisist tunneme, nink meije olleme tõisitsen
temmä Poja Jesuse Kristuse sisen, sesin-
nane om se tõttelik Jummal nink iggawenne
ello.

348. Jesus om ka Jummalikko tekko tennu:
Temmä läbbi om kil lotu, nink temmä peap kil ül-
les;

Jan. 1, 3. Kil om läbbi temmä tettu, nink mid-
däke ei olle temmäta tettu; mes tettu om.

Hebr. 1, 3. Temmä kannap kil omma waggewa
sõnnaga.

349. Pühha waimo lähhatamisfe läbbi om
awwalikult näütetus sanu, Jesust Jummalikust
ollemisest ollewat, muido es olles temmä mitte
woinu pühha waimo lähhatada.

Jan. 16, 5. 7. 8. Ent nüüd lä minna se mannu, kä
minno om lähhatanu — uink — teile om hä,
et minna ärrä lä: sest kui minna ei lä, sis et
tulle se rõmustaja mitte teije mannu: Ent kui
minna lä, sis tahha minna tedda teije mannu
lähhatada. Nink kui sesamma tullep, sis saap
temmä sedda ilma nuhtlema pattu perräst, nink
diguse perräst, nink kohto perräst.

350. Je-

350. Jesuse sisen omma ka kil Jummalik-
ko täwweusse; ehk temmä om ni kui Jummal se
Jessa iggawenne, lige wäggewenne, like teedja,
figen paigun man ollew.

Kol. 2, 9. Temmä sisen (Kristuse sisen) el-
lap kil Jummalusse täwweus ihholikkult ehk
tötteste.

Jan. 1, 1. Algmisfen olli se sõnna (se Jummal
Poig) Jummal man.

Jan. 2, 25. Temmä es olle waja, et ütse in-
nimisest tunnistust annas, sest temmä tuus
essi, mes inimisen olli.

Matt. 28, 18, 20. Minik Jesus üttel: Minnul
om antu kil meelewald taiwan nink ma pääl —
nink nässe, minna olle teije man, ammal ilma
otfani.

351. Seperräst peäwa ka kil Jesust, sedda
Jummal poiga, auwustama, nida kui nemmä
sedda Eessa auwustawa.

Jan. 5, 23. Et kil poiga auwustasse, nida kui
nemma Eessa auwustawa. Kå poiga ei auwus-
ta, se ei auwusta Eessa, kå tedda om lähätanu.

Hebr. 1, 6. Tedda peäwa kil Jummal Englil
lumardama.

Wilip. 2, 10, 11. Et Jesuse nimel peäwa kum-
mardama kil neide põlwe, kumma taiwan nink
ma pääl nink ma al omma, nink kil keele peä-
wa tunnistama, Jesust Kristust Jesandat olle-
wat, Jummal se Jessa auwus.

352. Se om ülle wäega hä nink waja et ütse
risti iniminne sest kindma om: Jesust Kristust
töt-

töttekko Jummalat ollewat. Sest se om meije
usso pohhi nink se paas, minik päle Jesus omma
koggodust om ülles tennu, et põrgu wärrajä ei peä
sedda mitte ärrawäärma. Matt. 16, 18.

1. Jan. 5, 5. Kes om, kå ilma ärrawäräp, kui
se, kå ussup, et Jesus om Jummal poig.

353. Ent meijelunnastaja pididi töttekil Jum-
mal ollema, et temmä meid wõis ärrälunnastada,
sest et ütse kaas iniminne ei ka Engel meid es ol-
les mitte woinu ärrälunnastada.

Law. 1, 49, 8, 9. Ütteke ei woi mitte welli lunnas-
tada, et ka Jummalalle lunnastamisse hinda
temmä eest anda. Ja neide henge lunnastamin-
ne om ni kallis, et se peäp mahha jäma igga-
weste.

Matt. 16, 26. Mes tahhap iniminne anda om-
ma henge lunnastamisest?

354. Ent mes ligille inimisille nink Engli-
le nink jäduselle ilmwoimolik olli sedda teggi Jum-
mal, kui temmä omma Poiga patlikko lihha saar-
nausen nink pattu eest olli lähätanu. Rom. 8, 3.

355. Jesus Kristus om ka töttekil iniminne
neitsist Mariast sündinu.

Hebr. 2, 14, 16. Sest õtse kui latfil lihha nink
ta werd om, nida om temmä ka selsammal kombel
sest õsalikkus sanu, et temmä läbbi surma, wäl-
kõrpe ärrawõttas sell, kel surma wäggi olli, se
om kurratfil, nink päästas ärrä neid, kumma
läbbi surma peho figen ellun pididwa õria olle-
ma.

356. Meie lunnastaja pididi seperräst ka tõttelik inimminne ollema, sest et temmä meije pattu eest wois ärräpõolda; nink õtse kui läbbi üt te inimisise pat ilma sisse om tulnu, nink pattu läbbi surm, nida pididi ka läbbi üt te inimisise ärräpõastmist nink ello tullema kiki inuimiste päle.

Rom. 5, 28. Sest nida kui üt te pattu perräst hukatus om tulnu kike inimiste päle, nida om ka läbbi üt te õigusse ello õigus tulnu kike inuimiste päle.

357. Se ärrälunnastamisise tõ läbbi om sisse Jummal tarkus, arm, heldus, pühhäus, nink õigus immetaolikkult henda meije wasta awwaldanu.

Rom. II, 13. Oh rikusse nink tarkusse nink Jummal tundmisise süwuiust, kui ärränoudmatta omma temmä kõhto, nink ärräotsmatta temmä tee! kes om se Jeesanda meeld tundnu? ehk kes om temmä nouwoandja olnu.

I. Jan. 4, 9. Se sissen om Jummal arm awwalbetu meije wasta, et Jummal omma aino sündinu Poiga ilma sisse om lähätanu, et meije temmä läbbi ellässe.

Rom. 3, 25, 36. Jummal om Jeesust Kristust et tesaadnu ärräleppitamisises, se sissen, et temmä pattu andis annap, kumma enne olliwa olnu Jummal kannatusse al, et temmä selsinnatfel ajal temmä õigust üllesnautas: et temmä õige olles, nink õiges tees tedda, ka Jeesusse usjust om.

358. Jee-

358. Jeesus om omma inimisiselikko lomu perä pühhast Waimust sanu nink seperräst ilma patuta sündinu.

Hebr. 7, 26. Sest nisuggune kõrge preester sündi meil olla, ka olles pühhä, sütä, purretamatata, patriatsist ärrälabhuteru, nink ka kõrgemb olles kui taawat.

359. Meije polest om Jeesus meije Jeesand, sest temmä om meid ärräladdonu nink ärräsunni tu inimisise ärrälunnastanu, ärräostnu nink ärräpõastnu.

360. Se om se illeüldik suur arm nink hätegemine, kumba Jeesus meile om näitnu, et temmä meid, kumma pattu läbbi ärräladdonu nink ärräsunni tu inimisise ollime sanu, om ärräpõastnu pattust, surmast nink kurrati wäest.

361. Jeesus om meid ärrälunnastanu pattust, sest et temmä meije asemel sedda pattu nuhtlust om kandnu nink Jummal õigussele om kül tennu.

2. Kor. 5 21. Sest Jummal om sedda, ka üttesteki pattust es tija, meije eest patius tennu, et meije saassem Jummal õigussele temmä sissen.

Jes. 53 4. Tõtteste temmä kand meije tõbbe, nink wõt henne päle kiki meije wallo (kiki pattu nuhtlust.) Temmä om meije illeasimisise perräst hawatnu nink meije illekohto perräst ärrärõhtu: se karristus oli temmä pääl, et meil pididi rahho ollema.

362. Jeesus om meid ka pattu walitsussest meije ille ärräpõastnu; sest kui üt te ellaw kindra usk temmä sissen meid täudap, nink temmä arm meid

ajap, sis woime meije Jesusse abbi läbbi pattu ülle wallitseda.

Rom. 6, 14. Sest pat ei sa teije ülle mitte wallitsema, sest teije ei olle sädukse al, enge armo al.

Rom. 5, 21. Et ötse kui pat om wallitsenu surmas, nida ka arm wallitses läbbi digusse iggawetse ellos, läbbi Jesusse Kristusse meije Jesanda.

Bil. 4, 13. Minna köhta kif Kristussen, ka minno wäggewas teep.

363. Jesus om meid Surmast ärräpästnu, et temmä omma surma läbbi surmale wäkke om ärrawöttnu, nink ello nink ilm hukkaminnematta ollemist walge ette tonu. 2. Tim. 1, 10.

Hebr. 2, 14, 15.

364. Ent surm om kolme suggune, se waimo lik surm, se ajalik surm nink iggawenne surm.

365. Se waimolik surm om se hallelinne henge nink söäme luggu, kelle perrä inniminne pattu läbbi lige hä wasta ötse kui kolu om, temmä perrä üttele himmo, üttele diget armo ei ka römo, üttele diget lotust nink üttele diget henge ello henge sissen ei tunne.

366. Sest waimolikust surmast om Jesus meid ärräpästnu se läbbi, et temmä neile, kumma temmä sisse uskwa, wastset henge ello om saatnu, läbbi temmä armo oppusse nink Waimo.

Erweesr. 2, 6. Jummal, ka rikkas om armust, se om läbbi omma suure armo, kummaga temmä meid om armastanu, kui meije kolu ollime patun, meid Kristussega üttelisse ellawas tennu, nink

nink om meid üttelisse üllesärrätänu nink üttelisse taimwalikko ollemisse sisse säädnu Kristussen Jesussen.

367. Se ajalik surm om se henge ärrälahhutaminne ommast ihhost, ka jälle nullas peap sama, kummast temmä om woetu; sest om Jesus meid nidade ärräpästnu, et se meid ei peä iggawes kinni pidama, enge temmä om neile usklikuille üts sisseminnet iggawesse ello sisse.

1. Kor. 15, 55. Surm kus om sinno astla? Pörguhaud, kus om sinno Woimus? Ent Jummalal olgo tenno, ka meile woimust om audnu läbbi meije Jesanda Jesusse Kristusse.

Jan. 11, 25. Jesus üttel: minna olle üllestösseminne nink ello: ka minno sisse uskup, se saap elläma, ehk temmä kül kolek: nink ka elläp nink uskup minno sisse, se ei sa iggawel ärräkoolma.

368. Se iggawenne surm om se iggawenne piin ehk hukkatust; ent se ärräpästmisese perräst, kumb Jesusse Kristusse läbbi om sündinu, ei olle nüüd üttele hukkatust neile, kumma Jesusse Kristusse sissen omma.

Rom. 8, 1. Sis ei olle nüüd neil üttele hukkatust, kumma Kristusse Jesusse sissen omma, kumma ei käu lihha perrä, enge Waimo perrä.

Jan. 3, 16. Sest nida om Jummal sedda ilma armastanu, et temmä omma aino sündinu Poiga om andnu, et kif, kumma temmä sisse uskwa, hukka ei sa, enge iggawest ello sawa.

369. Jesus om meid ka kolmandalt ärräpästnu kurrati wäest, et temmä kurrati teggo nink wäl-

te meije ülle om ärrähäetanu, nink meid hennele ommandusfes om ärräostnu.

1. Jan. 3 8. Seperräst om Jummalä Poig henda awwaldanu, et temmä kurrati tekko ärrähäetas.

Jan. 10, 27. 28. Ütlep Jesus: Minno lamba kuulwa minno hääd, nink minna tunne neid nink nemma tulleswa minno perrä: nink minna anna neile iggawest ello, nink nemma ei sa iggawel hukka sama, nink keäse ei sa neid minno läest ärräälkma.

Tit. 2 14. Kä henda eessi meije eest om andnu, et temmä meid ärrälunnastas figest üllekohtust, nink hennele eessi rahwast pohhastas ommandusfes, kumb ussin olles häle töle.

370. Seddäsamma meije ärrälunnastamist, pattust surmast nink kurrati wäest, om Jesus saatu ei mitte kulla ehl hõbbedaga, enge omma pühha kalli werre, nink omma süta kannatusse nink surmaga.

1. Petr. 1 18. 19. Nink teedte, et teije ei olle mitte hukka minnewä hõbbeda ehl kullaga ärrälunnastetu ommast tühjähäest käügist, enge Kristusse, kui teotamatta nink purretamatta wonna, kalli werrega.

371. Jesus om sis meije ärrälunnastamisfe perräst kannatanu nink ärräoolnu.

Eweestr. 1 7. Kummän meil ärrälunnastamist om läbbi temmä werre, pattu andis andmist, temmä armo riklusse perrä.

372. Jesus om awwalikkult kannatanu nink ärrä-

ärräoolnu, Juda nink romaliste rahwa filmi een; se aig nink paig nink ne innimisse, kun nink kumb se seän se om sündinu, omma kil teeda, nink kirja pantu meije ussu kinnitusfes.

373. Se Jesusse lige suuremb nink lige kibbedamb kannataminne olli sis, kui temmä risti päle podi; sest sis olli temmä se ärräleppitaminne nink ohwer meije pattu eest, ent ei ütsinda meije, enge ka koggona ilma pattu eest; se Jummalä woon, kumb kil ilma pattu kannap.

374. Jesus olli kohhalt nink koggona ilmsüta omma kannatusse nink surma man, nida kui ka sedda temmä ärräandja, nink Pontius Pilatus, nink se Pamees, ka Jesusse risti kottal sais, awwalikkult omma tunnistanu. Matt. 27, 4 24.

1. Petr. 2, 22. Kä üttefe pattu ei olle tennu, ei olle ka pettust temmä su sisfen löitu: ka wasta es söima, kui tedda söimati, nink es ahwardä mitte, kui temmä kannat: ent temmä and se kätte, ka õigede sunnip.

375. Se Jesusse kannatamisfe nink temmä surma tähhele pannemisfe man peäme meije ässi-ärrälikkult ifs meelde algatama nink melen pidäma, nink tarbis Kristus henda eessi meije eest om andnu nink mink pole se meid peap ajama.

376. Sedda tunnistetas neide sõnnade läbbi ülles; et minna temmä omma peä ollema nink temmä riklusfen temmä al elloma, nink tedda orjama iggawesfen õigusfen, waggawesfen nink õnsusfen.

377. Meije olleme sis se läbbi Jesusse ommandus janu, kelle perräst meije olleme ihho nink hengega.

I. Kor. 6. 19. 20. Teije ei olle henne perräst, sest teije ollete kallide ärräostetu: Seperräst pitke Jummalat omman ihhun, nink omman Waimun, kumma omma Jumjala perräst.

Tit. 2. 14.

378. Nink Jesus om meije Jesand nink waltitsep meije ülle, temmä wäe nink waimo nink sõnna nink pühha säädmissä läbbi.

379. Sesamma temmä armo riki perrä kanna nap temmä meije eest hoold, kaitsep temmä meid henge wainlaiside eest nink juhhatap meid ello pole.

Jan. 10. 14. 27. 28. Minna olle se hä karjus, nink tunne omme, nink sa ommiti tuttus.

380. Ent kui Jesusse ommatse peäme meije ka temmäle elläma, temmäle aurvus, temmä sõnna nink tahtmissä perrä, kindman ussun temmä sissen nink latfelikkun sõnna wõtmissem temmä käsude perrä.

2. Kor. 5. 15. Sest temmä om kige eest ärräkoolu, et ne, kumma elläwa, hennele ennämb ei ellä, enge selle, ka neide eest om ärräkoolu nink üllestõõnu.

381. Jesusse rikkussem temmä al peäme meije digusse, waggause nink henge õnnistusse perrä kiuama.

Rom. 14. 17. Sest Jumjala rikkus ei olle mitte jominne ehk jominne, enge digus nink rahho, nink rõõm pühhan Waimun.

382. Se Jesusse ärräteeni minne nink ärrälunnastamisä tõ ei anna melle sis mitte lubba waltatussem nink pattun juldege ellada.; enge Jumma

mala õnsalik arm, kumb henda se läbbi kigille ininimistille om ilmo tanu, karristap meid, et meije peäme ärräsalgma Jumjala wallato ollemist nink ilmi kko himmu, nink parrausä, digede nink jummalapeligtekult sensinnatsen ilman ellama.

Tit 2. 11. 12.

Hebr. 10. 26. 26. Sest kui meije hääl meel pattu teme, perräst sebda, kui meije tõtte tundmist olleme sanu, sis ei järtetä ennämb ohwrit pattu eest: enge üts hirmsa kohto Dotminne, nink tulline wiha, kumb wastapannejid saap ärrä sõma.

383. Meije peäme ütte elläwa kindmä ussu läbbi Jesusse sisse temmä digusse otõma õsalik. Kus sada; se om üts iggõwenne digus; temmä tullep meile hääs meije pattu süü man, nink temmä teep meid diges ellon nink Jumjala een.

Rom. 3. 22. 23. 24. 25. 26. Ent Jumjala digus tullep läbbi ussu Jesusse Kristusse sisse, kige mannu, nink kige päle, kumma uskwa: sest siin ei olle ütteke wahhet: sest kik omma pattu tennu, nink neil om pudus Jumjala kittussest: nink sawa ilma ärräõrijamisseta diges, temmä armust, läbbi se ärrälunnastamisä, kumb Kristusse Jesusse läbbi om sündinu, kumba Jummal om ette säädnu, ärräleppitamises, läbbi ussu temmä werren, omma digusse üllestõõtmissem, se sissen, et temmä pattu andis annap, kumma enne olliwa olnu Jumjala kannatusse al, et temmä selfinnatsel ajal

I. Kor. 4, 5. Seperräst ärge sundke middäke en-
ne aiga, senni kui Jesand tullep: kã kã saap
selges teggema, mes pimmedän om ärräpedetu
nink sãamide nouwo awwalbama: nink sis
saap eggäüttele Jummalast kittust sama.

390. Ne, kumma hääd omma tennu, se om,
kumma omma usko hä teggodega omma üllesnäüt-
nu, sawa iggawetse ello sisse minnema; ent ne,
kumma omma kurja tennu, sawa iggawetse tulle
sisse minnema.

Rom. 2, 6. Kã iggäüttele saap andma temmä tö
perrã: Neile, kumma hä teo kannatusfen kit-
tust nink auwo nink hukkaminnematta ello otfi-
wa, iggawest ello: ent neile, kumma riidlik-
ko omma, nink töttet ei kule, enge kuulwa ül-
lekojhut, wain nink wihsa; oht nink hädda
ülle fige innimisse henge, kã kurja teep. Ent
kittust nink auw nink rahho eggäüttele, kã hääd
teep.

Matt. 25, 46. Nink nemma (ne Jummalawalla-
to) sawa iggawetse wallo sisse minnema. ent
ne õigede iggawetse ello sisse.

391. Se om kil töttelikult töisi.

I. Tim. 1, 15. Se om töttelik sõnna, nink fige
wastawõtmiisse wãärt, et Kristus Jesus ont
tulnu ilma sisse, pattatsid õnsas teggema.

Luk. 24, 34. Jesand om töttelikult üllestõõnu.

Jak. 1, 18. Temmä om meid sünnitänu omma
tahtmiisse perrã, läbbi töisiduse sõnna.

XIX.

Risti ussu kolmas tük: Minna ussu
Pühha Waimo sisse, ütte pühha kristlikko
kerkut, pühhide ossauf, pattu andisand-
mist. lihha üllestõõsemist, nink ütte igga-
west ello.

Se perrã ussu minna, et minna ei woi mit-
te ommast melest nink wäest Jesusse Kristusse min-
no Jesanda sisse usku, ehk temmä mannu tulla:
enge pühhä Waim om minno läbbi armo oppus-
se kutsnu, omma andidega walgustanu, õigen
ussun pühhäandänu nink üllespidänu; õtse nida
kui temmä sedda koggona kristlikko koggodust ma
pääk kutsup, koggup, walgustap, pühhendap nink
Jesusse Kristusse man peap õigen ainun ussun.
Kumman kristlikkun koggodusfen temmä mulle
nink figille uskille egga päiwã kil pattu rikalik-
kult andis annap, nink wiimisel päiwã minno nink
fig kooljid saap ülles ärrätama, nink mulle fige usk-
jidega Kristusse sisfen ütte iggawest ello andma.
Se om töttelikult töisi.

392. Se risti ussu kolmanda tükki perrã ussu-
me nink tunnistame meije ütte Pühha Waimo ol-
lewat, kã üttesuggutsest, jummalikkust iggawet-
sest ollemisest Jesã nink Wojaga om.

Jan. 14, 16, 17. Minna tahha Eesa pallelda,
nink temmä saap teile töist Rõmüstajat andma,
et temmä iggawes teije mannu jääs, töisiduse
Waimo, kumba ilm ei woi wasta wõtta, sest
temmä ei näe tedda mitte, nink ei tunne tedda
kã mitte.

393. Se pühha Waim om se kolmas lest Jummalic un ollemisfen.

Matt. 28, 19. Winge ninf tekke Jüngriš kif pagganid, neid risten se Jēsa, ninf Poja ninf Pühha Waimo nimmel.

394. Et se pühha Waim nisammute kui Jummal se Jēsa ninf Poig Jummalikkust ollemisfest om, se om se läbbi tutta, et temmä diges Jummalas pühhan kirjan kutsutas.

Apostl. tegg. 5, 3, 4.. Welles Satanas sinno šänd om tärtnu, Pühhale Waimulle wöšfi? Sinna ei olle inimistille, enge Jummalalle wöšnu.

1. Kor. 3, 16. Es teije tija, et teije Jummalala Kerk ollete, ninf et Jummalala Waim teije šisfen ellap?

395. Pühhale Waimole om ka ošsa neist Jummalala täwweuššif. Temmä om Kigeteebia, ninf tijap kif, meš Jummalala šisfen om. Temmä om kigin paigun manollew, sest temma annap kigille ušejille kige ilma pääl waimolikko joudo hä pole, ni kui temma tahhap.

1. Kor. 2, 10. Ent meile om Jummal sedda awwaldanu läbbi omma waimo. Sest waim jurdlep kif ärrä, ka Jummalala Šüwuiust.

1. Kor. 12, 11. Ent sedda teep kif üts ninf sesamma Waim, ninf jaggap eggäüttele omma, nida kui temma tahhap.

396. Meije peäme ka Pühha Waimo jummalikkust awwustama, sest meid ristitas Pühha Waimo nimmel. Matt. 28, 19.

397. Meije same ka pühha Waimo nimmel šnistetu. 2. Kor. 13, 13.

398. Kif

398. Kif hääd, meš Jesus Kristus meile om ärräteninu, same meije Pühha Waimo abbi ninf tallitamisše läbbi kätte.

Jan. 3, 5. Jesus koste: Tötteleikkust, tötteleikkust minna ütle sulle, kui keäke ei šünni Weest ninf waimust, šis ei woi temma Jummalala rikkušše šisše sada.

399. Se Pühha waimo ammet ehl tö om, et temma meid pühhendap, kige šnsalikko tötte šisše juhhatap, ninf meid kōblikkus teep Jummalala rikkušses, ninf iggawetšes ellos.

Jan. 16, 13. Kui temmä saap tullesma, se tōšidusše Waim, šis saap temmä teid kige tötte šisše juhhatama.

400. Se tarbiš om se Pühha Waim kristlikko Kerkut šäädnu.

Apost. 20, 28. Šis kajege niüd henda ešfi, ninf kif sedda karja, kumma ülle pühha Waim teid om šäädnu Piiskoppis, Jummalala koggodust kaitšma, kumba temmä läbbi omma werre hennene om šaatnu.

401. Kif neid risti inimisši ma pääl, kumma Jummalala se Jēsa Poja ninf pühha Waimo šisše uskwa, ninf sesamma ušsu läbbi pühhenderu omma, kutsutas üttes pühhas kristlikkus Kerkus ehl Jēšanda koggodušses.

Erweesr. 5, 25. 26. Kristus om koggodust armas-tanu, ninf om henda ešfi se eest ärräandnu: et temmä sedda pühhendäs, pohhasten läbbi weewihtmisše šonnän. Et temmä tedda hennele ešfi šäes awwolikkus koggodušses, kummal et

ei olle wikka, ehk kääbarat, ehk nuudo sárast, enge et temmä olles pühha nink laitmatta.

401. Jesus Kristus om se kristilliko Kerku ehk temmä koggodusse like üllemb wallitseja nink Pá. Eweesr. 5. 23. Kristus om koggodusse Pá: nink temmä om omma ihho Onnisteggija.

Eweesr. 1. 22. 23. Nink temmä (Jummal, se auwustusse Eesa,) om kii temmä (Jesusse) Jalgu alla pandnu, nink tedda Páás saadnu koggodussele ülle kige, kumb om temmä ihho, se tawweus, ká kii kigen taudap.

403. Ne usklikko omma Kristusse lullikmis, se nink omma temmaga üts ihho.

1. Kor. 6. 15. Es teije tija, et teije ihho Kristusse luulikmisse omma.

Eweesr. 4. 11. 12. Nink temmä om saadnu mõnd Apostlis, mõnd kirjaselletajis, mõnd rõmu kullutajis, mõnd karjusis nink oppetajis, et Pühhi säetas se Ammeti tõle, kumma läbbi Kristusse ihho peap ülles tettämä.

404. Se pühhide osfause perrä om kii ristiki kerko tõisitil lullikmisil Ossa kigeft hääst, worrast nink hateggemisest, mes Jesus meile om õrrateeninu; nink kigel, ni waisil kui rikkal om ka neide mannu üts mannuminnek; ja kigel om üts Kristus, üts lunnastaia, üts Jummalala sõnna, nink üttesuggutse Saakramenti.

Eweesr. 4. 3. 6. Olge ussina Waimo üttest pidädämä, läbbi rahho keudusse, üts ihho nink üts waim, nida kui teije ka ollere kutsutu, teije kutsmisje ütten lotussen. Üts Jõsand, üts usk

üts

üts ristminne: üts Jummal nink kige Eesa, ká om ülle kige, nink läbbi kige, nink teije kige sissen.

404. Sesamma kristilliko Kerku sissen same meije pattu andis andmist kätte, nink meije odas me lihha üllestõssemist nink üttest igawest ello.

Apostl. 26. 18. Neide Silmi üllesawwama, et nemma heuda umbre käändwa pimmedäst walgusse pole, nink kurrati woimussest Jummalala pole, et nemma sawa pattu andis andmist, nink perrändust pühhendetuga, läbbi ussu Jesusse sisse.

Rom. 8. 11. Ent kui se Waim, ká Jesusst kooljift om üllesarrätanu, teije sissen ellap, sis saap ka se, ká Kristusst kooljift om üllesarrätanu, teije sumlikko ihho ellawas teagama, läbbi temmä Waimo, ká teije sissen ellap.

405. Ent se pole peap meid enne se pühha Waim kólblikkus teagama, nink meije sissen sedä õnsasteggewäl usku soetama; sest meije ei woi mitte ommast melest ehk wäest Jesusse Kristusse meije Jõsanda sisse usku ehk temmämannu tulla.

1. Kor. 12. 3. Keäke ei woi Jesusst Eesändas kutsu, kui läbbi pühha Waimo.

2. Kor. 3. 4. 6. Ent meil om sárast lotust Kristusse läbbi Jummalala pole: ei mitte, et meije hennesest essi kólbame, middäke mõttelda kui hennesest essi, enge meije kólbminne om Jummalast. Ká meid ka om kólblikkus tennu wassse leppinad sullasis, ei mitte rähhen, enge Waimun. Sest täht koletap, ent Waim teep ellawas;

h

was;

wäs; (Se sädus, kumb tähtega kirjotetu olli, kulutap Jummal wihha nink surma, ent se Waimo oppus ehk armo oppus kulutap ello.)

406. Kui meije omma lotust Jeesuse nink temmä ärräteenimisse päle panneme, tedda palleme, temmä armo perrä himmustame, tedda opime tundma, sis tullemme meije Jeesuse mannu.

Matt. II, 28. Tulge tennä minno mannu kii, kumma waiwatu nink koormatu ollete, nink minna tahha teile hengust sata.

407. Ent se pole om se lomulik nink pattu läbbi ärräriflotu inniminne ilmeköblif.

I. Kor. 2, 14. Ent lihhalik inniminne ei moista mitte mes Jummal Waimust om: fest se om temmal hullus, nink temmä ei woi sedda tuta, fest sedda sunnitas waimolikkult.

408. Siin peäme meije nüüd omma suurte nõrgust nink ärräriflotu luggu waimolikkun asjun eläwält nink allandlikkult opma tundma; ent siin om ka sedda Jummal ülleüdlifko suurte armo, kumba temmä meile sen armo rikkusen näütap, tähhelepanna; iks peäp Jummal meile abbis tullemma; meije ärrälunnastamisse perräst and temmä meile omma poiga, nink meije õnsasamisse nink pühendamisse perräst annap temmä meile omma pühha Waimo.

Arm om temmä sõand sundnu, omma Poiga lähhata, et ta mo eest waiwa tundnu, pörgust minno lunnasta; oh sa süggaw armo lätte, sinna ollet pohjata, kuis mo meel, kumb kölbmatta, sinno süwuiust woip nätta? ilma asja kadduwa, temmä arm om löpmata.

Tem

409. Temmä annap henge saatias omma Waimo minnule, te mul diget teed siin näüdas ilma läbbi taiwaha, te mul ussu künalt läüdas, tees mo sõand kindlikkus, surma wäkke rammotus, pörgo hirmo ärräsadas. Ilma asja kadduwa, temmä arm om löpmatta.

409. Ent kui middäke hääd meije sissen pühha Waimo läbbi peäp soetetus sama, sis peäme ka iks pühhale Waimole maad andma.

410. Nink kui meije selle pühhale Waimole maad anname, sis awwitap temmä meid fige hä nink õnsalikko tundmisse, pattustkäändmisse, ussu nink ello parrandamisse nink õnsusse pole.

411. Et inniminne nakkas perrämötlemä, mes temmä rahhole tarbis tullep nink et temmä sedda walmistetu õnsust wöis kätte sada, sis kut su p meid eesmält se pühha Waim te pole, se om: temmä wirrotap meid se pole ülies, nink lassep meile sedda teeda anda nink ängada armo oppusse ehk Jummal sõnna läbbi.

Rom. 10, 11. Sis tullep uss jutrusse kuulamisest: ent jutrus läbbi Jummal sõnna.

412. Seperräst lassep te armo sinne Jummal meile omma sõnna ehk armo oppust latse põlwest sari kolin nink Kerkun pühha Waimo tallitamisse al kulutada.

413. Sesinnane Jummal krusminne õnnistuses räip fige innimiste wasta.

I. Tim. 2 4. Jummal tahhap, et kii innimisse peäwa õujas sama, nink tõtte tundmiselle tulema.

H 2

2. Petr.

2. Petr. 3. 9. Jēsand ei wiwita mitte towotust, enge temmā om pikka meelesinne meije wašta, nink ei tahha mitte, et ütšile peäs ärräkadduma, enge et kii pattust kånasše.

414. Kā nüüd seddā Jummalā armo kutsmissi wašta wöttap, Jummalā sōnna ehk armo oppust oppip tundma, pūhha Waimo ligutamis selesōnna wōtlik om nink maad annap, seddā w a l g u s t a p se pūhha Waim omme andidega, et in nininne seddā armo sōnna nink kii, mes temmāle se sissest ette kannotas, nakkap moistma, seddā sōnna tōttes peap, ussun seddā wašta wöttap, se päle lotap nink ellāp, nink rahho nink rōmu tunnep pūhhan Waimun.

415. Seddā pallep nink souwap se Apostel Pawel ommille Eweesrile, Eweesr. I, 17. 20. Et meije Jēsandā Jesuše Kristuše Jummal, se auruštusse Esšā, teile annas tarkuše nink arwaldamisše Waimo ommān tundmisšen: nink teije moistuše walguštetu silmi, et teije tunnessē, mārāne temmā kutsmissē lotus, nink mārāne temmā auruštusse perrāndusse rikkus olnes pūhhiin: nink mārāne temmā Wāe ülleüldlik surus meije wašta olnes, kumma ussume temmā wāggewā kanguše tallitamisse perrā, kumba temmā Kristušen om tennu, kui temmā tedda kooljist om ülles ärrātanu: nink ommale hāle kāele istotanū taiwan.

416. Se walguštusse päle tullep meije pūhendaminne, et se p. Waim meid ōigen ainun ussun pūhhendap nink kinnitap.

417. Se

417. Se ōige usf om üts ellāw kindmā sōame lotus Jesuše ärrāteenimisše päle, ehk Jummalā armo päle Jesušen Kristušen.

Hebr. II, I. Usf om kinni lotus se päle, mes lo detas, nink kui katsite ei möttelda fest, mes ei nättā.

418. Se usf om meile, 1) kui meije ellāwält tunneme, et se ōige nink armolinne Jummal meile nink kigille inimistille Jesuše Kristuše perrāst tahhap armolik olla. 2) Kui meije sestsamast Jummalā armust Jesušen Kristušen meije wašta katsite ei mötle, enge kindmā se päle olleme, et Jummal tōttestē Kristuše perrāst kigille inimistille tahhap armolik olla, nink neile neide pattu andis anda. 3) Kui meije ka hennēle seddā Jesuše ärrāteenimist ommas arwame, nink kindmāste lodame, et Jummal ka meile Kristuše perrāst meije pattu saap andis andma nink õnistust kinkma.

Rom. 10, 13. 14. 17. Sest eggāits, kā se Jēsandā nimme saap appiheikama, se saap õnsas samā. Ent kuis nemma peāwa seddā appiheikama, kumma sisse nemma ei olle usfenu? Kuis nemma peāwa usfma, mes nemma ei olle kuulnu? Ent kuis nemma peāwā kuulma ilma juttustajatta? sis tullep usf juttuše kuulmissēst: ent juttus lābbi Jummalā sōnna.

I. Tim. I, 15. Se om tōttelik sōnna nink kige waštawōtmisse wāart, et Jesus Kristus om tulnu ilma sisse, pattatsid õnsas teggema.

Hebr. II, I.

H 3

Rom.

Rom. 4. 20 21. Nink temmä (Abraham) es möt-
le mitte kaisite Umbusfuga Jummalatowotus-
fest, enge saije ussun kanges, nink and Jum-
malalle auwo: nink olli se pääl kindma, et Jum-
mal ka seddä woip tetta, mes temmä towotap.

Kal. 2. 20. Minna olle Kristussega rišti päle
podu: ent minna ellä, ei siski ennämb minna,
enge Kristus elläp minno sissen. Sest mes min-
na niid ellä lihhan, seddä ellä minna Jumma-
la Poja ussun, ka minno om armastanu, nink
henda essi minno eest om ärräandnu.

419. Se öige usk peäp armo läbbi teggija ol-
lema, pühhad möttid nink himmo meije sissen saat-
ma, nidade, et seettewörtminne iks elläw meije sis-
sen om: Jummalat nink Jesusse perräst kii kurja
mahha jätta, nink temmä armo nink abbi läbbi
kii hääd tetta, ehk ütte kristlikko nink jummal-
pelglikko ello kääti piddada.

Kal. 5, 6. Sest Kristussen Jesussen ei kōhta um-
breleikaminne, ei ka Eennahl middäke, enge
usk, kumb läbbi armo teggija om.

Jak. 2. 18, 26. Näüda mulle omma usku ommist
teust. Sest ötse kui ihho Waimota kolu om,
nida om ka usk tōta kolu.

Eweesr. 2. 10. Sest meije olleme Jummalat tō,
Kristussen Jesussen häle teggole lodu, kummil-
le meid Jummal ette om ärräwalmistanu, et
meije neide sissen käässe.

420. Meije woime ka tutta, et se pühha Waim
meid om pühhendānu, kui meije Jummalat nink
Jesusse tundmissen iks ennämb kaswame, ussun
nink

nink armun kangembas, ellun waambas, palwus-
sen ussinambas nink willitsusen kannatalikkum-
bas läme.

Rom. 8. 14. 15. 16. Sest kumbe Jummalat Wai-
must ajetas, ne omma Jummalat latse. Sest
teije ei olle mitte sullasusse Waimo sanu, jälle
peljätä, enge teije ollete latseusse Waimo sanu,
kumman meije heikame, Abba, Eesä. Sesam-
ma Waimo annap ka tunnistust meije waimul-
le, et meije Jummalat latse olleme.

421. Meije peäme sagedaste Jummalat, püh-
ha Waimo nink pühhendamisese Ande perräst pal-
lema.

Luk. 11, 13. Kui teije nüüd, kumma kurja ollete,
tasfate, hääd andid anda ommille lotfille, pal-
jo ennämbest saap se taiwane Eesä pühha Wai-
mo andma neile, kumma tedda pelgäwa.

Law. 1. 51, 12. 13. 14. Lo minno sisse, Jummal,
ütte pohhast söänd, nink anna mulle ütte wast-
set kindmät Waimo: ärrä heikko minno mitte
sinno palgest ärrä, nink omma pühha Waimo
ärrä wōtko minnust mitte ärrä. Rōmušta min-
no jälle omma önsussega, nink se rōmulik Waimo
piddägo minno ülles.

Law. 1. 143, 20. Jōsand, oppeta minno teggema
sinno hä mele perrä, sest sinna ollet minno Jum-
mal, sinno hä Waimo saatko minno tasfatsa te
päle.

422. Se om jo ennämb meije polest waja, jo
suuremb meije nörgus om, kelle perrä meije hen-
da essi öigen ainun ussun nink pühhäusen ei wot

üllespidada, enge se pühha Waim peap meid ka se sissen iks üllespidada, ötle nida kui temmä sedda foggona kristlikko foggodust ma pääli kutsup, foggup, walgustap, pühhendap nink Jesusse Kristusse man peap öigen ainun ussun.

423. Se pühha Waim om sis iks teggew inimiste önsasamisse perräst, nink juhhatamisse nink mansaisemisse nink abbi nink tallitamisse läbbi jääp se kristlik foggodus nink eggäits usklik ristinniminne saisma, ja se Jesand pannep eggapäiw ennämb foggoduselle päle, kumma önsas sawa.

424. Se läbbi nüüd, et meije se kristlikko foggodusse perrält olleme nink pühha Waimo juhhatamisse tallitamisse nink abbi al saisma, tullep meile suurt auro nink önnistust kätte.

425. Öppi sedda auro nink önnistust elläwält tundma, nink östi ennämb nink ennämbäst temmä wäärt sada, et sinna kui üts hä kaaskoddas nink nink luliikminne sest kristlikkust foggodussest iks ellät, nink ussut, kannatat nink lodat.

2. Petr. 1, 5 8. Sis olge nüüd se päle fige ussinamba, nink näütke ülles omman ussun hääd tekko, nink hään töön tundmist, tundmisest parrast, parrastest kannatust, kannatustest Jummalala peljo, jummalapeljustest wellelikko armo, wellelikkun armun armastamist. Sest kui ne asja rikkalikkust teije man omma, sis et jätta nemma teid laisast ehl suggutummas meije Jesanda Jesusse Kristusse tundmiselle.

426. Neie

426. Neide mitmasuggutjide häteggemisest seän, kummit meije sen kristlikkun Kerkun pühha Waimo tallitamisest läbbi ösfallikus same, om ka pattu andisandminne; kumman kristlikkun foggodusen temmä mulle nink figille usklike egga päiwa kil pattu rikkalikkust andis annap.

1. Jan. 1, 9. Kui meije omme pattu üllestunnistame, sis om temmä ussut nink öige, et temmä meile pattu andisannap nink pohhastap meid figest üllekohtust.

427. Ent meije same pattu andis andmist läbbi ussu Jesusse Kristusse sisse; seperräst peäme meije usklike ollema, kui meije henda pattu andisandmisest tahhame römustada.

Rom. 3, 22. Ent Jummalala öigus tullep läbbi ussu Jesusse Kristusse sisse, fige mannu, nink fige päle, kumma uskwa.

428. Se pühhemdaminne, mink pole se pühha Waim meid sen kristlikkun Kerkun Jummalala sönnä läbbi kutsup nink östip walmistada, nink se pattu andisandminne, kumba temmä meile lassep ängata nink kulutada, tullep siin nink sääl igawes meile hääs.

429. Se man tunneme meije siin rahho nink römu pühhan Waimun nink meil om lotus Jummalala pole.

Rom. 14, 17, 18. Sest Jummalala rikkus ei olle mitte söminne ehl jominne, enge öigus nink rahho, nink rööm pühhan Waimun. Sest ka se sissen Kristusse orjap, se om Jummalala meeleperräst, nink innimisil wastawöelik.

H 5

430. Se

430. Se armo aig om üts walmistamisē aig iggawetse Ello päle; se ajalikko ello perrä tullep iggawenne ello, nink armo riki perrä tullep auwustusē riik, nink meije same usfust nāggemisēni tullema.

431. Se sünnip jo meije henge polest, kui temmä ommast ihhust ärrälahkup; sest ni peä kut heng, kã ei woi ärräkoolda, ihhust ärrälahkup, sis nakkap temmä polest iggawenne ello ollema, nink ni kui temmä siin seddã armo aiga om pruuknu, ni tullep temmäle ka saäl kätte.

432. Kã seddã armo aiga Jummalatahtmisē se perrã om häste pruuknu, omma henge õnnistusē eest om hoold kandnu, hãäd tööd om tennu nink usku pidanu, selle heng lät ni peä, kui temmä ommast ihhust ärrälahkup, taiwatte; ent kã sest armo ajast ei olle holitsenu, nink iks julgede om pattu sisfen ellãnu nink nidade ärräkoolnu, se lät põrgutte. Luk. 16, 22, 23.

Jan. Aww. 14. 13. Õnsa omma ne koolja, kumma Jõsandan ärräkoolwa, sest ajast. Tõõst, Wain ütkep, et nemma hengãwa ommast tõõst: sest neide teo lãwa neide perrã.

Kal. 6, 7, 8. Urge eesfige mitte: Jummal ei lasse henda mitte naarda: sest mes inniminne külwap, seddã saap temmä ka poimama. Kã omma lihha päle külwap, se saap lihha päält ärrãrikmist poimama: ent kã omma Waimo päle külwap, se saap Waimust iggawest ello poimama.

433. Nink

433. Nink wiimisel päiwal, ilma lõppetusen, saap ka se tund tullema, kummal küt, kumma hauda sisfen omma, sawa Kristusē hãäd kuulma, nink kumma hãäd omma tennu, ne sawa (omma ihhoga) ette tullema ello ülestõssemisēs, ent kumma kurja omma tennu (nink ei olle henda umbre kãändnu pattust nink pattu andisandmist ei olle sanu) fundusē ülestõssemisēs. Jan. 5, 28, 29.

434. Ne, kumma ellus ülestõuswa sawa ihho nink hengega iggawetse ello sisē minnema, sinna taiwatte, kun rõmu wihãlt nink armas olleminne om Jummalatahtmisē hãäl kãäl iggawetse ajas.

435. Ent ne, kumma jundusēs ülestõuswa, sawa põrgutte nink iggawetse wallo sisē, Kristusē kohtomoistmisē perrã: Taake ärrã minnust, teije ärrãwannotu, se iggawetse tullesisē, kumb walmistetu om Kurratille nink temmä Englille. Matt 25, 41.

436. Ni hirmolik se lihha ülestõsseminne nink iggawenne piin neile jummalawallatuille nink umbuselikuille peäp ollema; ni rõmusik nink õnsalik om neile uselikuille se lotus lihha ülestõssemisēst nink iggawetsest ellost, kummast meil Jummalatahtmisē selge sõnna pohhi om.

Job. 19, 25, 27. Minna tija, omma Lunnastajat elãwãt, nink temmä saap minno perrãst Mulla sisēst ülesärrãtãma, nink minna sa sesinatse omma nahhaga ületõmmatus, nink sa omman lihhan Jummalatahtmisē nāggema. Seddãsamma sa minna hennēle nāggema, nink minno silmã sawa tedda paimendama, nink ei mitte wõras. I. Kor.

1. Kor. 15, 23. Sesinnane hukkaminnew peap hen-
ne päle tömbma ilm hukkaminnemist, nink se-
sinnane surmlik peap päle tömbma ilmsurmlikko.
Wilip. 3, 20, 21. Ent meije olleminne om taiwan,
kummašt meije odame Onnisteggijät Jesandat
Jesust Kristust: ká meije allandikko ihho saap
árrámudama, et se temmä árrásettetetu ihho ar-
wolisses saas, se wáe perrá, kummaga temmä
kik woip henne alla heita.

437. Ká henda iggarwetse ellu lotusfen tah-
hap rómustada nink temmäšt kändma olla, se peap
henda ka pühhas Waimust lastma elláwás tetta,
Waimun káuma, Waimo suggunema, pühha káur-
ki piddama, nink eggapáiwáste pattustkändmissegá
walmamisfen nink pallemisfen iggarwetse ello nink
wiimse páiwa päle henda walmistama. Rom. 8, II.

2. Petr. 3, II, 12. Kúí núúd se kik peap hukkamin-
nema, máráste es teije sis peáte ollema, püh-
hán káugin nink jummalapeljusfen: Et teije
odate nink rühhite Jesanda tullemisfe Páiwá
päle, kummal taiwa tullest sawa hukkaminnema,
nink elemente suuest pallawast árrásullama?

Luk. 21, 36. Sis waltwe núúd, nink pallelga eg-
gal ajal, et teije ausas saasse, se lige eest árrá-
paggema, mes saap tullesma, nink saisma se
innimisfe Poija een.

XX.

P a l w u s s e s t.

438. Palwust piddama om: Jummalaga
kónnelema, ehk temmäšt seddá, mes meile waja om,
pal-

pallesma, tedda appi heikama, ehk tedda temmä
háteggemisfe eest tennama nink kitma.

439. Se om úts ónsalik nink auwolik lubba,
kelle perrá meije eggal ajal, kigin háddan nink ki-
gin paikun palwusse lábbi iks woime Jummalaga
kónnelda, tedda lige perrášt pallelda nink temmä-
le kik kaibata nink ette kanda, mes meid litšup.

440. Úts usklik nink sáamelik palwus satap
meile abbi, Jummalá towotusse perrá.

Law. I, 50, 15. Heika minno appi hádda sisfen,
sis tahha minna sinno árrápásta, nink sinna
peát minno kitma.

Matt. 7, 7, 8. Pallege, sis saap teile sama antus:
otske, sis teije sate löidma: kopputage, sis saap
teile sama úllesawwatus. Sest eggáuts; ká
pallep, se saap, nink ká otsip, se löwwap, nink
sel kopput: jal saap sama úllesawwatus.

441. Úts sáamelik palwus rómustap meid
ristin nink kannatusfen, temmä táudap meid wast-
se lotussegá, nink teep meid kanges pattu nink kur-
ja kiusatusfe wásta.

Matt. 26, 41. Waltwe nink pallelge, et teije kiu-
satusfe sisfe ei satta.

Luk. 22, 44. Nink kui temmä (Jesús) surma
háddan olli, sis pallel temmä kangenbást.

442. Úts usklik nink sáamelik palwus wir-
rotap meid ka lige há pole wággewáste úles.

443. Se palwusse piddaminne peap meile úts
armas nink pühha wölg ollema, nink pole meid
ka omma hádda nink tarwistus peap ajama. Sest
meil

meil ei olle jo middäke hennesest essi, enge kif hä, mes meil om, nink meile waja tullep, om Jummalast.

Jan. 3, 27. Junninne ei woi middäke wotta, kui se temmäle ei anta taitwast.

Jak. 1, 17. Kif hä andminne, nink kif tawwelik Ande om üllewält, nink tullep mahha Walgusse Esfäst.

444. Ne mitmasuggutse nink suure hätegemisse, kumba Jummal meile ümlöpmatta näustap, omma jo ifs meile tenno wäärt, nink meije olleme wölgö, Jummalalle omma auwustamist nink allahetmist näütä, mes palwusse piddamisese läbbi lige illusambast sünnip.

445. Meije Palwus peap ifs Jummal se Jesa Poja nink pühha Waimo pole kääntu ollema; sest Jummalast tullep kif abbi nink temmä om lige teedja, ligen paikun manollew nink lige wäggenne.

446. Ent Jummal om Waim, nink temmä kummardaja peäwa tedda töttin nink Waimun kummardama. Jan. 4, 24.

447. Palwusse piddamisese man peäme meije omma idand Jummal pole üllendama, Jummal pole ellawält mötlema nink Jummal manolle mist meelde algatama.

Law. 1, 19, 25. Lasse omma meleperräst olla minno Su konnet, nink minno süddame paratust henne een, Jesand, minno abbi nink minno lunnastaja.

448. Meije peäme üt te usklikko söamega pallema, nidade, et meije Jummal wäe nink armo päle kindmäste lobaine.

Jak. 1, 5, 6. Ent kui teist kelleke tarkust puus, se pallego Jummalast, ká ligille öigede annap, nink ei nägota mitte, sis saap tälle antama. Ent temmä pallego ussun, nink ärrä möttelgo mitte katsite: sest ká katsite mötley, se om Merrelaine arwolonne, kumb tulest ajetas nink heidetäs. Nink sesamma inniminne ärrä möttelgo henda middäke Jesandast sawat.

449. Meije peäme Jesus se Nimmel pallema, et Jummal Jesusse Kristusse perräst meid tahhas kuulda nink meile anda, mes meil tarbis tullep; sest Jesus om meije ärräteeninne, min päle meije omma palwet peäme pohjandama, nink kellega meije henda woime Jummal pole lähhü neda, nink Jesus om meije Genkosijsa Esä man, nink pallep meije eest. 1. Jan. 2, 1, 2.

Jan. 16, 23. Tötelikkult, tötelikkult, minna üt teile: mes teije eäle Esfäst sate pallema minno nimmele, seddä saap temmä teile andma.

450. Meije peäme tömelelikkult pallema, se om: meil peap ka se man nink se polest, mes meije Jummalast palleme, üt tömeel ollema, nink kui sinna Jummalat pattust käändmisese perräst pallet, sis peap sinnul ka üt tömeel ollema, patu mahhajätta.

Law. 1, 143, 18. Jesand om lähhün ligille neile, kumma tedda töest melest appihetkawa.

451. Meil om lubba, Jummalat lige perräst pallelda, mes meije ihhole nink hengele hääs tullep; ent üts diige ristiinniminne pallep Jummalat lige eesmäst waimolikko andide perräst, nink läbbi meije Jummalat meleperräst nink iggarwes önsas woime sada.

Matt. 6, 33. Ent otške eesmäst Jummalat rikkuust, nink temmä digust, sis saap teile se kil päle antus.

452. Kui meije Jummalat ihholikko hä peräst palleme, sis peäme meije seddä Jummalat läte andma; kuitao nink määrätel wisil nink kunnas temmä meile seddä tahhas anda, nink kui se woip olla.

Matt. 26, 39. Nink Jesus satte mahha omma palge päle, pallel nink ütlet: Minno Esä, kui se woip olla, sis mingo sesinnane karrik minnust ärrä. Siski ei mitte ni, kui minna tahha, enge ni, kui sinna tahhat.

453. Meije peäme eggäl ajal pallema; nink se sünnip kui meije söamelikkult Jummalat pole puhkame, temmä päle mötleme, temmä armo perrä himmustame, temmä man ollemist meelde alaata me nink temmäle auwus ellame; nidade woime meije lige omme teggode man iks pallelda nink Jummalaga ümbre käwwa.

1. Tess. 5, 17. Pallege ümpärräjätmärtä.
Eweesr. 6, 18. Nink pallege eggäl ajal palwusse nink pallemissegaga waimun, nink walwke sesamma perräst, kae päleajamissegaga nink palwussega.

Rol. 3, 17. Nink kil, mes teije eäle tete, sönnahke teggodega, sedda tekke kil Jesanda Jesusse nink

nimmel, nink tennäge Jummalat nink Esä läbbi temmä.

454. Meije peäme ka töisise ja kile innimisist nink ka omme Wainlaiside eest Jummalat pallema.

1. Tim. 2, 1. Sis mannistse minna lige eesmäst tetta pallemisist, palwusid, eenpalwid, nink tennämisise kiki innimiste eest: kunningide eest, nink lige eest, kumma üllemba omma: et meije rahholikko nink waiki ello woime pidada, ligen Jummalapeljusien nink aususien: sest se om hä nink wastawörlil Jummalat meije önnisteggija een.

Matt. 5, 44. Ent minna ütlet teile, armastage omme Wainlaisi, önnistage neid, kumma teid wandwa, tekke hääd neile, kumma teid wihtawa, nink pallege neide eest, kumma teile kahjo tegeewa nink hääd perränkusiawa.

455. Meije Isand Jesus Kristus om eest meile eentirja andnu nink näutnu, Jummalat diige wisi perrä pallelda se meije Esä palwusen.

456. Se man om 1) eenpalwe, 2) ne seitse palwe, nink 3) ne otja sönnat tahhele panna.

XXI.

Een palwe: Meije Isä, kä sinna olet Taiwan.

Sega tahhap Jummalat meid hälitsewa, et meije peäme uskma, tedda meije armiat Esä ollewat, nink meid temmä diiget larsi; et meije julgest nink

tige lotusfega tedda peäme pallega, nida kui arma latse omma armsat Eßä pallega.

457. Ne usklikko woiwa Jummalat omman palwusen Jhsas kutsu, nink temmä pole ni kui temmä latse pallega.

Eweesr. 3, 14, 15. Seperräst kummarda minna omma pöwte meije Jhsanda Jesusse Kristusse Eßä pole, ká kike öige Eßä om, mes latfis nimmitetas taiwan nink ma pääl.

458. Se om üts auwolik nink önsalik saisuus eht luggu, kumb Jumjala nink usklikuide wäijel om.

459. Jummal om meije polest meije Eßä, sest temmä om meid lonu nink Jesussen Kristussen ommitis latfis wasta wötnu; nink meije olleme Jumjala polest temmä latse läbbi ussu Jesusse Kristusse sisfen.

Kal. 3, 27, 27. Sest teije ollete fik Jumjala latse läbbi ussu, Kristusse Jesusse sisfen. Sest mitto teid Kristusse päle omma ristitu, ne omma Kristusst henne päle tömbnu.

Jan. 1, 12. Mitto tedda wasta wöttiwa, neise and temmä Woimust Jumjala latfis sada, kumma temmä nimme sisfe uskwa.

460. Jummal káup ka meijega ümbre kui üts helde nink armolinne Eßä omme lastega ümbre káup; Temmä hälitsep meid omma sönna nink häteggemisfe nink armonäutmisfe läbbi, et meil usku nink lotust temmä poole peäs ollema.

Law. I. 103, 13. Öise kui Jhsä laste päle hallestap, nida hallestap Jummal neide päle, kumma tedda peljawa.

461. Kui

461. Kui meil usk nink lotus Jumjala pole om, sis woime meije ka Jummalat julgeste nink tige lotusfega pallega, nida kui arma latse omma armsat Eßä pallega.

462. Ent se man peäme meije ka Jummalalle latselikkult sönnawöclikko ollema, tedda latselikkult peljama, kigin temmä auwustust otsma, nink Jesusse armo oppusse perrä káuma.

Eweesr. 5, 8. Sest teije ollite ennemuste pimmedus, ent nüüd ollete Walgus Jhsandan: káuge kui Walgusse latse.

Ent latse olgem ommete,

ka permattá nink töisitse,

kui Eßä pole pallega,

Sis kulep temmä heldeste.

Wilip. 2, 14, 16. Tekke fik ilma nurrifemisfeta nink kattermötteta: et teije ollesje laitmatta, nink waa, Jumjala teotamatta latse.

XXII.

Seperräst pallega meije ka sen eesmätsen palwen: Pühhädetus sago sinno Nimmi.

Jumjala nimmi om kül henne est esji pühha, ent meije pallega sesinnatsen palwen, et temmä ka meije man pühhas saas.

Se sünnip: kui Jumjala sönna selgebe nink puhtaate oppetas, nink meije ka pühhalikkult, kui Jumjala latse, se perrä ellame; tedda awwita meid, armas Eßä taiwan! Ent ká töisite oppetap nink ellap, kui Jumjala sönna oppetap, se ei pühhenda mitte meije seän Jumjala nimme. Se eest hoija meid, armas taiwane Jhsä.

J 2

463. Jum

463. Jummalala nimme läbbi saap kil moiste-
tus, mes Jummalat puttup nink jummalik om:
ni kui Jummal essi, temmä täroweusse, temmä
sönnä, tahtminne, teo nink häteggemisse.

464. Se om kil hennesest essi pühha; ent
meije peäme seddä ka tundma, pühhas piddama, et
temmä ka meist it's nink digede pühhendetus saap.

Jes. 6, 3. Pühha, pühha, pühha om se Jesand
Zebaoth, ma om täus temmä littust.

Luk. 1, 49. Kumb wäggew om nink kelle nim-
mi pühha om.

465. Seddä Jummalala nimme pühhendämist
peäme meije kigen omman palwussen lige eesmäst
otsma.

Matt. 6, 33. Ent ot'ste eesmäst Jummalala rikkust,
nink temmä digust, sis saap teile se kil päle antus.

466. Kui Jummalala nimmi, Jummal essi,
temmä täroweusse nink tahtminne ka meist peäp
pühhas petus sama, sis peäp meije man Jumma-
la sönnä selgede nink pühhašte oppetetus nink op-
pitus ehl tuttus sama; ent meije peäme ka se Jum-
malala sönnä puhta oppetusse man pühhalikkult se
perrä elläma, kui Jummalala latse.

Rom. 10, 14. Kuis nemma seddä Jesanda nim-
me peäwa appi heikma, kumma sis se nemma
ei olle usknu? Kuis nemma peäwa uskma, mes
nemma ei olle kuulnu? Ent kuis nemma peä-
wä kuulma ilma juttustajatta?

1. Petr. 1, 13-16. Seperräst wötäge omma meele
nimmisi, nink lootke kaine ollen tärowelikkult
se armo päle, mes teile ängätas Jesusse Kris-
tus:

tusse arwaldamisšen. Nida kui sönnä wötlit-
ko latse, äрге sage mitte neide himmo saarnat-
ses, kumma ennemušte teije rummalusšen om-
ma söndinu: enge se Pühha perrä, kã teid om
kutsnu, sage ka teije essi kigen omman kãugin
pühhas. — Sest kirjotet om: olge pühha, sest
minna olle pühha.

467. Kui meije Jummalala sönnä perrä elläme,
sis elläme meije pühhalikkult nink Jummalala nim-
mi saap ka meije man pühhas.

468. Ent sest et meije omma hennese wäe läb-
bi ei woi pühhalikkult elläda, sis peäme meije
Jummalat temmä armo perräst pallemä: Seddä
arwita meid armas Jesa taiwan.

1. Tess. 5, 23. Ent temmä essi, se rahho Jummal,
pühhändago teid koshalt nink koggona: nink
teije koggona Waim, nink heng, nink ihho sa-
go laitmatta üllespeetus meije Jesanda Jesus-
se Kristusse tullemisšen.

469. Ent kã töisite oppetap nink elläp, kui
Jummalala sönnä oppetap, kã seddä wölsmis kã-
nap, kawwalaste seddä selletap, ehl temmast ei
holi, temmäga nalja heidap, seddä ärräpöllep, kur-
jan ellon kãup nink temmä wästa pattap, se ei
pühhendä mitte meije seän Jummalala Nimme.

1. Tim. 6, 3. Kã töisite oppetap, nink ei jä mitte
meije Jesanda Jesusse Kristusse önsalikko sönnä
männu, nink Jummalala peljo oppusse mans-
nu, se om üllespaisonu, nink ei tija middäke,
enge om többine küssitellemisšen, kummist tul-
lep kaddeus, wiid, teotaminne, kurri motlemis-

ne, häiskleminne nisuggutse innimiste watjel, kumma meel om ärrärikkotu, nink kummalt tötte om ärräriisotu, kumma Jummal peljust mötlewa kaswu ollewat. Säräsüd taggana sinna.

Bil. 3, 18. 19. Sest mitto kääwä — Kristusse risti Wainlasse, kumbe ots om hullaminne minne, kummil kät Jummal om, nink kitwä henda ommast häüst, kummil maitse mötte omma.

Jub. 4. Sest mönne innimisse omma henda kōrwalt sisse weddānu, kummist jo ennemuste sel le fundusselle om ette ärräkirjotetu, kumma omma jummalawallato, nink kändwa meije Jummal armo tūrakusses, nink salgwa ärrä aino wallitsajat Jummalat, nink meije Jēsan dat Jesus Kristus.

470. Se saap ärräkeletus, kui meije Jummalat allandikkult nink sōāmelikkult temmä armo abbi nink mansaismissē perräst palleme, et temmä meid se eest hoiias; ent se man peāme meije ka liig matta Jummal sōnna mannu jāma, seddā hāäl meel kuulma nink opma, nink neid latšid Jummal pelgussen nink temmä sōnna tundmissen ülleskaswadama.

XXIII.

471. Se tarbis om ka Jummal omma armo riiki meije seān säednu. Seperräst palleme meije sen töisen palwen: Sinno riik tulgo. Se man om tähhele panna, et Jummal riik käl ilma mei-

meije palweta temmäst essi tullep; ent meije palleme sensinnatsen palwen, et se ka meije mannu tulles. Nink se sūnnip: kui se taiwane Jēsa meile omma pūhha Waimo annap, et meije temmä pūhha sōnna, läbbi temmä Armo, ussume, nink jummalikkult ellāme siin ajalikkult nink sääl iggawes.

472. Jummal riik om kolme suggune: 1) Wäe riik, kelle perrä Jummal ülle lige lodu asja wallitsep, nink käl üllespeap. 2) Armo riik, kumma meije Jēsan Jesus Kristus, perräst seddā, kui temmä meid Kurrati wāest nink rikist om ärräpāstnu, siin ma pāäl om säädnu, nink omma sōnna nink Waimo läbbi meije sōāmid wallitsep. 3) Aurustusse riik, kumb neile, kumma otsani kindma ussu sissen kindmält jāwä, iggawetsen elon om walmistetu.

473. Siin palleme meije se armo nink aurustusse riiki perräst.

Kol. 1. 12. 13. 14. Seddā Esä tennāden, kā meid om kōlblikkus tennu pūhhide perrāndusse Osfale Walgussen: kā meid pimmedusse Wobmussest om ärräpāstnu, nink ümbre istotanu omma armo Poja rikkusse sisse, kumman meil om ärräsunnamist, läbbi temmä Berre, patu andisandmist.

474. Se armo riik peap tulles, sest et meije seddā hennesest essi ei woi kätte sada; nink temmä om jo meije mannu tultu ilma meije palweta, temmäst essi, kui Jummal meid pūhhan ristmissen omma armo riiki sisse ülleswöt; ent temmä peap

iks weel meije mannu tullesma, et meije Jummal
la riki sise jame.

475. Ent temmä ei tulles mitte wäljäs piditse
tähelepännemisege, enge om uskide sisen, nink
sätas neide sisen ülles, läbbi Jummal sönna
nink pühhä Saakramente.

Luk. 17, 20. 21. Jummal rikkus ei tulles mitte
wäljäs piditse tähelepännemisege: ei ütelda
ka: Nätsse siin, ehk nätsse saäl om se: sest nätsse,
Jummal rikkus om sisenpidi teije sisen.

476. Se taiwane Etsa peap meid ommale
rikkuselle awwitama, nink se tarbis meile omma
pühhä Waimo andma, et meije temmä pühhä
sönna läbbi temmä armo usume.

477. Nidabe tulles Jummal riik eggäütte
Jummal sönna kolutamisse nink tähele panne-
misse läbbi meije mannu, nink om nink jääp mei-
je mannu, kui Jummal meile armo nink omma
pühhä Waimo kingip nink meid awwitap, et mei-
je seddäsanna temmä sönna usuga wasta wõt-
tame nink jummalikkult se perrä elläme.

2. Petr. 1 2 8. Armo olgo teil nink rahho wiljält,
läbbi Jummal nink meije Jesanda Jesusse
tundmise. Nida kui kil temmä jummalikkult
wäest meile om kingitu, mes ellus nink jumma-
lapeljuses waja om, läbbi se tundmise, ka meid
om kutsnu läbbi awwustusse nink heldusse:
kumma läbbi ne suuremba nink kige kallimba
towotusse meile omma kingitu, et teije neide
läbbi jummalikkult lomust osalisses saasse, il-
ma himmo ärrärikmist tagganden. Sis olge
nüüd

nüüd se päle kige ussinamba, nink näütke ülles
omman ussun hääd tekko, nink hään tden tund-
mist, tundmisen parrast, parrausen kannas-
tust, kannatusen jummalapela, jummalapel-
jusen wellelikko armo, wellelikkun armun ar-
mastamist. Sest kui ne asia rikkalikkult teije
man omma, sis ei jätta, nemma teid laisas ehk
suggutummas meije Jesanda Jesusse Kristus-
se tundmissele.

478. Kui meije ussun nink armun nink püh-
hän ellon käume, sis tunneme meije ka sen armo
riikin, digust, rahho nink romu pühhän Waimun.

479. Armo riki perräst tulles se awwustusse
riik, kui se uskik risti inniminne ütte osalikko
surma läbbi iggäwerse ello sise saap.

Jan. 17, 24. Etsä, minna tahha, et, kun minna
olle, ka nemma minno man omma, kumba sin-
na mulle ollet andnu: et nemma minno Awwus-
tust näggewa, kumba sinna mulle ollet andnu.

1. Jan. 3 2. Arma, meije olleme nüüd Jummal
la latse, nink weel ei olle awwalikkult sanu, mes
meije same ollema. Ent meije tjiame, et meije
kui se awwalikkult saap, same temmä arwolis-
se ollema: sest meije same tedda näggema, nida
kui temmä om.

480. Ent Jummal riki wasta om kurrati
riik, kumb umbusside nink julgide pattatside sis-
sen om, kumbe sisen kurri Waim omma tööd
tallitap, nink pat wallitsep, kummale nemma sön-
nawotlikko omma temmä himmun surmas.

2. Kor. 4, 4. Kummil seinnatse ilma Jummal umbusside mõttid om ärräsõggendanu, et armo oppusse walge neile es patstas Kristusse selgussest.

Rom. 8, 9. Kei Kristusse waim ei olle, se ei olle mitte temmä perrält.

Kal. 5, 19. 20. 21. Ent lihha teo omma atwalikko: kumma omma, abbiellorikminne, portminne, rojus, türaus, Wäär: Jumjala palleminne, Nõidminne, Wain, riid, wihasstelleminne, wiha, tõrra, tulli, kawwal oppetaminne, kaddeus, rõõwminne, liigjominne, liigsõminne, nink mes nisuggust ennämb om — kumma nisuggust teggewä, ne ei sa Jumjala rikkuft mitte perrändama.

481. Eggäüts ristinniminne peäp seperräst ommast polest nink õsast tõemelelikkult saatma nink pallema, et Jumjala armo läbbi temmä sõnna tundmist meije seän selgeste nink puhtaste hoijetus nink wälja lastetus saap, et temmä läbbi ne innimisse Jumjala pole ümbre kaäntus, walgusetus, parranderus, usklikkus nink lige hä pole kõlblikkus tettus sawa, et umbussust meije seän itš ennämb nink ennämb puttust saas, ent usk, arm, lotus, kannatus, waggaus, jummalapellus nink sõnnawõtminne häste weerd wõttas nink nidade paljo tõrtetundmisselle tullesse nink õnsas saasse.

XXIV.

Kolmas Palwe: Sinno tahtminne sündko, kui taiwan, nida ka ma pääl.

Jum.

Jummala hä armolinne tahtminne sünnip kül ilma meije palweta; ent meije palleme seinnatse sen palwen, et temmä ka meije man sünnis.

Se sünnip: Kui Jummal kil kureja nouwo nink tahtmist ärrähäetap, nink kelap ärrä sedda, mes meid ei tahha laske Jumjala nimme pühhändada, nink temmä riki tulla, kui om, kurrati, se ilma nink meije lihha tahtminne; enge finnitap nink peäp meid kangede omman sõnnan nink ussun meije otsani. Se om temmä armolinne nink hä tahtminne.

482. Se kolmanda palwe perrä palleme meije, et Jumjala tahtminne sünnis.

483. Jumjala tahtminne om kil se, mes temmä meije polest tahhap, et meije peäme teggema, ehk uskma ehk kannatama ehk loorma; nida tahhap Jummal et kil pattust kånasse, Jesusse sisse uesusse, nink pühhändamisse perrä kiusasse.

2. Petr. 3, 9. Jummal om pikkameelelinne meije wasta, nink ei tahha mitte, et ütse peäs är-räladduma, enge et kil pattust kånasse.

Jan. 6, 40. Nink se om temmä tahtminne, ka minno om lähhatanu, et eggal üttel, ka sedda poiga näep, nink ussup temmä sisse, olgo igawenne ello.

1. Tess. 4, 3, 4. Sest se om Jumjala tahtminne, teije pühhändaminne, et teije tagganate portust: nink et eggäüts teist tijäs omma ihho pidada pühhändamissen nink auwun.

484. Taiwan sünnip Jumjala tahtminne lige täwvelikkumbäst; sest ne pühha Engli nink är.

ärrävallitu taiwan teggema sebdä ennege, mes Jummalä meleperräst om, nink ei tija üttestike pattust, nemma armastawa figen asjun Jummalä wallitsust nink kitwä tedda seperräst allasi.

485. Misammuti peap ka Ma pääl Jummalä tahtminne sündima, et meije ka ni kui nemma ni hääl meel, Jummalä sõnna kuleme, figen temmä kāsšude perrä otsime tetta; nink ilma kawwalus seta nink waggauksen nink allandussen elläme.

486. Etin ma pääl om meije Jesand Jesus Kristus Jummalä tahtmist fige täwvelikkumbast täütnu, nink sega meile eenkirja jätnu, et meije temmä jälgi perrä peäme kääma.

Hebr. 10, 5, 7. Seperräst ütlep temmä ilma sisse tullen: Ohwit nink Andet ei olle sinna tahtnu, ent ihho ollet sinna mulle walmistannu — Näitse, minna tulle oh Jummal, sinno tahtmist teggema.

Jan. 4, 34. Jesus üttel omme Jüngride wasta: Minno söök om, et minna se tahtmist te, kää minno om lähätänu, nink täüda temmä tööd.

Jan. 5, 30. Sest minna ei otsi mitte omma tahtmist, enge se Esä tahtmist, kää minno om lähätänu.

587. Jummalä tahtminne om ütš hä nink armolinne tahtminne; sest Jummal ei tahha muud middäke, kui kii sebdä, mes meile nink töisille öige hääs ja iggawes hääs tullep.

488. Jummalä tahtminne sünnip ka kül ilma meije palweta, sest temmä sõnna saap iks oppetetus nink mitmast innimisest tuttus, wastawoetus

tus nink armastetus nink ka temmä perrä tettus sama, ja paljo sawa temmä läbbi walgušetus, umbreläantus nink rõmustetus nink õnsas sama.

Jes. 55, 11. Sest öise kui wiim nink lummi taiwast mahha tullep, nink ei lä mitte sinna tagasi, ehk temmä kastap sebdä maad, nink siggitap sebdä, nink teep, et se kastatap, nink annap semend külwajälle nink leiba selle kää sööp: nida peap ka minno sõnna ollema, kumb minno suust wälja lä, ei peä se mitte tühjält minno wanner taggasi tullema, enge teggema, mes minno meleperräst om, nink kōrda saatma, nink perräst minna sebdä olle lähätänu.

489. Ent meije palleme sensinnatsen palwen, et temmä ka meije man sünnis. Kui meije kāsši peap häste kääma, nink meije palwe Jummalä wasta wōtlik peap ollema, siss peäme meije ka Jummalä tahtmist teggema, figest joutust, töemelekkult, usutawalikkult nink ilmiättmättä, ellon, kannatussen nink surman.

490. Meije peäme seperräst ka Jummalä tahtmist opma tundma, sest se tarbis om Jummalä meile omma tahtmissä sallaušt teeda andnu omma hämele perrä. Eweesr. 1, 9.

491. Nink kui nüüd Jummalä tahtminne ka meije man peap sündima, siss peap Jummalä esä meid awwitama nink se perräst kii kirja nouwo nink tahtmist ärrähätama nink kii ärräkeelma, mes temmä tahtmissä wasta om.

Hebr. 13, 20, 21. Ent se rahho Jummal — se teeto teid täwvelikkus figen hään töön, temmä taht-

tahtmist teggema: nink saatko teije sissen, mes temmä een meeleperrälinne om, läbbi Jesusse Kristusse: selle olgo aaw iggawest, iggas werset ajas.

492. Kik nouw nink tahtminne, kumb Jumala tahtmistse wasta om, om üts kurri nouw nink tahtminne, ni kui om kurrati, se ilma nink meije lihha tahtminne.

493. Kurrati tahtminne om, et meije es peä mitte uskma, ei ka jummalapelgikkult ellama, enge et meije peäs kurja teggema nink hukka minnema.

Jan. 8, 44. Kurrat om innimisse tapja algmisest, nink ei olle töttehe saisma jänu.

494. Ilma tahtminne lassep henda kurrati tahtmistest wallitseda, et ne innimisse seddä ajalikko lijalt armastawa nink otšiva, nink se ülle seddä iggawest ärräunnetawa.

495. Ka innimisse sissen om üts tahtminne kumb Jumala tahtmistse wasta om, se om meije lihha tahtminne, kui inniminne omma hennese tahtmistse, meele nink himmo perrä ellap.

Rom. 8, 7. Sest lihhalik mötte om wiha Jumala wasta. Sest temmä ei heida Jumala sädukse alla. Sest se ei woi ka mitte.

Eweesr. 2, 1-5.

496. Meije ei peä siš kunnake kurrati, se ilma nink meije lihha tahtmistse perrä teggema, enge itkes Jumala tahtmistsele sönnawötlikko ollema, liikmatta temmä sönnä nink usju wan jämä, nink itš Jesusse meije usju algja nink löppetaja päle kaema.

497. Se

497. Se man om meil se önsalik lotus, et, kui meil ennege üts töemeel om Jumala tahtmist tetta, Jummal meid tahhap kinnitada nink üllespidada omman sönnan nink ussun meije ello otsani.

Wil. 1, 6. Nink olle sesamma pääl kindma, et, kã teije sissen hääd tödd om nakkanu, se saap seddä ka täütma Jesusse Kristusse päiwani.

I. Kor. 1, 8. Kã teid ka otsani saap kinnitama, laitmatta olla meije Isfanda Jesusse Kristusse päiwal.

XXV.

Neljas Palwe: Meije iggapeiwalikko leiba anna meile täamba.

Jummal annap egga päiwalikko leiba ka kũ ilma meije palweta, figile kurjele innimistille; ent meije palleme sensinnatsen palwen, et temmä meid tahhas seddä laske tutta, nink tennoga meije päiwalikko leiba wasta wõtta.

Ent päiwalikko leiwä läbbi moistetas: Kik, mes ihho toiduselle nink üllespidamiselle tarbis om; kui söök, jook, reiwa, kãngitse, hone nink maja, pöld, töpra, rahha, hä, wagga abbi kaas, waa latse, wagga perre, waa nink ussutawa ütlembä, hä wallitsus, hä ilm, rahho, terwis, karistus, aaw, hä söbra, ussutawa küllalisse, nink muido nisuggust.

498. Kui meije fige eesmält Jumala aawo, temmä rikust nink õigust olleme otsnu nink tedda waimosikko hä perräst olleme pallelnu, siš om meil ka

ka lubba, Jummalat, temmä taht-misse perrä, ih-
holikko hä perräst appiheikada nink pallelda.

499. Ent meije palleme tedda siin ütfinda eg-
ga: päiwälikko leiwä perräst; sest leib om se pä-
asfi kigest, mes ihho töidusselle tarbis tullep; nink
leib om meil eggal päiwal waja; nink weije peä-
me ka weitsiga rahhul ollema, nink ei peä mitte
suurt hääd tagga otäma, ei ka umbussen töise
honnungo eest murretama.

I. Tim. 6, 6: 8. Jummalat peljus rahhulollemis-
sega om suur kassu. Sest meije ei olle middäke
ilma päle tonu, seperräst om arwolik, et meije
ei woi ka middäke ärräwija. Ent kui meil pä-
töitust nink reiwid om, sis olgem neidega rah-
hul.

Hebr. 131 5. Olge rahhul sega, mes teil om: sest
temmä om üttelnu: Minna ei tahha sinno mit-
te ülle kää heitta, ei ka sinno mahha jätta.

500. Jummal om, keä päiwalikko leiba an-
nap.

Zaf. 1, 17. Kif hä andminne, nink kif täwwek
ande om üllewäst, nink tullep mahha walgus-
se Esäst.

Law. 1. 145, 15. Kif silmä lootwa sinno päle, nink
sinna annat neile neide söki ommal ajal.

501. Jummal annap päiwalikko leiba ka käl
ilma meije palweta, kigese kurjese innimistille,
mink läbbi temmä suur heldus nätta om; sest tem-
mä om ütš armolinne Jummal nink Esä, nink
tahhap, et kif peäs önsas sama nink tötte tundu-
misselle tullemä,

502. Ent ehk kül Jummal kigille innimistille
päiwälikko leiba annap ka ilma palweta, siski peä-
me meije tedda se perräst pallema, et meije iks meel-
de algatame, et kif hä andminne Jummalast tul-
lep, nink se läbbi üllewirrotetus same, tedda se eest
iks tennäda; sest mes meije pallemisse läbbi same,
nink tennoga wašta wöttame, se om meile iks arm-
samb, nink Jummalat önnistaminne hengäp tem-
mä päle.

I. Tim. 4, 4. Sest kif Jummalat lood-asfi om
hä, nink middäke ei olle ärräheitlik, mes ten-
noga wašta woetas.

503. Jummal ei olle joht sunnitu, meile leiba
anda; temmä woip ka leiba ärräwötta, seddä
wilja nurme pääl ärrähukkada nink kallist aiga
lähhätada.

504. Jummal annap leiba se kōrra perrä, et
meije ka peäme tööd teggema, nink nidade omma
leiba söma.

2. Tess. 3, 10: 12. Sest kui meije ka teije man olli-
me, sis kassime teile seddä, et, kää ei tahha
tööd tettä, se ei peä ka mitte sömä. Sest meije
kuleme mõnda teije seän kurja kombe perrä kää-
wat, nink ei mitte tööd teggewat, enge tühja
asja ajawat. Ent nisuggutšid kassime, nink
manniseme neid, läbbi meije Jesanda Jesus-
se Kristusse, et nemmä rahholikkult tööd tet-
ten neide omma leiba sömä.

505. Kä latskuse perräst santman kääp, sääl
nink tääl omma päitöitust kerjap, se ei sö mitte om-
ma leiba.

506. Keäge ei woi ka seddä leiba, mes temmä walgusse, petlikko, ärräkeletu ehk üllekoh-totsel wisil hennela satap, o m m a s leibäs kutsu, enge se om wödra leib, mes temmä töisilt om ärrä-wötnu, nink se ei siggine temmäle önnistuskes enge wannes.

Gal. Sönn. 20, 17. Maggus om mönnele leib, mes temmä wargussega sadap; ent perräst jääp temmä su täus sommeraid (sest häbbi, travistus nink kahhitseminne tullep temmä päle.)

507. Kui meije Jummalat leitwä perräst pal-leme, sis peäme se man ka hääd tööd teggema, se saiusse perrä, nink sisse Jummal meid om sääd-nu.

508. Ent meije palleme Jummalat päiwalik-ko läiwa perräst, mes meile ülleainult ihhotöidus-selle nink üllespidämissele tarbis om, ei rikust ei ka waisust.

Gal. Sönn. 20, 9. Kätte suggust adja palle min-na sinnust, Jesand, seddä ärrä keelko mulle mit-te, enne kui minna kole: wäärjummala pallemist nink wölsi lasse karwen minnust ärrä olla: waisust nink rikust ärräandko mulle mitte. Ent lasse minno minno parralist ruwwa Ossa sa-da. Minna salgasse wahhest sinno ärrä, kui minna lijalt sönus saas, nink ütles: kes om minno Jesand? Ehk kui minna ülle waisus lääs, lääs minna wahhest wargille, nink tees omma Jummal nimme wastä pattu.

509. Jhho töiduselle nink üllespidämissele lät tarbis sögi nink jogi; ent seperräst ei olle joht

joht lijalt sögi nink jogi waja, se tullep ihhole nink hengele kahjos.

Rom. 13, 13. Käugent ausalikkult, kui päiwa ajal: ei mitte ligan sögin nink jogin: ei mitte pordo-nulgan nink türäkusfen, ei mitte rijan nink wi-han: enge tömbke henne päle Jesandar Jesust Kristust nink ärge tekko omma lihha kassimist himmustamisses.

510. Jummal om omma armo nink heldusse perrä mitmasuggust sögi meije töiduskes walmis-tanu. Töppra, rohhi, kapsta, willi, orrun, möt-san, mäe pääl, jöön nink järwen, siin nink sääl, om mo toitus, jääp weel ülle.

Law. 1. 145. 16. Sinna arwat ülles omma roh-ker lä, nink teet sönus kii, mes elläp, hä melega.

511. Jhho katmissele lät tarbis reitwa, kängitse; nink ello assemelle hone nink maja.

512. Se tullep ihhole wäega hääs, kui inni-minne puhtid reitwid kannap nink peäp, nink kas-sin läüp.

513. Se hone, nink sissen meije elläme, peäp meid saggedaste meelde algatama, et, ötse kui temmä wannas lät, nida lät ka meije ihho, se henge hone, iks wannambas, nink saap wimate mahha kistotus nink kirsto sisse pantus; et meil siin jääds wät absend ei olle, enge seddä tullewast oftime, nink et meije olleminne nink öige Ossa ma taiwan om, kun paljo honid om.

2. Kor. 5, 1. Sest meije tiame, et kui meije kor-jus se maine hone mahha kistotas, meil honet

om Jummalast, kotta, kumb kättega ei olle tetu, enge kumb iggäwenne om taiwan.

Jan. 14, 2. 3. Minno Esä Majan om paljo honid: Nink kui minna lä, nink walmista tälle asfend, sis tulle minna jälle, nink tahha teid henne mannu wotta: et teije ka ollete, kun minna olle.

514. Asfendellemisfelle lät tarbis põld, tōpra, rahha; ent kel põld om, se peap sedda ka hāste harrima, tōppra eest hoold kandma nink rahhaga mitte raiskama ei ka temmāga ahnust ajama.

515. Uttel õnsalikule abbiellosaisusfelle lät tarbis hā wagga abbikaas; ent kui abbiellorahwas iks riidlemisfen nink wiwhastellemisfen nink taplemisfen tõine tõisega ellawa, neile om pea iks leiba putus, ehk se, nmes eil om, om mõrru maggo.

516. Uttel Esfale nink Emmāle tulley suures rõmus, kui neil waa latse omma; ent seperräst peawa nemma neid ka jummalapeljusfen nink wagausfen nink liken hāan tõdn ülleskaswadama.

Gal. opp. sõn. 10, 1. Üts tark poig rõmustap Esä, enge üts alw poig om ommale Emmāle melepahhandusfes.

517. Perrewannambille lät tarbis wagga nink usfutaw perre; ent kel kurri, wastapandja, laisa nink ilmusfutawa perre om, sel om iks pahhandus.

518. Allambille tulley hāās, kui ne üllemba nink wannamba waa nink usfutawa omma, nink hāād wallitsust peāwa; ent allamba peāwa sedda ka

ka tenno nink allandusfega tundma nink üllembi-de nink wannambide sõnna kuulma, et meije neide al ütte rahholikko nink waiki ello woime pidada kigen Jummalapeljusfen nink aususfen.

518. Wiljä nink tõ teggemisfe perräst om hā ilm waja, kumb ka Jummalast tulley.

520. Et meije omma asja nink tõõd ilmkeel-matta woime ärrätallitada, sis om rahho waja, ent weije peame ka tõine tõisega iks rahhun ellama.

521. Ihho terwus om kül se kige suuremb ihholik hā, minki eest inniminne Jummalat ei woi kül tennāda; nink ihho terwusse man peame ka henge õnnistusfe eest hāste hoold kandma.

522. Se ümbreakümisfe polest tõine tõisega om karristus nink auw waja.

Rom. 13, 7. Sis tassoge nüüd egga mihshele omma Wõlgo: tatsinat, kelle tatsinat sünnis: tolli, kelle tolli sünnis: peljo, kelle peljo sünnis: Auwo, kelle auw sünnis.

523. Selle mansaismisfe nink abbinäutmisfe perräst omma hā sõbbra waja, nink se om üllewäega õnsalik, kui ne innimisfe hāād sõbbrust tõine tõisega peāwa.

Sir. 6, 15. Üts usfutaw sõbber om üts tuggew warjopait, kes sedda lõrwap, se lõrwap õnnistusfe warrandust. Üts usfutaw sõbber ei sünni minki wasta wahhetada, nink ei sa üttege temmā illo wasta. Üts usfutaw sõbber om ello rohhi, nink kes Jummalat pelgap, se saap nifuggust kätte.

524. Neile, kumma ütten foggoduſſen elläwa, omma uſſutawa källaleiſi waja.

Sir. 25, 1. 2. Kolm kauhniſt aſja omma, kumma Jummalala nink innimiſte meele perräſt omma: Kui wellitſe üttemeeliſiſe omma, nink källamehhe henda armastaiva, nink Mees nink Naine häſte ütte ſünniwa.

XXVI.

Wijes Palwe: Nink anna meile andis meije ſüüda, nida kui meije andis anna name ommille ſüüdlaiſille.

Meije palleme ſenſinnatſen palwen, et Jēſa taiwan eſ tahhaſ mitte meije pattu päle kaeda, ei ka neide perräſt meije pallemiſt meile keeldä; ſeſt meije ei olle mitte ſe wäart, meſ meije palleme, ei olle ka ſeddä mitte ärräteninu: enge temmä tahhaſ meile kiſ ſelgeſt armuſt anda, ſeſt meije teme eggä päiwä paſjo pattu, nink tenime ſelget nuhtluſt. Siſ tahhame meije ka käl jälle ſüüdameſt andiſ anda, nink hääl meel hääd tetta neile, kumma meije waſta patwa.

525. Ni kui meil eggal päiwäl leiבä waja om, ni häſte om meile ka eggal päiwal pattu andiſ andminne waja.

526. Meije pattu perräſt olleme meije Jummalalle ſüüdlaiſe.

Rom. 3, 19. Et kiſ ſu ſaaſ kinni ſulletuſ, nink kiſ ilm Jummalal ſüüdlil olleſ.

527. Kui meije tahhame önfäſ ſaba, ſiſ peäp Jummal meile meije pattu ſüüda andiſ andma, nink

nink meije peäme tedbä ſeperräſt allandlikkult, ſbameliſko lahheſemiſega nink kindman uſſun meije Önniſteggija ſiſſen, ka meije pattu ſüüda om maſnu, pallega.

528. Ent meije palleme, et Jummal tahhaſ meile meije ſüüda andiſ anda, nida kui meije andiſ anna name ommille ſüüdlaiſille.

529. Segä towotame meije ka ommille ſüüdlaiſille, kumma meije waſta patnu, andiſ andma; ent ka ſeddä ei te, temmäle ei ſa ka temmä ſüüda Jummalal mitte andiſ antuſ ſama.

Matt. 6, 14. 15. Seſt kui teije neile innimiſtiſte neide eſſituſt andiſ anna, ſiſ ſaap ka teije taiwane Eſſä teile andiſ andma: ent kui teije innimiſtiſte neide eſſituſt andiſ ei anna, ſiſ ei ſa ka teije Eſſä teije eſſituſt mitte andiſ andma.

530. Meije peäme omma pallemiſe man iſſellawält nink allandlikkult meelde algatama et meije pattatſe nink Jummalalle ſüüdliko olleme, eggäl päiwäl pattu teme nink ſega ſelget nuhtluſt ärrätenime.

531. Kui nüüd Jummal meije pattu päle kaes, kui meije palleme, nink meile meije pattu perräſt tahhaſ taſſota, ſiſ peäſ temmä meile meije pallemiſt keelma, ſeſt meije ei olle mitte ſe wäart, meſ meije palleme.

Law. 1, 51, 11. Panne omma ſilmä miuno pattu eeſt warjulle, nink kiſtuta ärrä kiſ minno üllekohhut.

1. Moſ. 32, 10. Jēſand minna olle ülle alw, kige ſe armo nink kige ſe tötte waſta, meſ ſinna ommale kōlbmatulle ſullafalle ollet tennu.

532. Meije ei woi ka hennelle fige omma palles-
 misfega nink tōga Jummalast middāke ārrāteenita.
 Euf. 17, 10. Kui teije kē ollete tennu, mes teile
 kāstu om, sis ūtlege: Meije olleme kōlbmatta
 fullase: meije olleme tennu, mes meije wōlg olli
 tetta.

533. Seddā peāme meije ka neide hāteggemis-
 se man, kumba Jummal meile nāūtāp, meelde al-
 gatama, tunnistēn: Minna ei olle mitte se wāart,
 ei olle ka seddā mitte ārrāteeninu.

534. Nink sest et meije se wāart ei olle, mes
 meije palleme, nink ka hennelle middāge ei woi Jum-
 malast ārrāteenidā, sis peāme meije kē Jummalā
 armust otsma nink pallega, sest Jummalā arm-
 masap ilu lōpmatta ennāmb kui kē innimiste
 ārrāteeniminne.

Hebr. 4, 16. Sis lākkem nūūd julgušfega armo
 jārie ette, et meije hallestust saasē, nink armo
 lōmwāšē parra ajalīšes abbiš.

535. Ent se Jummalā arm meije wāšā, kelle
 perrā temmā meile meije pattu sūūdā andis annap,
 nink se pāle weel meile hāād teep, peāp meid ka
 kīhorama, armolik olla omme sūūbleiside wāšā,
 et meije neile ka andis anname nink hāād meile, ar-
 must Jummalā nink lāhhembā wāšā, hāād teme,
 neile, kumma meije wāšā patwa.

Euf. 6, 36. Seperrāst olge armolikko, nida kui ka
 teije Esā armolik om. Ūrge sundke, sis ei sun-
 nita teid ka. Ūrge pange hukka, sis ei sa teije
 ka hukka pantus. Andke andis, sis saap teile ka
 andis antus. Andke, sis antas teile ka.

536. Se

536. Se fige parremb, minkaga sinna tedda,
 kē sinno wāšā om patnu, woi ārrāwāardā
 nink teddā jālle hennelle sōbbus woi tetta, om se:
 et sinna temmāle andisannat, nink temmāle hāād
 teed.

Rom. 12, 19. Ūrge tošfoge ešē omman wišhan,
 arma: Enge andke wišhale maad. Sest kir-
 jotet om: sundus om minno perrāst: Minna
 tahha tāsōdā, ūtlep Isōand. Kui nūūd sinno
 Wainlanne isōnes, sis sōdā teddā: kui tem-
 mā jannonēs, sis joda teddā: sest seddā tetten
 saat sinna tullitšid hūtse temmā pā pāle kogu-
 ma (sinna saat teddā armo lābbi hāūga kat-
 ma, pehmenāma, jālle ašfemelle nink pattu
 tundmisfelle saatma nink teddā armo pole sinno
 wāšā ligutama.) Ūrā lāško hendā kurjast
 ārrāwāardā: enge wārā sinna kurjā ārrā hāga.

537. Nink siin om ka meije Onnisteggija Je-
 sus Kristus meije een kāūnu, nink meile eentir-
 ja jātnu, et meije temmā jālgi perrā peāme kāūma.

Kol. 3, 12, 13. Sis wōtke nūūd henne pāle, kui
 Jummalā ārrāwallitsetu pūhā nink arma, sō-
 melikko hallestamist, heldust, maddalust, tās-
 saust, pikkāmeid: Sallige tōine tōist, nink
 andke toine tōisile andis, kui kelleke tōise wā-
 šā om kaibust: ošē kui ka Kristus teile om an-
 dis andnu, nida ka teije.

XXVII.

Rues Palwe: Nink ārrā saatko meid
 mitte kīnsatusse sisse.

R 5

Se

Se man om tähhele panna: Et Jummal küi leddäke ei kiusa, ent meije palleme sensinnatsen palwen, et meid Jummal tahhas hoita nink üllespiddäda, et meid Kurrat, ilm nink meije lihha ärrä ei pettä, ei ka hukkata, umbussu, kätte mörte nink mu sure häü nink pattu sisse: nink ehk meid sega peäs kiusatama, et meije siski woisime ärräwäärda, nink woimust sada.

538. Kuwenden palwen pallebas kiusatusse wašta.

539. Se kiusaminne om kattesuggune, üts om hä pole, töine kurja pole.

540. Jummal ei kiusa joht kädäke kurja pole. Jak. 1, 13. Keäke ärrä üttelgo, kui temmä kiusatas: et minna kiusata Jummalast: sest Jummal ei woi mitte kurjas sada kiusatus, nink temmä ei kiusa eski leddäke. Ent eggäüts kiusatas, kui temmä ommast himmust weetäs nink kihhotetas. Perräst, kui himmo om sanu, sis sünnitap temmä pattu: ent kui pat om täüdetu, sis sünnitap se surma.

541. Kui Jummal meid mönniförd suure häädä, putusse, willitsusse ehk risti sisse lassep tulla, nink sebdä nink töist, mes mörru om kanda meije päle pannep, sis om se üts kiusaminne hä pole.

542. Segä nink se man tahhap Jummal meije usku armo nink lotust fajeda ehk awwaldada, meid se sissen kinnitāda, meid henne pole tömbada, palwusse pole ülleswirrotada, meid omma nörgusse sega tutwas tetta, nink iggawetses auwustusfes walmistada. I. Petr. 1, 7.

I. Petr.

1. Petr. 4, 12, 13. Arma, ärge arwale mitte sebdä pallawat wöras, mes teile teije kiusamisfes lohhus, ötse kui johhus teile wöras aski: enge olge röömisa, nida kui teije Kristusse kannatussest ösälisse ollete, et teije ka temmä Auwustusse awwaldamisfen römusten röömisa ollesse.

543. Särätside kiusatusse polest palleme meije Jummalat, et temmä neid mitte ni suures nink ülle meije jouwo ei lasfes minna, enge meid tahhas hoita nink üllespiddäda, jōudo nink tarkust nink kannatust anda, neid kanda.

544. Ent ne kurja kiusatusse tulleswa Kurratist, ilmast nink meije lihhas; kui Kurrat läbbi sissenpidditse andmisse, ilm omma warrandusse, römu nink lustiga, nink ne kurja inimisese omma kurja eenpalge ehk pahhandamissegä, hälitsemisese ehk ähwärdamissegä, meije lihha nink werri, läbbi sissenpidditse kurja himmo, inimist pattu sisse hukkatap nink kihhotap.

545. Neidesinnaste kurja kiusatusse polest palleme meije Jummalat, et temmä neid, ni paljo kui eäle temmä tarkusse nink heldusse perräst woimolik om, iks meist ärräkānas, nink meije man saias omma abbiga nink wāega, nink ehk meid sega peäs kiusatama, et meije siski woisime ärräwäärda nink Woimust sada.

546. Kurja kiusatusse wašta arwitap: kui meije omma nörgust iks meelde algatame, nink seperräst iks hoidmisfen neide wašta olleme, kui meije walwame nink palleme, tarkalikkult käime, Jummalä sönna mannu jāme, nink iks kindmāste Jummalä päle lodame.

I. Kor.

I. Kor. 10, 12, 13. Seperräst, ká henda mötlep
saiswat, se kajego, et temmä ei satta. Teid ei
olle weel mu kui innimiselik kiusatus tabbanu:
ent Jummal om usfutaw, ká teid ei lasse kiu-
sata ülle teije jouwo; enge saap ka kiusatussega
otfa teggema, et teije suttate kanda.

Matt. 26, 41. Walwge nink pallege, et teije kiu-
satusse sisse et satta: se Waim om kül ussin,
ent se lihha om nõrk.

Eweesr. 5, 15. Sis kajego nüüd, et teije targalik-
kult káude: ei mitte kui rummalat, enge nida
kui targa.

XXVIII.

Saitsmes Palwe: Enge pástá meid
árrá kurjast.

Meije palleme sensinnatsen palwen, kui útte
puhuga, et meid Isá taiwan kigesuggutsest ih-
ho: nink henge, há: nink auwo kurjast tahhas árrá-
pásta, nink wimate, kui meije tunnikenne tullep,
útte ónsat Otfa anda, nink armoga sestinnatsest
háddá: orrust henne mannu taiwatte wotta. Amen!

547. Se kige suuremb kurri om pat; Tem-
mást tullep ihho: nink henge: há: nink auwo: kurri.

548. Ihho kurjas arwatas: tóbbe, waiwa;
Henge kurjas arwatas: Sóggedus moistusfen,
kurja himmo, wiha, wain, riid, wihasstellemin-
ne, kaddeus, ilmráho sáameteedmisfen, pattu
waiwa, nink meije tahtmise wastapandminne
Jummala sáduuse wasta. Auwo kurjas arwatas:
teotaminne, árrápolgminne, hábbi.

549. Jum-

549. Jummal lassep omma tarkusse nink ar-
mo nink óigusse perrá nisuggust kurja innimiste
pále tulla, nink seddá 1) pattatille nuhtlusfes.
2) Et se lábbi meije kurja himmo meije sissen árrá-
kistotus saas. 3) Et meije henda ei úllenda, 4)
Palwusse pole úlleswirrotetus saassem, 5) nink
et meije es peá ni wáega maitse külje nakkama,
enge iggawetse parremba ello perrá peás himmus-
tama.

I. Petr. 4, 1, 2. Et nüüd Kristus lihhan meije
eest om kannatanu, sis ehhitáge teige henda ka
sesamma meelega, sest ká lihhan kannatap, se jat-
tap mahha pattu. Et temmä seddá úlle ollewat
ello Aiga innimiste himmul ennám es ellas,
enge Jumjala tahtmisesel.

2. Kor. 4, 17, 18. Sest meije silmäpilglik nink keb-
já willitus, sadap meile iggawest nink úlli-
wáega suurt auwustust: kui meije ei káse sed-
dá, mes náttás, enge mes ei nátta. Sest mes
náttás, se om ajalik: ent mes nággematta om,
se om iggawenne.

Bil. 1, 23. Mul om himmo árrápástetus sada,
nink Kristusse man olla.

550. Meil om kül lubba, Jummalat pallelda,
et temmä meid kigest kurjast tahhas árrápásta;
ent ni kawwa kui meije siin elláme, peáme meije
ikš seddá nink tóist kurja kannatama.

Apostl. 14, 22. Meije peáme paljo willitusse láb-
bi Jumjala rikusse sisse minnema.

551. Jummal pástap meid ka saggewaste kur-
jast árrá, et temmä seddá meije páält árráwóttap,
meist

meist ärräkänap, ehk meije riisti wäshembäs teep
nink meid temmä sönna lotusfega rõmustap.

552. Ent se kige täwvelikkumb ärrapästmin-
ne kigesi kurjast tullep wimate usklikuille kätte, kui
neide tunnifenne tullep, nink Jummal neid ütte
õnsa otia läbbi kigest kurjast ärrapästap.

2. Tim. 4. 18. Jēsand saap minno ärrapästmä ki-
gest kurjast tōbst, nink üllespidāmā ommale
taiwalikko rikkusfelle.

553. Kigille tullep wimate neide tunnifenne,
et nemma siist peäwa ärräminnema.

554. Nink se päle peäme meije iks mõtlema,
henda atgaste temmä päle walmistama, nink ütte
õnsa otia eest tõemelelikkult hooib kändma.

Sir. 7, 39. Kige omme teggode man mõtle omma
wiimse otia päle, siis ei sa sinna mitte iggäwel
pattu teggema.

Law. 1. 39, 5. Jēsand anna mulle teeda minno
ello otia nink minno päiwäde mõdo, misfug-
gune se om.

555. Meije peäme seperräst õigen pattustkäänd-
misten nink ussun Jēsusie Kristusse sisten, eggäl
päiwal pattu andis andmist otsma nink pallesma;
kik pattu tōdb tõemelelikkult mahha jätma, jumma-
lapelglikkult elläma, kik hääb teggema, mink pole
Jummal jõudo annap, nink henda saggedaste ütte
usklikko nink sõamelikko palwusse läbbi Jummal
kätte andma.

556. Kui meije henda nidade omme wiimse
otia päle walmis peäme, siis annap ka Jummal
meile ütte õnsat otia nink wõttap meid siist ärrä
armoga henne mannu tawatte. Aw.

Awwald. 14, 13. Õnsa omma ne koolia, kumma
Jēsand ärräkoolwa, sest ajast. Tõest, Waim
üttep, et nemma hengäwä ommast tōbst: sest
neide teo läwä neide perrä.

XXIX.

Õtša Sõnna: Sest sinno perrält om kunning-
riik nink wäggi, nink auruustus iggäwetsel ajal.
Amen!

557. Se eddimänne pohhi, mink perräst Jum-
mal meije palwet tahhas kuulda, om: Temma
perrält om se riik, temma om meije Jēsand nink
Jummal nink Kunningas, nink meije temma al-
lamba nink temma Kunningriiki rahwas, kumbe
temma om lonu, kallide ärräostnu nink ommis
latfis wasses sünnitanu.

558. Se tõine pohhi om: Temma perrält om
wäggi, Jummal woip meid arowitada nink an-
da, mes meile tarbis tullep.

559. Se kolmas pohhi on: Temma perrält om
auruustus, se sigginep Jummal auruus, kui tem-
mä meid kulep.

Se Sõnna Amen täshendap: et minna
pea kindmä ollema, et nisuggutse palwe omma
Jēsal taiwan wastawõtlikko nink kuultu: sest
temma om meid essi kasknu nidade pallesda, nink
tootanu meid kuulda. Amen, Amen, se om: ja,
ja: nida peäp sündimä.

560. Kui meije Jummalat pallesma, siis peä-
me meije kindmä ollema, et temma meid woip
nink tahhap kuulda, nink sest ei peä meije mitte
katsite mõtlema.

561. Mei-

561. Meije woime ka kindma ossa, et Jummal meid iks kulep, kui meije ennege temmä tahtmis se perrä palleme, sest temmä om meid essi kasknu nidade pallelda, nink tootanu meid kuulda.

Lam. 1. 50, 15. Heika minno appi hädda sisfen, sis tahha minna sinno ärräpästa, nink sinna peat minno kitma.

562. Ent ne, kumma ilma pattustkäändmis seta, usfuta, töemeleta, nink ilmperrämötlematta lewa, neid ei kule Jummal mitte.

Jan. 9, 31. Ent meije tijame, et Jummal pattat sid ei kule: Enge ka Jummalapelglik om, nink temmä tahtmist teep, sedda kulep temmä

I. Jan. 5, 14. Nink se om se Julgus, mes meil temmä wašta om, et kui meije middake temmä Meele perrä palleme, sis kulep temmä meid.

Oh! sinna meije Jäsand nink Jummal, ka sinna se dige Eesä ollet, mes latsis nimmetetas, taitwan nink ma pääl, meije algatame sinno fige wäggewär wäkke nink maan ollemist ülle fige, meelde, nink üllendame omme sōamid sinno pole, sinno, kindmān usfun Jēsusse, meije Onnisteggija sisfen, nink fige lotusfega, kui sinno latse, pallelden: Pühhendetus sago sinno nimmi. Pühha olgo Sinna meile ikkes nink sinno tawweusse, nink sōnna nink tahtminne nink sādusse. Anna, et meije figen sinno auwo otsime, nink seperast sinno sōnna digede oppime tundma, nink aitwita meid, pühhälikkult temmä perrä elläda. Sinno

no riik tulgo. Hoija sedda armo oppust nink pühha Sakramenti puhtaste nink selgeste meije seän, walgusta, parranda, rõmuusta nink kinnita meid temmä läbbi figen hään töön; anna meile tutta rahho nink rõmu pühhan Waimun, nink te meid kõlsikkus tawwaliselle rikkuselle. Sinno tahtminne sündko kui taiwan nida ka ma pääl. Oppeta meid sinno tahtmist elläwäst tundma nink anna jõudo, et meije sedda hääl meel nink sōnawõtkikkult täudame, Jēsusse sisfe ussune, pühhändamis se perrä kiusame nink omma ristil kannatalikkult kannatame. Kela nink häeta kii kurja nouwo nink tahtmist meije mant ärrä. Meije päiwälikko leiba anna meile täamba. Kä sinna neid linnokeissi taiwa al toitat nink neid lillikuid wälja pääl ehhitat, kelle päle kii silmä lootwa, et sinna neile neide söki annat, kanna ka meije eest hoold, oh tawwane Eesä, nink anna meile, mes meile meije ihhotoiduselle nink katmiselle nink selle ellämissele tarbis tullep. Ei waisust ei ka rikust palleme meije, enge lasse meid meije parralist ruwwa ossa sada. Nink anna meile andis meije südä, nida kui meije andis anname ommille süüdlesille, ärrä minne mitte meijega kohtutte, Jäsand, ärrä nuhtlego meid mitte meije pattu perrä, nink ärrä tasfogo meile mitte meije kurja tö perrä. Olle meile Kristusse perräst armolik nink täuda meid sinno armoga, et meije ka iks töine töiselle hääl meel andis anname nink digen rahhun elladen töist armastame sōamen. Nink ärrä saatko meid mit-

mitte kiusatusse siise, hoija meid lige kurja kiusatusse eest nink ärrä lasse meid mitte kiusata ülle meije jöuwo, enge te iks lise kiusatussega otsa, et meije suttame kanda. Nink pästa meid ärrä kurjast. Käna armust kil kurja meist ärrä, fäisa meije man ristin nink willitfussen, atwita meid kil kannatalikkult kanda, nink anna meile wiimate ütte önsat otsa, nink wötta sis meid rahhun henne mannu taiwatte. Eest sinno perrält om se riik, nink wäggi nink auwustus, sinna ei woi meid sinno perrändust mitte mahha jätta, sinna ollet ülle lige nink jowwat nink suttat kil, kule meid, sis tahhame sinno kitta nink sinno auwustust kulusutada iggawetsel ajak, Amen, Amen, nida sündko!

XXX.

Sakramentist.

563. Üts öige ristiinniminne peap lige ennäm bást Jummalä armo perrä himmustama ehk waid lema nink otäma, temmäst ösälikkus nink kindmäs tettus sada; sest Jummalä armust om meil kil.

564. Se armolinne Jummal om ka hoold kändnu, et eggäüts ristiindiminne Jummalä armust woip ösälikkus nink temmäst kindmäs sada öige nättawäl wisil neide pühhä Sakramentide läbbi.

565. Üts Sakrament om üts säräne pühhä ed kriitikkun Kerkun, kumb Jummalast essi om säetu, nink kelle man meije läbbi nättawä asja Jummalä näggemattast armust ösälikkus nink temmäst kindmäs tettus same.

566. Jo

566. Jo wannan Testamentin olli Jummal neile Israeli rahwalle kätte särädsid pühhä Sääd missi andnu, umbreleikamist nink pühhä Pasjat.

567. Se Umbreleikaminne olli Säädusse nink leppingo tähhes säetu Jummalä nink Israeli rahwa wajel, nink läbbi ne Israeli latse se leppingo siise ülle swoetus säijewa, kumba Jummalä Abrahamiga olli tennu. 1. Mos. 17, 10.

568. Temmä piddi neile meelde algatama sedä neide innimiste lomu hukkatust, nink kui wäega waja olles, et temmä ärräparrandetus saas. 5. Mos. 10, 16, 30, 6. Jer. 4, 4.

569. Se pühhä Pasja olli ka üts Jummalä säädminne, kelle perrä eggäüts Maja perremees ütte terwe ajalist Woona piddi wötma, nink sedä röstma nink öddango wasta omma mäsä rahwaga ärrästäma, neide ärräpästmisese mäletusese Egiptimaalt. 2. Mos. 12.

570. Resunnatse möllemä säädmisese piddiwa ennege Jesusse surmani jäma. Kal. 5, 2. 1. Kor. 5, 7.

571. Neide assemel om meije Isänd Jesus Kristus sedä pühhä Ristimist nink pühhä Öddango. Södmäiga säädnu.

XXXI.

Pühhäst Ristimisest.

Ristiminne ei olle mitte paljas Wess, enge om Wess, Jummalä tässun säetu, nink Jummalä Sönnaga ühhenderu.

L 2

572. Se

572. Se pühha ristmisse tö sünnip Jummalala kástu perrá nink Jummalala sönnaga, se teep seddá We: kádamist Sakramentis.

Se Jummalala Kást nink Sónna ristmisse polest, om: Kui meije Jssand Kristus ütlep: Matt. 28, 19.

Minge nink tekke Jüngris kíl pagga: nid, neid risten Jummalala se Jssá nink Poja nink pühha Waimo nimmel.

573. Pühha ristmisse tö sünnip sis Jummalala se Jssá nink Poja nink pühha Waimo nimmel, se om: 1) Jummalala se Jssá nink Poja nink pühha Waimo kástmisse pále. 2) Jummalala se Jssá nink Poja nink pühha Waimo Maan ollemisse nink tallitamisse al. 3) Jummalala se Jssá nink Poja nink pühha Waimo tundmissest, auwustamissest nink sönnawótmissest. 4) Jummalala se Jssá nink Poja nink pühha Waimo ónnistusse pále.

574. Pühhán Ristmissen tulleme meije se wast: se leppingo sissen Jummalala se Jssá Poja nink pühha Waimoga.

1. Petr. 3, 21. Ristminne ei olle mitte rojusse árrawótmínne lihha páált, enge há súddáme teed: misse lepping Jummalaga, lábbi Jesusse Kristusse úllestósemisse.

575. Gefinnane Ristmisse: Lepping saifap Jummalala polest se sissen:

1) Jummal se Jssá wóttap meid ommis lat: sis wasta.

Kal. 3, 26. Sest teije ollete kíl Jummalala latse láb:

lábbi ussu Jesusse Kristusse sissen; sest mitto teid Kristusse pále omma ristitu, ne omma Kristust henne pále tómbnu.

2) Jummal Poig kóngip meile pühhán rist: misse omma árrateenimist nink arwap seddá met: le ommas.

Rom. 6, 3. Es teije tija, et mitto meid Kristus: se Jesusse pále omma ristitu, temmá surma sis: se olleme ristitu.

3) Jummal pühha Waimo nakkap pühhán rist: misse omma pühhendamis: se tödd meije sissen tal: litama.

Apostl. 2, 28. Ent Peter üttel neide wasta: káánd: ke henda pattust nink laske eggáuts teije seást henda risti Jesusse Kristusse nimmel pattu andis andmissest, nink sis fade teije sama pühha Waimo andet.

576. Meije polest saifap se ristmisse: lepping se sissen: 1) et meije Jummalalle selle Jssále towotame, temmále kui latse sönnawótlíkko olla, tedda latselekult peljáda nink armastada nink temmá pále lota. Seperrást wannume meije, ehl ne wad: deri meije assemel, pühhán Ristmissest, árrá, kurratit, nink kíl temmá tödd nink teggo, nink kíl temmá asju nink kómbid.

2) Meije wóttame pühhán ristmissest Jesusst Kristust ommas ónnisteggijas wasta; sest mitto teid Kristusse pále omma ristitu, ne omma Kristust henne pále tómbnu. Kal. 3, 26.

3) Meije tahhame henda pühhást Waimust laske wallit: sedita nink pühhendáda.

XXXII.

Se päle sadap ristminne pattu andisandmist, päästap ärrä surmast nink kurratist, nink annap iggäwest ännistust figille, kumma seddä uswa, nida kui Jummalä Sönnä nink tootus ütlep.

577. Pühhän Ristmissen same meije Jesuse ärräteenimisfest osalikkus nink temmä perräst pattu andisandmist kätte; nida sadap Ristminne pattu andisandmist. Apost. 2, 28.

578. Temmä päästap surmast nink kurratist; fest meije olleme Jesuse Surma sisse ristitu, nink läbbi Jesus Surmale Wälke om ärräwötnu nink ello lonu; nink mitto teid Kristusse päle omma ristitu, ne omma Kristust henne päle tömbnu nink temmä pärrält. Kal. 3, 27. Rom. 6, 3.

579. Temmä annap iggäwest ännistust; meije same pühhän ristmissen seddä lohhat iggäwestes ännistuses kätte, se Jesuse ärräteenimisfe perräst kumb meile ristmissen kingitas; nink se wastesündimisfe läbbi, mis meije polest pühha ristmissen sünnip, same meije ka iggäweste ännistusfe pole walmistetu nink köblikkus tettus, nidade et meije, kui Jummalä latse, jo lotusfen woime änsä olla, kui meije Jummalä Sönnä nink tootust ussume. Rom. 8, 24. Sest meije olleme lotusfen änsäs sanu.

XXXIII.

Jummalä Sönnä nink tootus ristmisfe polest om: Kui meije Jäsand Kristus ütlep: Mark. 16, 16. Kä

Kä ussup nink ristitäs, se saap änsäs sama, ent kä ei ussu, se saap ärräsunnitus.

580. Eggäüttele ristiinnimiselle läät tarbis, et temmä ristitu om nink ussup, sis saap temmä änsäs sama Jesuse Sönnä nink tootusse perrä.

Jan. 3, 16. Sest nida om Jummalä seddä ilma ärmastanu, et temmä omma ainustsündinu Pojga om andnu, et kük, kumma temmä sisse uswa, hukka ei sa, enge iggäwest ello sawa.

581. Ent ehk kük keäke ristitu om, nink temmä ei ussu mitte, sis saap temmä ärräsunnitus.

Kal. 5, 8. Sest Kristusfen Jesusefen ei köhta ümbreleikaminne ei ka eennähk middäke, enge usk, kumb armo läbbi teggijä om.

Jan. 3, 18. Kä temmä sisse ussup, se ei sunnita mitte: Ent kä ei ussu, se om jo sunnitu, sest temmä ei ussu mitte Jummalä äino sündinu Pojga nimmi sisse.

XXXIV.

582. Se paljas Westi ristmissen ei woi meid ka mitte änsäs tetta.

Sest Westi ei te töttelikkult seddä mitte, enge Jummalä sönnä, kumb se weega nink se wee man om, nink usk, kumb seddä Jummalä sönnä Been ussup. Sest ilma Jummalä sönnata om se Westi paljas Westi, nink ei elle mitte ristminne; ent Jummalä sönnaga om se üts ristminne: se om üts armo

mo täüs ello wessi, nink wastse, sündmisse wihtminne pühhan Waimun: nida kui se Apostel Pawel ütley Tit. 1. 3. pät. 5. 6. 7. werstin: Jummal Jesä om omma halles- tusse perrä meid õnsas tennu läbbi pühha Waimo Jällesünnitamisse nink wastse teg- gemisse, wihtmisse, kumba temmä rikka- likkult meije päle om wälja kallanu, läbbi Jesusse Kristnuse, meije Õnnisteggija; et meije temmä armust diges tettu iggawetse ello perrändajis saasse, lotusse perrä se om töttelik sõnna.

583. Se ristmisse õnsasteggija wäggi ei olle mitte wee sissen, enge temmä tulley Jummalä sõn- nast, kumb se weega nink se wee man om, nink kelle perrä ristitus saap.

I. Petr. 1, 23. Kumba jälle ollete sündinu ei mitte hukkaminnewäst, enge hukkaminnematta Seem- nest, läbbi elläwa nink iggawes jäädwa Jum- mala sõnna.

584. Meije polest om uft waja, kui meije fest Õnnistusfest tahhame õsaliikkus sada, kumb rist- misse läbbi tulley.

585. Nink sis om meile se ristminne ütse armo täüs ello wessi; Meije some pühhan ristmislen Jummalä armust õsaliikkus, kumbe se nõggemat- ta asti temmä man om.

586. Sesamma Jummalä armo perrä sumu- tap Jummal meid wastses, weest nink Waimust; nink

nink se perräst kutsutas pühha ristminne üttes wast- se, sündmisse wihtmisles pühhan Waimun.

Jan. 3 5. 6. Jesus koste: Töttelikkult, töttelik- kult minna ütse sulle: Kui keäke ei sünni Weest nink Waimust, sis ei woi temmä mitte Jum- mala rikkusse sisse sada. Mes lihast om sün- dinu, se om lihha, ent mes Waimust om sün- dinu, se om Waim.

587. Se ihholikko sündmisse läbbi om eggä- ütse innimisfega, temmä moistusse, tahtmisse, meele nink himmoga, pattu perräst, säräne luggu, kelle perrä meije Jummalä rikkuselle ei kõlba; mei- je moistus om ärräpimmeteru, meije tahtminne nink himmo ärrärikkotu nink kurja pole kääntu.

Jan. 3, 6. Mes lihast om sündinu, om lihha; (patlik, heitlik, ärrärikkotu.)

I. Kor. 11, 14. Eihhalik inniminne ei moistä mit- te, mes Jummalä Waimust om, fest se om temmal hullus, nink temmä ei woi sebdä tutta, fest se peäp waimolikkult sünnitus sama.

Erweesr. 2, 3. Nink ollime lomust wihsa latse, nida kui muuke.

Erweesr. 4, 18. Kumba omma moistuslen ärrä- pimmetu, nink kawwen Jummalä ellust, läb- bi rummalusse, kumb neide sissen om, neide sõame kallestusse perräst.

588. Kui meije sis tahhame Jummalä rikkus- se sisse sada, sis peäp enne meijega ütse suur wai- molik umbremutudaminne, meije moistusse, taht- misse, meele nink himmo polest, sündima; meije peäme wastsest (üllewäst) sündima; meije mõtle-

minne, tundminne, himmustaminne, tahtminne
nink teggeminne peap wastses, parrembas min-
nema, Jummal meele perrä nink temmä pole
kääntu ollema.

Jan. 3. 7. Ärrä pango immes, et minna sulle ol-
le ütteluu: Teije peäte wastfest sündima.

589. Se wastne sündminne om säräne Jum-
mala tö, kelle perrä temmä omma hallestusse per-
rä, omma Sönnä nink Waimo läbbi, meije mois-
tust walgustap, meije tahtmist pühhendap, ja
meid, henge polest, nida ümbremutudap nink par-
randap, et meije nakkame teddä tundma, teddä
armaštama, temmä perrä himmustama, henda
temmast römüstama nink temmä meele perräst teg-
gema.

Esef. 36. 26. 27. Minna tahha teile ütte wastset
Söänd anda, nink wastset Waimo teije sisfen
anda, nink tahha ärräsata seddä kirwist söänd
teije lihhas, nink teile ütte lihha söänd anda.
Nink omma Waimo tahha minna teije sisfe an-
da, nink seddä tetta, et teije wöttate käüwe
minno säadmiste sisfen ja minno kohtosaadus-
sid piddada nink neide perrä tetta.

590. Sefinnane meije wastne sündminne nak-
katas pühhän ristmisfen, kun meije seddä pühhä
Waimo kätte same, kumba Jummal meije päle
om wälja kallanu läbbi Jesusse Kristusse meije
Önnisteggija.

591. Se kombe nink wiisi, mink perrä se wast-
ne sündminne pühhan ristmisfen meije polest sün-
nip, om meil ärräselletamatta; ent Jummal man
ei olle ütfit assi woimatta.

Jan.

Jan. 3. 8. Tuul puhhup kohhe temmä tahhap:
nink sinna kulet kül temmä Löösmist, ent sin-
na ei tija kustas temmä tulnes, ehk kohhe tem-
mä lännes, nida om ka eggänts, ka Waimust
om sündinu.

592. Se wastne sündminne om meile seper-
räst ülle ainult waja, nink tullep meile tarbis: et
meije Jummal armust öiges tertu iggawetse ello
parrändajis saasse.

593. Kui meije tahhame önsas sada, sis peä-
me ka enne öiges sama, nida, et ka meist woip
üteltus sada, mes se Apostel Pawel kirjotap:

1. Kor. 6. 11. Teije ollete ärrämöstu, teije ollete
pühhendetu, teije ollete öiges sanu, läbbi Jes-
sanda Jesusse nimme, nink läbbi meije Jum-
mala Waimu.

594. Seperräst peap meile pühhäst ristmis-
fest suur rööm ollema; fest seddämaid, perräst
meije ihholikko sündmist, tullep se Jummal hal-
lestus, meije pattu häddän, meile abbis, se kolm-
ainus Jummal saisap meijega leppingun, sünni-
tap meid wastses ommis lafsis, nink teep meid
öiges nink iggawetse ello perrändajis.

595. Ent sinna woit ka seddä ristmisfe armo
jälle ärräkaotada. Kui sinna nimmen nink teedwa
Melega pattun kui kurrati teun, ilma parrandus-
feta päle ellät, sis tagganat sinna fest armust jäl-
le ärrä, saat kowwalas Wandjas, nink rikkut
ärrä seddä leppingut, kumba sinna Jummalaga
ollet tennu.

XXXV.

Sest ristminne ei anna meile mitte lubba omma meile nink p  r   ellada, enge Temm   t  h  ndap, et wanna Adam pe  p meije sissen l  bbi egg  p  iw  tse kahh  tsemisse nink pattust k  ndmisse.   rr  uppotetama, nink pe  p   rr  koolma fige pattu nink kurja himmuga, nink pe  p egg  p  iw   j  lle ette tullemanna nink   llestousma wastne inniminne, fe digussen nink puhtussen Jummalaa een igga wes ell  p.

596. Se wanna Adam om se pattane loom, ehl perrispat, fige omma sugguga, kumb seper  st wannas Adamas kutsutas, sest et meije k  f sedda eddim  tsest Innimisfest Adamist olleme perr  nd  nu.

597. Meije pe  me tedda   rr  upputama nink   rr  kooltama fige pattu nink kurja himmuga, se om: k  f kurja henne p   lt   rr  heitma nink mah  haj  tma.

Evwees  . 4, 22. Sis s  nnis teil n   d henne p   lt   rr  heita, entsi k  ugi perr  , wanna innimist, k   l  bbi petlikko himmo henda   rr  rikkup.

Kal. 5, 24. Kumma Kristusse perr  lt omma, ne panna omma lihha risti, himmo nink tah  mistega.

598. Sesamma patlik   rr  rikminne saap meije sissen   rr  uppotetus nink   rr  kistotus l  bbi egg  p  iw  tse pattu kahh  tsemisse nink pattust. K   n-

K   nmis  : kui minna egg  p  iw   henda k  e, minno henge saifust nink ello luggu ilma k  wwalus  ta nink t  melelikkult k  usa, k  f pattu allandlikkult nink s  amelikkult kahh  tse, ussun Kristusse l  bbi pattu andisandmist, ka p  hha Waimo   bbi, wastnes kuulmis  ses, palle, nink se l  bbi egg  p  iw   wanna pattu harjotust mahha j  tta.

599. Se wasta pe  p iks ette tullemanna, nink   llestousma wastne inniminne, se om:   ts risti inniminne pe  p iks parrembas, waambas, tarkembas, jummalapelglikkumbas, usklikkumbas nink kannatalikkumbas sama, se wastse s  ndmis  se armo sisse kindm  lt j  ama, nink l  bbi sesamma W  e digeste nink p  hh  ste Jummalaa een ellama.

Rom. 6, 4. Meije olleme Kristussega mahhamat  tetu, l  bbi ristmis  se Surmaa sisse; et   tse kui Kristus om   lles  rr  tetu kooljist, l  bbi Es  a auwustusse, nida pe  me ka meije wastsen elun k   ma.

600. Ristmis  sen olleme meije kui s  r  tse t  h  hele pantu, kumma,   tse kui Kristus, pattule   rr  koolwa nink temm  ga mahha mattetus sama; se l  bbi same meije os  a Jesusse risti surmast nink temm     rr  teenimis  fest.

Perr  st ristmist pe  me meije henda kui s  r  tse t  h  hele panna, kumma ka   tse kui Kristus, surmast omma   lles  rr  tetu.

601. Kristus om kooljist   lles  rr  tetu Es  a auwustus  ses; kui meije n   d henda temm   surma   rr  teenimis  fest tahhame r  mustada, sis pe  me ka temm     llest  ssemis  se saarnat  ses sama, nink

nink seperräst, ni kui temmä, Jummalä auwus,
wäksen, pühän ellun kääma.

Rom. 6, 10. 11. Sest mes temmä om koolnu, sed-
dä om temmä ütškörd pattule koolnu: ent mes
temmä elläp, seddä elläp temmä Jummalalle.
Nida mötlege teije ka, henda kül koolu ollewat
pattule, ent Jummalalle elläwät, meije Jesu-
da Jesukse Kristusse sisse.

602. Seperräst peäp se pühha ristminne iks
meile meije pattust käänmist meelde algatama nink
meid se pole üllekwirrotama.

XXXVI,

Pattust käännisest.

603. Kif, mes Jummalä Sönnan nink ar-
mo oppusfen oppetetus, käästus, kulutus ehk to-
wotetus saap, tähendäp nink tülkip iks se päle,
et inniminne, kää pattu läbbi Jummalast om ärrä-
tagganu, nink seperräst hukatusse al om, peäs
pattust ümbre kääntus nink Jummalä pole töm-
matus nink nidade Jummalä man önsas sama.

Apost. teg. r. 26, 18. Neide silmi ülleawwama,
et nemma henda ümbrekäändwa pimmedäst wal-
gusse pole, nink Kurrati woimussest Jumma-
lä pole, et nemma sawa pattu andisandmist,
nink perrändust pühhändetuga, läbbi ussu Je-
susse sisse.

Ef. 45, 22. Käändke henda minno pole, sis sade
teije önsas, sest minna olle Jummal nink ei üt-
sife mu.

604. Jummal tahhap meije ümbrekäänmist
tömelelikkult.

Efel.

Efel. 33, 11. Ni tööst kui minna ellä, ütlep Jum-
mal, minnul ei olle mitte melehä Jummalawal-
lato surmast, enge et se Jummalawallato hen-
da ümbrekäänas ommast kurjast tööst, nink elläs?
I. Tim. 2, 4. Jummal tahhap, et kif innimisse
peäwa önsas sama nink tötte tundmiselle tul-
lema.

605. Pattu orjusse nink armo nink wallitus-
se man ei woi meije mitte rahholikku olla nink öns-
sas sada; sest, kää pattu teep, se teep ka üllekoh-
hut, ent üllekohto man ei olle rahho ei ka önnistus.

606. Pat lahhutap meid Jummalast ärrä,
nink teep meid önnetos ihho nink henge polest, siin
ajalikkult nink sääl iggäwes; pattu orjus om üt-
rasse nink kurri orjus, kää kurja palka masap.

Jer. 2, 19. Sinno kurjus lahhutap sinno, nink
sinno ülleastminne nihtlep sinno; seperräst op-
pi tundma, et se kurri nink kibbe om, et sinna
omma Jummalat mahajättät, nink et pelgo
temmä eest sinno man ei olle.

Rom. 6, 20. Sest kui teije pattu sullase ollite, sis
ollite öigussest wabba; Märänes teil sis tullu
olli, kummast teije nüüd habbenete? sest neide
ots om surm.

607. Rige ennämbäst peäp meid Jummalä
heldus pattust käännisse pole ajama.

Rom. 2, 4. Ehk kas sinna ärräpölet temmä hel-
dusse, kannatusse nink pikämeele riklust, es
sinna tija, Jummalä heldust sinno pattust kää-
nnisse pole ajawat?

608. Pattust käändminne om figille innimis-
tulle

tille waja; ka se hä usklik ristinniminne om weel pattane, nink peap iks pattu wasta taplema nink ilmätmatta otsma, temmäs wabbas nink iks parrembas nink waambas sada.

Rom. 3, 23. Siin ei olle üttele wahhet: sest kii omma pattu tennu, nink neil om pudus Jummalala kittusfest.

Jak. 3, 3. Sest meije esime kii paljo.

Bil. 3, 12. Ei mitte, et minna sedda jo olles sanu, ehk olles jo täwewelik: ent minna kiusa se perrä, kas ma sedda wõis kätte sada, kumma perräst minna ka Kristusfest Jesusfest olle kinnitabbatu.

609. Nüüd annap Jummal aiga henda parrandada; seperräst ei peä meije mitte sedda wastawõtlikko aiga nink õnsusse päiwa laskma möda minna, ei ka wiwima henda Jummalala pole kända.

2. Kor. 6, 2. Nätse! nüüd om wastawõtlik aig, nätse! nüüd om õnsusse päiw.

610. Ne petwa henda ülle wäega, kumma omma parrandust päiwäst päiwäni, ehk weel wiimise tunni päle wiwitäwä.

Sir. 18, 23. Enne kui sa haiges saat, sis allanda henda, nink kui pattu aig om, sis kána umbre.

611. Jo kaukemb ütš inniminne omma pattust käännisfega wiwip, jo rassemb lät temmä parrandaminne.

612. Meije peäme seperräst henda eggäl päiwäl pattust umbrekäändma, se om: Meije peäme iks omma pattu tundma, neid ilma kawwalus-

lusseta nink kigest sõamest kahhitsema, Jummalat andis andmissse perräst pallema, nink parrembas, waambas, usklikkumbas nink kannatalikkumbas minnema, henda iks ennämb nink ennämbest pattu tō eest hoidma, nink kiiin Jummalala tahtmissse perrä elläma.

613. Pattust käännisselle lät sis eesmält tarbis, et meije omme pattu nink patlikko saifust, omme wigga nink esitusse ellawält tunneme, nink ka üllestunnistame.

Jer. 3, 13. Oppi tundma omma üllekohhut, et sinna omma Jummalala wasta ollet pattu tennu.

Gal. Sõnn. 23, 13. Sest kã omma ülleastmissi kinnikattap (ärräsalgap nink neid ei tahha tunda nink üllestunnistada) selle ei sa se kōrda minnema. Ent kã omme ülleastmissi tunnistap, selle päle hallestetasse.

614. Meije oppime omme pattu tundma Jummalala käsudest nink temmä Sõnna tähhelepannemisse läbbi, kui meije omma ello kãüki, kii omma tekko, himmo nink sõame luggu Jummalala käsudega kokko peäme, kãjeden: kuitao meije nende perrä, ehk neide wasta olleme ellänu.

Rom. 3, 20. Lãbbi Sãdusse om pattu tundminne.

615. Ka meije omma sõameteedminne satap meid pattu tundmissse pole.

Rom. 2, 15. Kirjotap se Apostel Pavel: Sãdusse teo neide innimiste Sõamette kirjotetu olles wat, sest et neil ka neide süddäme teedminne seddã tunnistap, nink ne mõtte, kumma henne wasta tõine tõise päle kaibawa, ehk henda wabandawa.

616. Ent se pattu tundminne peap ellaw ollema, ülle kige omme pattu minnema, nink sääme-likko kahhitsemist nink kurbastust pattu ülle meije sissen saatma, niwade, et se meil kigest söämešt haiget teep, et meije olleme Jummalat söanna nink temmä käsfude wasta patnu, temmäšt ei olle hoolnu nink saggedaste temmä armo nink heldust tüwakus-tes käändnu.

Jak. 4, 9. Olge kurla, nink leinke, nink ikke. Teije naar mingo ikmisseš, nink teije rödm murres.

Luk. 18, 13. Jummal olle minlle pattatsele armolik.

617. Üts säräne pattu tundminne nink kahhitseminne, nink kurbastus, nink häbbi, nink wih ha pattu wasta sadap pattust käändmist önnistusseš, kumba ei kahhitseta.

2. Kor. 7, 10. Sest jummalik kurbus (se kurbus kumba heng Jummalat perräšt pattu ülle tunnep) sadap pattust käändmist önnistusseš, kumba ei kahhitseta.

Matt. 5, 4. Önsa omma ne, kumma leinawa; sest nemma peawa sama römušetus.

618. Jummal tahhap ka, et meije omme pattu söämelikkult peäme kahhitsema nink kurbastust kige omme pattu ülle tundma.

Law. 1, 51, 19. Jummalat meleperrälisse öhwri om üts röhhutu Waim, ütte röhhutu nink purrus pestu söänd ei laida sinna mitte Jummal.

Matt. 11, 28. Tulge tännä minno mannu kii, kumma waiwatu nink kormatu ollete, nink minna tahha teile hengust sata.

619. Pat

619. Pat om ka essi hennesešt säräne alw assi, et meije tedda ei woi kül kahhitsema nink wihkeda, äšširälikkult, kui meije se man Jummalat nink temmä armo nink heldust meelde algatame; üts hä lats kurbastap jo henda iks, kui temmä tunnep, et temmä omma armsa Esä wasta om patnu. Olge sis se polešt iks hä latse saarnatse.

Luk. 15, 21. Esä, minna olle pattu tennu taiwa wasta nink sinno een, nink ei olle ennämb ni ausa, et minna sinno pojaš peä kutsutama.

620. Jo ellawämbest üts inniminne omme pattu tunnep, nink jo suuremb temmä kurbastus söämen pattu ülle om, jo söämelikkumb nink ennämb saap temmä Jummalat armo perrä himmusetama, nink jo wäggerwämb om sis ka Jummalat arm meije man.

Rom. 5, 20. Kun pat om wäggerwäs lännu, (jo suuremb pattu tundminne nink se söäme kurbastus pattu ülle om) sääl om arm weel wäggerwämb (se pattane tunnep sis ennämbäšt Jummalat armo Suurust)

621. Jummalat armo same meije läbbi ussu Jesusse Kristusse sisse päte.

Jan. 1, 17. Arm nink tötte om Jesusse Kristusse läbbi sanu.

622. Et meije nüüd omma pattu häddä tundmissen nink se söäme kurbastusse man temmä ülle hukka ei lä, sis om ka töijelt meije polešt us waja, kui meije tahhame digede umbreäantus sada.

Mark. 1, 15. Käändte henda pattust nink usuge armo oppust.

M 2

623. Meije

632. Se päle peäme meije ilmjättmatta mõt-
lema nink aigsaste hoold kandma, enne kui ni il-
da saap.

Wil. 2, 12, Saatke peljo nink wärrisemisfega, et
teije õnsas fade.

633. Se pole same meije äsfiärrälikkult iks
wastfest ülleswirrotetus nink juhhatetus, kui pat-
tale mintäs.

XXXVII.

Pattale Käämissest.

634. Se om üts üllewäega hä nink õnsalik
Kristlik wiis nink Säduš, kelle perrä meije, enne
kui lawwale kääntas, eesmält pattale kääme, nink
nidade henda se pühha asja nink tō päle tõemele-
likko pattustkäändmisfega, walmistame.

635. Pattal käämisses mannu omma kolm tük-
ki tarbis: 1) Minna peä omma pattu, nink et
nemma mulle süddamest haiget tewa, üllestunnis-
tama; 2) Kristusse perräst armo nink andisand-
mist pallesma. 3) Wastfest henne etterõtma, nink
ka tootama, läbbi Jummalä armo, omma ello
parrandada.

636. Se pattal käämisses man ei olle meil
johd ütfinda Kerk Esandega teggemist; enge meil
om siin se lige teedia Jummalaga teggemist; Lem-
mäl nink temmä een tunnistame meije omme pat-
tu ülles; Tēddä pallesme meije andisandmisfē per-
räst, Lemmälē towotame meije omma ello par-
randada. Meije peäme se man ilma lawwalusfe-
ta nink õkwalisfest melest ollesma. Sest Jummal
ka epsänd nink ei woi pettetusfada.

637. Kui

637. Kui minna pattale lä, sis tahha nink
himmusta minna üttel äsfiärrälikkul wisil se lotus-
se polest pattu andisandmisfest kinnitetus nink ka
temmäst rōmustetusfada; ent minna peä ka õi-
gen pattustkäändmisfen nink ussun tullesma.

638. Kristus om ommale Kerkulle seddä am-
metit andnu, neile pattustkäändjille pattasille,
kumma Jesusse sisse uskwa, pattuandisandmist
temmä nimmel kulutada, nink Kerk tallitap seddä
läbbi säetu juttusse Ammeti ehk Kerk Esandide
läbbi.

639. Eä minna nüüd õigen pattustkäändmis-
fen nink ussun pattale, nidade, et minna omma
pattu ligest sõamest wiiska nink pattu andisand-
misfē perräst kindman ussun Jesusse Kristusse
sisse Jummalat palles, sis sa minna pattu andis-
andmist, kui mul seddä se säetu Kerk Esand Jum-
mala nimmel kulutap.

Matt. 18, 18. Tõttelikult minna üttele teile: Mes
teije eäle ma pääl sate kēntma, se peäp ka Tai-
wan ollesma kēudetē. Nink mes teije eäle Ma
pääl sate pästma, se peäp ka Taiwan ollesma
pästetu.

Jan. 20, 23. Kelle teije pattu andis annate, neile
omma nemma andis antu, nink kelle teije pat-
tu kinnitate, neile omma nemma kinnitetu.

2. Kor. 5, 19. 20. Jummal ollit Kristusse sissēn,
nink leppit ilma hennega ärrä, nink ei arwa
neile mitte neide pattu, nink om meije seän üt-
lesfäädnu leppitamisfē Sõnna. Sis ollesma
nüüd läbbu Kristusse assemel, sest Jummal
ka epsänd nink ei woi pettetusfada.

mannitsep meije lääbi; sis palleme nüüd Kris-
tusse asemel, laske henda leppitada Jumma-
laga.

640. Ent olle minna pattust käändmatta, ütš
pilgja, ká henda ennege wálsástpidditsest pattust-
käändjás säep, ent sáamen itš pattu armastap
nink pattu sisse jáap, sis ei sa mul mitte pattuan-
disandmist, eht kúl Kerl Ešsand mulle seddá ku-
lutap, enge Jummalá wišha jáap minno pále.

Esa. 29. 13. 14. Seperrást, et sesinnane rahwas
omma Suga minno mannu láshünes, nink om-
ma huuldega minno autuustap, ent neide Süd-
da lawwen minnust árrá om — sis tahha min-
na ka sesinnatse rahwaga immetaosikkult ümbre-
kátwa.

641. Kui Jummal meile meije pattu peap
andis andma, sis peáme meije ka toine toisille an-
dis andma nink seperrást ütše leplikko sáame nink
melega pattale nink lawwale tullesma.

Matt. 5. 23. 24. Seperrást kui sinna omma andet
Altri pále toot, nink saäl tulley sinno meelde,
et sinno wellel weel minki suggust sinno wasta
om: sis játta sinna omma andet Altri ette, nink
minne, nink leppi enne árrá omma wellega,
nink tulše sis, nink to omma andet.

642. Se pattale käämisse aig om ka ütš dige
parras aig, kummal minna henda ešsi, minno
sáame luggu, minno ello: káuti nink harjotusši,
peá wótma kiusada nink lääbi kájeda: kas minna
ka perrást seddá wiimset pattale käämist, parrem-
bas, waambas nink usklikumbas olle lánnu, woi
wahhest kurjembas olle sanu?

2. Kor.

2. Kor. 13. 5. Kiusage henda ešsi, kas teije ussun
ollete, kájege henda ešsi árrá.

Kal. 6. 4. Eggáutš kiusago omma telko.

643. Neid pattu üllestunnistamisše sánnu
peá minna dige sáamelikkult nink allandikkult nink
fige perrámótlemisšega pallesma. Ei olle joht itš
waja neid opperetu sánnu pallesda, se om weel
parremb, kui sáamest Jummalat palles; eht sinna
woit ka seddá nink toist bibli wersi pallesda:

Law. 1. 51. 3. 6. Jummal olle mulle armolinne
omma heldusše perrást, kistuta minno ülleast-
misše omma suure hallestusše perrást. Pásta
minno háste minno üllekohtust ja puhhasta
minno minno pattust. Sest minna tunne omme
ülleastmisši, nink minno pat om minno een allasi.

Sinno, Sinno wasta olle minna pattu tennu,
nink seddá, mes sinno filmi een om pahha, olle
minna tennu; seperrást ollet sinna dige, kui sin-
na kónnelet, sinna ollet puhhas, kui sinna koh-
hut moistat.

Bers: 12. 14. Eo minno sisse, oh Jummal,
ütše pohhast sáand, nink anna mulle ütše wast-
set kindmát Waimo. Árrá heitko minno mitte
sinno palgest árrá, nink omma puhha Waimo
árrá wótko minnust mitte árrá. Rómusta min-
no jálle omma ónsusšeka, nink sinno há Waim
saatko minno.

644. Seddá oppust nink mannisust, kum-
ba sis Kerl Ešsand minnole annap ello parranda-
misšes, nink lotusšes, peá minna háste kuulma
nink tášhele pannema nink temmá perrá móšlema

M 5

nink

nink teggema, et se minno polest ilmašjatta ei olle ütteleu.

Luk. 8, 15. Ent mes hä ma päle satte, omma ne, kumma seddä Sönnä kuulden seddä tähhele pannewa hä kauni söäme sisse, nink towa suggu kannatusfen.

645. Ent päle se ei peä minna mitte mötlema, ni kui mõnnel wiis om möttelba ehk kuulda, et, fest et mul nüüd pattu andisandmist om sanu, minna nüüd jälle wöis pattun julgede päle ellada. Se olles üts suur pettus, kumb kil önnistamist, mes pattale kääminne satap, jälle ärrähäetap nink ärräwöttap.

Jan. 5, 14. Kaje, sinna ollet terwes sanu: ärräteffo ennämb pattu, et sulle kurjemb ässi ei johtu.

646. Jummal ei anna meile mitte neid pattu andis, kumba meije weel tahhame tetta. Kui minna jälle julgede pattu te, sis ei awwita se pattu andisandminne, mes mul enne om sanu, middäke.

Esef. 18, 24. Kui se, ká dige om, (ehk diges om sanu) ommast digusfest kánap, nink teep löwwerust nink wöttap tetta kige hirmsa asia pererä, jummalawallatuide wiisi perrä, kas temmä peäs jäma elläma? Kil temmä digus, mes temmä om tennu, ei peä mälletedama; omma wallatusse nink pattu sissen, kumba temmä om tennu, peäp temmä ärräfoolma.

I. Mos. 4, 7. Es se olle nidade? Kui sinna hääd teet, sis saat sa andis; ehk kui sinna hääd ei te, sis maggap pat (nink pattu nuhtlus) usse een, nink

nink temmä himmo kääp sinno päle, enge sinna peät temmä ülle wallitsema.

647. Minna peä seperräst iks minno ülle, minno himmo, möttide, sönnu, teggode, käägi nink feltsi ülle walwama, nink henda kige eest hoidma, mes minno jälle kurjas teep, nink nink läbbi minna seddä Jummalä armo jälle ärräkaota.

Matt. 26, 41. Walwke nink patlege, et teije kiusatusse sisse ei satta. Se Waim om kül ussin, ent se lihha om nõrk.

1. Kor. 16, 13. Walwke, saiske ussun, olge mišhe, olge kange.

648. Kui mul enne üts töemeel om, nink minna iks Jummalä pool nink temmä sönnä mannu jä, sis hoijap, awwita nink kinnitap Jummal minno, et minno usk ärrä ei löppe, nink temmä arm minno man tuhjas ei lä.

649. Se polest tullep meile üts saggede nink usklik pruukminne fest pühhäst öddango södmajast ülle wäega tarbis nink hääs.

XXXVIII.

Altri Saakramentist.

650. Se Altari Saakrament, kumb ka pühhas öddango Södmajas kutsutas, om meije Isfanda Jesusse Kristusse töttelik töisine ihho, nink töttelik töisine werri, leiwa nink Wina al, meile risti rahwale süwwa nink juwwa Kristusfest essi säetu.

Sest nida kirjotawa pühhä Ewangelisti, Matheus, Markus, Lukas, nink pühha Apostel Pawel. Meije

Meije Jēsand Jēsus Kristus, sel Dōl kui temmä ärrāanti, siš wōt temmä leiba, tennas, murs nink and ommille Jüngrille nink üttel, wōtke, söge, se omi minno ihho, kumb teije eest antas. Seddā tekke minno mälletusfes. Selsammal kombel wōt temmä ka Karrikat perrāst öddango: södmaiga, tennas nink and neile, nink üttel: Wōtke nink joge kif se sišfest; seinnane Karrik om se wastne lepping minno werren, kumb teije nink mitma eest ärrāwaltetas, pattu Andisandmisfes. Seddā tekke, ni saggede kui teije seddā jode, minno mälletusfes.

651. Se pühha öddango: södmaiga saādja om meije Jēsand Jēsus Kristus.

652. Jēsus Kristus om seddā saādnu sel dōl kui temmä ärrāanti, kui temmä seddā Pasia-wona omme Jüngridega olli sönu, kumb üts eentāh hendamine Jēsusse päle olli, ehk ni kui se Apostel Pawel kirjotap (Kol. 2, 17.) Kä olli tullewatsē warri, ent ihho olli Kristusēn.

Jan. 1, 26. Nātsē se om Jummalā Woon, Kä ilma pattu kannap.

I. Kor. 5, 7. Sest meijeke Pasia Lammas om meije eest ärrātapetu, Kristus.

653. Se pühha öddango: södmaiga om jo seperāst kike meije tähhelepannemisē nink auwustusē se wāart, sest et temmä meije Jēsanda Jēsusse wiimne saādminne olli enne Temmä surma; jo wāhhemb peap temmä meile üts kif ollema.

Kal.

Kal. 3, 15. Innimisē wiimset saādmišt ei pōlle jo keāke ärrā, kui se om kinnitetu.

654. Jēsusse armolime tahtminne se pühha öddango: södmaiga saādmišē man, olli: et Temmä ommille Jüngrille nink kigille ristinnimistile, kumma ilma otsani Temmä sišē saas uskma, iks melen, armas nink kallis peās ollema, nink et meije Jummalā armo polest Jēsusēn Kristusēn öige nāttawāl wišl peās kinnitetus sama, nink meije heng öige ellawālt peās tundma nink moistma, kui helbe se Jēsand Jummal meije wāsta ont.

655. Meije ollema nōrga innimisē, kumma neid Jummalā häteggemisē saggedaste ärrāunnetawa, maitse külge nakkawa, nink kumma nāttawa asja läbbi näggematta pole peāwa ülleswirotetus nink üllestōstetus sama.

656. Nink sest et Jēsus meile kif kēin om, nink temmä Surma päle meije ello nink ärrālepitaninne Jummalaga pohjandetu om, siš tullep meile se allasi nink söameik mälletus temmä surma päle, nink se usklik osawōtminne temmä surma ärrāteenimisēst ni waja, kui tullulik nink õnsalik temmä meile om.

656. Se polest om nüüd se pühha öddango: södmaiga se kige kōblikkumb asē nink saādminne, minē läbbi se melletus Jēsusse surma päle kige õnsalikkumbast ristirahwa seān üllespetus saap; sest siin ommawa ne nāttawa tähhe Jēsusse ihhošt nink werrest, kumba temmä meije eest surma sišē om ärrāandnu nink ärrāwallanu, nink minē läbbi Jēsus meile se kige armolikkumba nāo al silmi ette sētus saap.

658. Ent

658. Ent se pühha öddango södmaig ei algata meile joht ütfinda Jesusse ihho nink werd meelde, kumba temmä meije eest surma sisse om ärrä andnu nink ärräwallanu, enge temmä satap meid ka temmä ühhendämisse sisfen.

I. Kor. 10. 16. Se önnistetu Karrik, kumba meije önnistame, es se olle Kristusse Berre ühhendäminne? Se leib, kumba meije murrame, es se olle Kristusse ihho ühhendäminne?

659. Meije same sen pühhan öddango södmaigan Jesusse ihhust nink werrest ösfalikkus leiwä nink wina al, ei joht ihholikkul kombel enge Waimolikkul kombel, nink siski töttelikkul kombel, ent särätfel wisil, kumb ülle meije moistusse lät, nink mes meije ei woi ärräselletada; seperräst küssitas fesamma pühha asja polest meist usku.

660. Ent meije usk om Jesusse selge sönna nink towotusse päle pohjandetu, nink se pühha öddango södmaig om ütfinda neile ristirahwalle säctu, kumma seddä Jesusse armo oppust tunduwa nink wasta wötwa.

661. Kui Jesus seddä pühha öddango södmaiga sääd, sis wöt temmä leiba, sest leib om se fige kallimb Jummalala ande ihholikko andide seän, nink annap ütfinda meije ihhole diget rammo nink joudo; nink mes se maine leib meije ihhole nink ihholikkule ellole om, se om Jesus meije hengele nink waimolikkule ellole, ni kui Jesus esst ütlep: Jan. 6. 48. Minna olle se ello leib.

662. Kui Jesus leiba wöt, sis tennas temmä; meije peäme seperräst ka tes leiba nink Jesusse sönna tennoga wasta wötma.

I. Tim.

I. Tim. 4. 4. 5. Sest kük Jummalala lood asst om hä, nink middäke ei olle ärräheitlik, mes tennoga wasta woetas: sest se pühhandetas läbbi Jummalala sönna nink palwusse.

663. Jesus murs leiba: sega tahtsi Jesus tähhendäda, et ka särätfel wisil temmä ihho pea saas murtus sama, mink päle Jesus jo enne olli tähhendänu, kui temmä Judalisse wasta üttel:

Jan. 2. 19. 21. Küssoge mahha seddä Jummalala kotta, nink kolmel päiwäl tahha minna teddä ülles säda. Ent temmä üttel seddä omma ihho Jummalala koast.

664. Jesus and seddä leiba ommille Jüngrille üttelten: wötke nink söge, se om minno ihho: Ne Jüngrid piddivä sis, Jesusse selge sönna perrä, temmä ihhost ösfalikkus sama, ent ei mitte ihholikkul kombel, sest Jesus säis weel neide een, enge waimolikkul kombel, fesamma Jesusse wäe läbbi, kelle perrä temmä (Jan. 6. 13.) lähhud wiis tuhhat Meest wise käs wätsse leiwaga olli sönus tennu nidade, et weel katstöistkimmend korwi rasuga neist wijest kes watsse leiwäst ülle jäiwa, nink kelle wäega temmä ülle fige ülleüldikkult woip tetta, mes meije palleme ehk moistame, se wäe perrä, kumb meije sisfen wätkew om, nink kelle perrä temmä meije man om eggä päiw ammat ilma otsani. (Eweesr. 3. 20. Matt. 28. 20.)

665. Jesus tunnist ommille Jüngrille ommast ihhost: kumb teije eest antas; Jesus om sis omma ihho meije eest andnu, sest se tarbis om se Jummalala poig üttele innimisfelikko ihho henne päle wötenu, et temmä teddä meije eest ärräannas. Ebr.

Ebr. 2. 14. 15. Otsse kui nüüd latsil lihha nin
 werd om, nida om temmä ka selsammal kombel
 sest osalikkus sanu, et temmä läbbi surma wäl-
 fe ärrawöttas felt, kel surma wäggi olli, se om
 kurratilt: nin pästäs ärrä neid, kumma läb-
 bi surma peljo figen ellun piddiwa orja ollema.

Lit. 2, 14. Kä henda essi meije eest om andnu, et
 temmä meid ärrälunnastas.

666. Nink seddä peäme meije se pühhä öddan-
 go södmaja man, leiä wötten, iks uselikkult meel-
 de algatama: et Jesus ka meije eest omma ihho
 om surma sisse ärräandnu. Seperräst läst Jesus:
 seddä tekke minno mälletusjes.

I. Kor. 11, 26. Sest ni saggede kui teije seddä lei-
 ba söde, nink seddä karrikat jode, sis kuluta-
 ge Jesanda surma, senni kui Lemmä tullep.

667. Selsammal kombel wöt Jesus ka seddä
 karrikat winaga, nink and teddä ommille Jün-
 grille nink üttel se man: Wötke nink joge, sesin-
 nane karrik om se wastne lepping minno werren;
 Jesus om sis seddä wastet leppingut Jummalä
 nink inimiste waijel säädnu, kumb Jesusse wer-
 ren saisap.

Ebr. 8, 6. Nink temmä (Jesus) om se perräst par-
 rembat ammetit sanu, kui paljo parremba lep-
 pingo wahhemees temmä ka om, kumb ka par-
 rembide towotuste pääl om kinniteru.

Ebr. 9. 15. Nink seperräst om temmä (Jesus) ka
 wastse leppingo Wahhemees, et perräst seddä,
 kui temmä surm om sündinu, ärrälunnastat-
 misjes esitusisist, kumma eesmätsse leppingo al-
 olli-

olliwä, ne, kumma omma kutsutu, towotetu
 iggawest perrändust wöttasfe.

668. Sesinnane wastne lepping, kumba Je-
 sus om säädnu, nink nink sissen meije Jummaläga
 läbbi Jesusse Kristusse kui risti inimisse sai-
 same, om meid wabbas tennu sest wanna leppingo
 ikkest, kumba Jüda wannamba es sutta kanda.
 Meid ei peä keäke sundma sögi nink jogi perräst
 ehl säetu pühhi, ehl wastne ku, ehl pühhä päiwi
 perräst. Meije orjame Jummalat latselikko nink
 wabba waimoga; Lemmä om meije Jummal nink
 armas Esä, nink meije temmä leppingo rahwas
 nink arma latse nink meije woime kige julgusse
 nink lotussega temmä armo järge ette minna.

669. Kui Jesus ommille Jüngrille seddä karr-
 rikat winaga and, sis tunnist temmä neile ommast
 werrest: kumb teije nink mitma eest ärräwallatas
 pattu andisandmisjes. Seddä tekke, ni saggede
 kui teije seddä jote, minno mällestusjes. Meije
 peäme seperräst se pühhä öddango södmatja pruuk-
 misse man, wina wötten, iks uselikkult meelde al-
 gatama: et Jesus omma werd ka meije eest om ärrä-
 rawallanu pattu andisandmisjes.

670. Sen wastnen leppingun saap meil nüüd
 diget pattu andisandmist nink pohhastamist kolu-
 teust, Jesusse werre perräst, karte.

Ebr. 9, 13. 14. Sest kui härjä nink sikka werri
 nink lehmä tuhk, kumb roiatid ziugutap, neid-
 sammu pühhändap (wanna leppingo perrä) lih-
 ha pohhastamisjes. Kuis paljo ennämbäst
 sgap Kristusse werri, kä läbbi iggawestse Wai-

mu hendä esfi Jummalalle purretämättä om ohwritsenu, meije süddäme teedmist pohhastama kolu teust, elläwät Jummalat orjama?

I. Jan. I, 7. Jesusse Kristusse werri pohhastap meid figest pattust.

Jan. Atwal. I, 5. Kä meid om armaстанu, nink meid mösknu meije pattust omma werrega.

671. Seddä peäme meije saggedaste se pühhä öddango söömaja pruukmisse läbbi kulutama, pühhalikkult meelde algatama nink römuga tunnistama, nink Jesusse surma hennelle hääs nink ommas arwama. 1. Kor. II, 26.

672. Sest nisuggune söminne nink jominne atwitap meid üllewäega paljo nink tullep meile suures önnistuses nink auwus.

XXXIX.

Seddä näütwä meile nefinnatse Söna: Teije eest ärräantu nink ärräwallatu, pattu andisandmiseses. Se om: et meile Saakramentin pattu andisandmist, ello nink önnistust neide sönnu läbbi antas: sest kun pattu andisandmist om, sääl om ka ello nink önnistust.

673. Se eddimänne tullu ehk kaswu, kumba se pühhä öddango: söömaig meile sadap, om: Temmä teep meid kindmäs meije pattu andisandmissest. Sest se tarbis om Jesus omma ihho meije eest surma sisse ärräandnu, nink omma werd meije eest ärräwallanu, pattu andisandmiseses, ni kui temmä omma sönna käüwa.

674. Se

674. Se pühhä öddango: söömaja läbbi same meije sis ütte jummalikko nink awwalikko säädmisses nink tö läbbi sest töttelikust nink römolikust sönnast nink töttest öige köwaste kinniterus: et Jesus Kristus ilma sisse om tulnu nink ärrä koolnu, pattatsid önsas teggema.

675. Ent siin om ka waja tähhele panna: Meije ei sa joht se lawwal: käümisse nink pühhä öddango: söömaja pruukmisse läbbi pattu andisandmist kätte, enge neide sönnu läbbi: Teije eest ärräantu nink ärräwallatu, pattu andisandmiseses. Neidsammu sönnu peäme meije kui pattust: käändja nink usklikko lawwalkäüja hennelle ommas arwama.

I. Jan. I, 6. 7. Kui meije ütleme, et meil om ösfaust temmäga, nink käüme pimmedän, sis wölsime, nink ei te mitte töttet. Ent kui meije walgen käüme, nida kui temmä walgen om, sis om meil ösfaust töine töisega, nink Jesusse Kristusse temmä Poja werri pohhastap meid figest pattust.

676. Se pühhä öddango: söömaig tullep meile ka tarbis ussu kinnitusses; sest ni tööst kui se pühhä öddango: söömaig om, nink kristlikun Kerkun prukitus nink pühhendetus saap, nink ni tööst kui minna temmä man leiwast nink wiinast nink neide al Jesusse ihhoss nink werrest ösfallikus sa, ni tööst om ka Jesus Kristus meije önnisteggijä, kä meije eest om ärräkoolnu, nink elläp, nink meije man om eggapäiw, ammak ilma otsant, Sest siin omma ne näittäwä tähhe Jesus.

R 2

se

se ihhost nint werrest, Kristusfest esfi säetu. Se pühha öddango: södmaig es sas mitte ollema, nint es woi mitte olla, kui Jesus meije önnisteggija es olle.

677. Se pühha öddango: södmaig tulley meil ka tarbis ello parrandamisfes; sest sin saap meile se Jesusse arm, minlaga temmä meid om armastanu surmani ja risti surmani, öige selgeste nint ötse kui nättawäl wisil filmi ette säetu nint tutta antu, et meije temmä läbbi peäme söämen ligute: kus nint ajetus sama, tebdä jälle armastada nint armust temmä wasta temmä sönna piddada.

Jan. 15, 13, 14. Surembat armo ei olle kelleke, kui se, et üts omma ello jättäs omme söpru eest. Teije ollete minno söbbra, kui teije tede mes minna teid kässe.

I. Jan. 4, 19. Armastagem tebdä, sest temmä om meid eesmäkt armastanu.

678. Se ühhendamise läbbi, minf sisse meije pühhan öddango: Södmajan Jesussega tulleme, same meije ka its wasset joudo kätte, pühhalikkult elläda.

Jan. 15, 4, 5. Jäge minno sisse, nint minna teije sisse, ötse kui oks ei woi hennest esfi wiljä lända, kui temmä wina pu külge ei jä: nida ka teije, kui teije minno sisse ei jä. Minna olle se wina pu, teije ne ossa: ka minno sisse jääp, nint miina temmä sisse, se kannap paljo sulku: sest minnota ei woi teije middäke tetta.

Jan. 6, 48, 51.

Wil. 4, 13. Minna köhta kil Kristussen, ka minno wäggemes teep.

679. Se

679. Se pühha öddango: södmaig tulley meile ka tarbis armus töine töise wasta; sest kil risti inimise, olgo rikka ehk waise, üllembä ehk santi, sawa üttest ihhost nint werrest ösjalikus, nint neil om henda seperräst kui lullikmissi töhhäle panna, kumbe pä Jesus Kristus om.

I. Kor. 10, 17. Sest se om üts leib, nida olleme paljo üts ihho: sest meije olleme kil üttest leiwast ösjalisse.

680. Se pühha öddango: södmaig tulley meile ka tarbis iggäwetse ello lotusse kinnitusses; sest Jesus om meije ello pereräst ärräkoobnu nint temmä elläp, nint meije peäme ka temmäga nint temmä läbbi elläma. Temmä om omma werd meije eest ärräwallanu pattu andisandmisses. Ent kun pattu andisandminne om, sääl om ka ello nint önnistus.

Jan. 6, 34. Kä minno lihha sööp, nint mianno werd joop, sel om iggäwäne ello, nint minna ka tebdä üllesärrätäma wämsel päiwäl.

681. Ent sesamma suur kaswu ei tulles mitte sest ihholikkust sömisses nint jomisses; se ei woi mitte ni suuri asju tallitada.

XXXX.

Söminne nint Jominne ei te töttelikult seddä mitte; enge ne Söonna, kumma nida kääwä: Teije eest ärräantuu, nint ärräwallatu, pattu andisandmisses. Kumma Söonna se ihholikko sömisses nint jomisses man

man omma kui pää tük pühhan Saakra-
mentin. Nink ke neid sammu Sõnnu us-
sup, sel om, mes nemmä ütsewa nink too-
tawa, se om, pattu andisandminne.

682. Se pühha oddango: Sõõmaig om henge
eest säetu, nink man ässiärälikkult meije hengele
omma tõ peap ollema, nink se ihholik leiwa sõmin-
ne nink wina jominne om ennege se wäljäästpidi-
ne ässi temmä man nink ihho eest, kumb meid ei
woi eessi hennest õnsas tetta; enge se hä sõame nink
henge luggu, ninkaga meije seddä pühhä sögi nink
jogi wastawõttame. Ärräloda sis mitte sinno law-
wal: käämisse päle, kui sinno südda se man par-
randamättä jääp.

1. Kor. 10, 3, 5. Nemma (ne Israellitre sääl la-
nen) omma kii üttesuggust waimolikko söfti sö-
nu: nink kii üttesuggust waimolikko joki jonu,
sest nemma söiwa waimolikkust perrätullejast
paest: ent se paas olli Kristus. Ent mitma
päle es olle neist Jummalal hä meel. Sest nem-
ma omma Lanen mahha lödü.

683. Meije peäme seperräst, kui meije lawwale
kääme, neid sõnnu: Teije eest ärräantu, nink ärrä-
wallatu, pattu andisandmisses, se ihholikko sö-
misses nink jomisses man kui pätkki pühhan Sa-
kramentin tähhele pannema, nink neid ütse usklik-
ko nink pattusikäändjä sõamega hennele ommas
arwama, eggäüts henne man usklikkult üttelten:
Ka minno eest om Jesus Kristus omma ihho sur-
ma sisse ärräandnu; Ka minno eest om Lemmä
om

omma werd ärräwallanu minno pattu andisand-
misses. Minna tennä sõamest tuhhat, tuhhat
kõrd se eest!

684. Se pühha oddango: Sõõmaig, ehk Al-
tari Saakrament om se lige pühhälikkumb ässi,
mistest meije eäle sen kristlikun kerkun woime õs-
solikkus sada; meije peäme hendä sepärräst ikk õi-
gede temmä päle walmistama, et meije jeddä tul-
lulikkult woime wasta wõtta.

XXXXI.

Paastma nink ihholikkult hendä wal-
mistama, om kül kaunis wäljäästpidine
Walmistaminne: ent se om õige ausa nink
walmis, kää neid sõnnu ussup: Teije eest ärrä-
rääntu, nink ärräwallatu, pattu andis-
andmisses. Ent ke neid sõnnu ei ussu, ehk
neist katseite mõtlep, se om umbusklik, nink
ei olle mitte õigede walmistetu: Sest se
Sõnna: Teije eest, püwäp selgid usklikku
Süddamid.

685. Kui meije sis lawwale tahhame minnä,
sis peäme meije eesmält ütse kaunist wäljäästpidi-
diss walmistamist näütma.

Wil. 4, 8. Päle se, Wellitse. mes tõttelik om,
mes ausalik om, mes õige om, mes pohhas om,
mes wastawõttelik om, mes hä kuulda, kui üt-
sik hä kombe om, kui ütseke kuttust om, se päle
mõtlege.

686. Selle walmistamisfelle tullep ka wäega
tar:

tarbitis, et sinna iks enne loetuselle tullet, mes
Kerk. Esändäst kolgá rahwaga petas.

687. Se Apostel Pawel kässep ka, et inni-
menne hendá essi peäs kiusama, enne kui temma
sest leiwást sóp nink sest karrikast joop.

1. Kor. II, 28. Inniminne kiusago hendá essi, nink
sógo nida sest leiwást, nink jogo sest karrikast.

688. Sekiusamine sünnip nidade: Innimine
ne peap 1) Jummalá kumme käsü perrá omma
ello nink tööd lábbi otsma nink árrákaema, kuitao
temma neid sammu om piddánu, wai ei olle.

2) Sis peap temma omma Söänd bigede ár-
rá kaema, kas temma omme pattu ligest Südda-
mest kahhitsep; kuis temmá eddispäide tahhap el-
láda; kas temma hendá tööst melest tahhap par-
randada, wai entfi pattu sisse jádá.

3) Peap temmá ussinaste perrá kaema, kas
temma kindmá Söámega Kristusse Armo pále lo-
dap nink temmá sisse ussup: nink nidade peap tem-
má perrást pattu andisandmist otsma, nink sama.

2. Kor. 13, 5. Kiusage hendá essi, kas teije ussun
ollete, kaega hendá essi árrá. Eht es teije hen-
dá essi tunnete, et Jesus Kristus teije sissen om?

689. Sesinnane kiusamine nink walmista-
minne om ülle ainult waja, kui meije tahhame tul-
lulikult lawwalle minna. Sest ká walmistamat-
ta, ilma pattustikáandmiseta, ussuta, nink möd-
lematta tullep, se sóp nink joop kurjaste sest Saa-
kramentist, nink sóp nink joop hennele essi Sun-
dust, sest et temmá Wahhet ei te Isanda ihhust.
1. Kor. II, 29.

690. Nisammute ei woi ka ne mitte tullulik-
kult lawwalle tulla, kumma wallato kombel pattu
sisse jáwá; Sest Kristusse ihho nink temmá wer-
ri, kumma meije pühhan öddango, Sööm-ajan
ösfalikkus same, ei olle mitte seperrást árráantu
nink árráwalletu, et meid se lábbi pattun nink jum-
malawallatun ellun peäs finnitetamá; enge et meid
sest peap árrápásetama, nink et meije peáme mah-
ha játmá pattu orjust.

691. Se pühhá öddango: Söömaja usflikko
pruukmisse lábbi anname meije ikkes ürte awwa-
likko tunnistust ommast ussust Jesusse meije Du-
nisteggijá sisse, nink ommast lotussest temmá Sur-
ma árráteenimisese pále. Eggáuts bige ristiiinni-
minne ei peá sis seddá mahhajatma; sest se ei woi
minki mu lábbi tasotus sada.

692. Meije peáme ka seddá pühhá öddango.
sóomaiga awwalikkult Kerkun töiste ristiiinnimis-
tega pruukma, sest se lábbi saap Jesusse Sarni
koggodusen iks awwalikkult kulutetus, fenni kui
temmá tullep.

693. Ne ristiiinnimisese, kumma ei kunnage
lawwalle ei káü, tewá henneselle essi suurt kahjo,
nink se om iks úts selge táht, et nemmá weel Je-
sussest ei olle nink Jesussest suurt luggu ei peá;
eht nemmá elláwa wallato kombel pattun, nink
ei tahha mitte pattust umbrekánda, seperrást et
tulle nemmá mitte lawwalle.

2. Kor. 4, 3, 4. Kui meije armo oppus om fin-
ni katteru, sis om se neide sissen sinni katteru,
kumma hukka sawa: kumma sesinnaste ilma
Jum.

Jummal umbussjide mõttid om ärräsõggenda-
nu, et armo oppusse walge neile es paistas
Kristusse selgusfest, kumb om Jumjala kojo.

Oh Isand Jesus awwita minno, et minna
sinno ninl sinno Armo eäle ärrä ei unneta, enge
sinno ilkes melen kanna, sinno perrä himmusta
ninl sinno Dsfaussen jä. Amen.

Elijapett ahrens

P 1830

*Elijapett ahrens
Kol meistri Takab
Lokya kei abjira*

*Elijapett ahrens Takab
Esstuste parrandaminne.*

2	lehkä poole pääl	1	rea sissen	faisap woi,	loe woi.
3	"	"	"	lota	lotu.
9	"	"	"	wasfes	wasfne.
9	"	"	"	aino	ainust.
10	"	"	"	fõwverus	fõw- werust.
11	"	"	"	wallatust	wallatus.
13	"	"	"	loe: Säduuse	teggio.
16	"	"	"	loe: et minna	olle.
18	"	"	"	tamastama,	loe ar- mastama.
35	"	"	"	moisma,	loe moistma.
37	"	"	"	näle	eäle.
38	"	"	"	mile	neile.
41	"	"	"	Matt. 6,	Matt. 5.
46	"	"	"	turakus	turakust.
49	"	"	"	loe: kumma	abbiel- lon ellawa.
54	"	"	"	kulama,	loe kulame.
55	"	"	"	peat sinna	— ifs, loe: peat sinna ifs.
57	"	"	"	fallajult,	loe fallajalt.
62	"	"	"	walja,	wälja.
64	"	"	"	ärräwallitsegu,	loe ärräwallitsego.
68	"	"	"	amma,	loe omme.
68	"	"	"	woi	wai.
75	"	"	"	foolima,	loe faotima.
76	"	"	"	aija	äiga.
90	"	"	"	innimistelle,	loe in- nimistille.
92	"	"	"	kellele,	loe kellel.
97	"	"	"	usso,	usfu.
					97 leh-

Esfituste parrandaminne.

27	lehha	poole	páál	27	rea	sissen	saijap	sell,	loe	selt.
103	•	•	•	26	•	•	•	•	•	sönnade, i. sönnude.
113	•	•	•	20	•	•	•	•	•	önfasteggewal, loe önfasteggewät.
116	•	•	•	8	•	•	•	•	•	sedda, loe tedda.
118	•	•	•	13	•	•	•	•	•	pühhad, • pühha.
119	•	•	•	15	•	•	•	•	•	tasfate, • tunnete.
120	•	•	•	7	•	•	•	•	•	nink, • nink temma.
124	•	•	•	10	•	•	•	•	•	ellu, • ello.
124	•	•	•	14	•	•	•	•	•	suggunema, loe suggutoma.
124	•	•	•	23	•	•	•	•	•	pallelga, i. pallelge.
129	•	•	•	3	•	•	•	•	•	innimisfi, loe in- nimiste.
132	•	•	•	20	•	•	•	•	•	puhhaste, loe puh- taste.
133	•	•	•	20	•	•	•	•	•	wälja lastetus, loe wälja laotetus.
147	•	•	•	15	•	•	•	•	•	kä, loe fär.
148	•	•	•	4	•	•	•	•	•	tälle, • teile.
148	•	•	•	17	•	•	•	•	•	nmes eil, loe mes neil.
155	•	•	•	2	•	•	•	•	•	lohhus, • johhus.
159	•	•	•	11	•	•	•	•	•	rummalat • rummala.
157	•	•	•	11	•	•	•	•	•	steige, • teije.
160	•	•	•	10	•	•	•	•	•	lewa, • pallewa.

Esja Elisabet
akad. Teleswa
Lellel Kerstin

256-128

von Rafen, Cartoun, Sammet und seiden Zeug, ingleichen an Zierstein von Chagrite, eiseren und kupfernen Beschuren, Herbe, Weissen, Meffern und übrigen Nothwendigkeiten gebrauchen, solches von den Bucharen, welche sehr fleißige und geschickte Leute sind, die aber, wie oben gesagt, unter der Stingsen ihrem Zeilur stehen, im Tausch für Schaaf, Pferde und Pelzevenen erhandeln. Und wie ich oben von ihrer Leibes- Constitution gemeldet, daß sie gesunde, starke und dauerhafte Leute sind, da ich denn sagen kann, daß ich unter ihnen gar keine Schwäche angetroffen, so muß ich von ihren Stantszeiten, Tod und Begräbniß alhier noch hinzusetzen, wie sie bey ihrem höchsten Besuche vornehmlich an Thugan, Stantszeit auch sonst an der Solita fast abwarten und dar- über öfters in das Gras beiffen müssen, wofür ihnen ihr Muth, der ein Priester ist, oder die alten Weiber nicht helfen, die sich aber folgen; der Gut gebrauchten, daß sie etwas Salz in einem kleinen Kumpen Wasser thun, das Wasser 40mal anhauchen, und etliche arabische Worte dabey murmeln, worauf der Patient von dem Wasser et- was trinken muß, und wieder in wählender Gut-

halten wird, daß sie ihm keine Medizin, sie außer der obbeschriebenen Gut nicht haben, ter geben, sondern denselben vielmehr in apahren kleinen Tunde aus der Hande, daß sie Stantsen eine Zwerfion haben, unter Gottes wort allein liegen lassen, ihn so lange er so von weiten die Speise zuerichten, bis er so da denn solcher Verhörer von der Familie abgetrieben und nach türkischer Art in 9 Wochen rücker gewandelt vermalten begleitet und sodann dem Besitze bey den vormaligen heimischen Cern ordentlich begaben, auf das Gras Wein set, und zum Kennzeichen, daß er ein Mann gewesen, mit Duschweil besetzt m dabey der Mulla und die ganze Familie Todt- tieber singen, ein Pferd schlachten und davon wesen an arme geben um für die Seele zu ten, weil sie ein Purgatorium glauben. Ansehen des Verstorbenen werden, aus des selbem Oasor geschickteren Pferdes samt Stier- geschnitten, und jedem von den Begleitern andern Thiere finden eine davon gegeben. wie dieser Noefall zu werden und zu begraben von demjenigen zu versehen ist, welchen dieser fall begegnet, so lange sie